

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Cena 1,- €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SANKCIE OLIGARCHOM
V RUSKU NEŠKODIA
Strana 5.

POCTIVÁ PRÁCA
SA NIKDY NESTRATÍ
Strana 7.

A. HLINKA – OHŇOJAZYK
SLOVENSKÉHO NÁRODA
Strana 8.

AKO SYMBOL ŠTÁTNOSTI
MUSEL HLINKA ZMIZNÚŤ
Strana 10.

SLOVÁCI A SLOVENSKO
V IDEOLOGICKEJ MLYNICI
Strana 16.

SLOVO O SLOVENSKU

Andrej Hlinka je nerozlučne spojený so slovenskými dejinami a so zmedzinárodným slovenským zápasom proti maďarizácii. Tragédia v Čerbovej, kde vtedajšia katolícka cirkev ná vrchnosť nepripustila prítomnosť Andreja Hlinku a pri vynútenej vysviacke nakoniec zahynulo pätnásť obyvateľov, odštartovala v roku 1907 medzinárodnú kampaň za práva Slovákov. Za všetko hovorí podpora nórskeho barda Björnsterne Björnsona v rokoch pred prvou svetovou vojnou. Bola súčasťou rozsiahlej siete slovakofilov, ktorá sa sformovala v Európe.

Na konci prvej svetovej vojny Hlinkovo úsilie vyvrcholilo v jednoznačnom postoji za česko-slovenskú orientáciu a za definitívny rozchod s Maďarmi. Bol nepretržite vedúcou osobnosťou slovenského národného hnutia, od roku 1918 až do svojej smrti poslancom parlamentu prvej Česko-Slovenskej republiky. Bol predsedom najmasovejšej politickej strany na Slovensku.

Andrej Hlinka, ktorého sto-päťdesiate výročie narodenia si práve pripomíname, vyvolával a vyvoláva neraz protichodné a aj radikálne hodnotenia. Až v roku 2012 sa stali prístupné dokumenty, ktoré umožňujú v plnej miere lepšie poznanie jeho osobnosti ako presvedčeného zástancu práva slovenského národa na svojbytnosť. Je medzinárodne rešpektovanou osobnosťou. Pri prvej inaugurácii prezidenta Slovenskej republiky v roku 1993 Michal Kováč medzi významnými predstaviteľmi slovenských dejín počnúc Svätoplukom menoval aj Andreja Hlinku. V následnej korešpondencii s predstaviteľom Dokumentačného strediska pre obeť holokaustu Simonom Wiesenthalom sa vyjasnilo, že výhrady voči osobe Andreja Hlinku pri vzniku modernej Slovenskej republiky nie sú oprávnené a prezident nového štátu menoval Hlinku plným právom. O tom svedčí zachovaná diplomatická korešpondencia. V roku 2007 prijal slovenský parlament Zákon o zásluhách Andreja Hlinku.

Dušan D. KERNÝ

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

VÝZVA PRE VŠETKÝCH ČLENOV MATICE SLOVENSKEJ – POMÔŽME SI SAMI

Niet času na plač, hnev ani na ponevieranie Matice

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

„Sme osobitným národom, ktorý je schopný ďalších pokrokov len vzdelávaním v svojej vlastnej reči...“ hovorí sa v Slovenskom prestolnom prosbopise z roku 1842, ktorý Jeho c. k. apoštolskému veličenstvu Ferdinandovi V. odovzdal osobne Štefan Moyses. O dvadsať rokov neskôr sa stal prvým predsedom Matice slovenskej. Tej Matice slovenskej, ktorá dnes prosí nás všetkých.

Matičiarci si musia pomôcť navzájom.

Tej Matice, ktorá aktuálne pripomína slová Michala Miloslava Hodžu: „A nebolo nikdy horšie ľudom na svete ako vtedy, keď nechcú počuť dobré slovo božského a ľudského museli potom hlas mravného i telesného rabstva, hlas bjeďi a koňečne hrúzohlas ohavnej smrti počúvať, až potom na veky v zákrute zatreceňa ohluchli.“

■ NÁVRAT V ČASE

Keď Maticu založili, nemala nijaké štátne dotácie, naopak, potláčali ju. Nebola verejnoprávna ustanovizeň. Fungovala ako občian-

ske združenie. A fungovanie založené na podpore svojej členskej základne jej môže pomôcť prežiť aj v dnešných časoch. Hoci je verejnoprávna, na existenčné prežitie potrebuje ešte čosi viac. Je to práve podpora, akú poskytujú občania svojim združeniam. Žiaľ, nielen myšlienková, ale aj materiálna. Také zlé časy na Maticu slovenskú doľahli...

„Pisal sa prvý január 1958. Mal som osem rokov. Kľučal som pred oltárom. Malý miništrant prosil nebeského Otca aby uzdravil chorú mamku. Svätá omša sa

skončila a v sakristii stál môj uplakaný otec. Iste ste sa dovtipili, že mama zomrela. Čo teraz? Zostali sme sami. Ja, moja jedenásťročná sestra a otec, ktorý po preradení z právnickej praxe do výroby (od roku 1952) bol celý týždeň na montážach. Prvé dni smútku, bezradnosti, hnevu na neprajný osud. Prišli však ďalšie dni a tie žiadali vzoprieť sa ťažkostiam. Bolo treba dať tridsať metrákov koku do pivnice, bolo treba kúriť, bolo treba upratovať. Bolo treba prať, žehliť, variť, chodiť do školy, učiť sa. Vysúkali sme si rukávy, zaťali zuby. Napriek mnohým ťažkostiam sme sa prehrýzali životom. Veľakrát sme spadli, no pomohli sme jeden druhému postaviť sa. Po istom čase začalo presviatať slniečko. Zmenšovali sa ťažkosti. Začalo sa nám dariť. Držali sme so sestrou pokope a pomáhali jeden druhému. Môžem s istotou potvrdiť, že ťažkosti nás primkli k sebe, že sme sa presvedčili o opodstatnenosti vety: Pomôž si, človeče, aj Boh ti pomôže.“ Po tomto úvode z vlastného života sa obracia na vás matičiarky, matičiari, priaznivci Matice slovenskej jej prvý podpredseda, Jozef Šimonovič.

■ VÝZVA

„Aj my sme sa dostali do situácie, do ktorej nás viedli iní, do situácie, za ktorú my nemôžeme. Budeme plakať? Budeme sa hnevovať? Zanevrieme na Maticu? Alebo si pomôžeme sami!

DARUJME MATICI SLOVENSKEJ KAŽDÝ Z NÁS 10 eur! Mnohí môžete poukazovať na zbierky v minulosti (Národný poklad, Alweg a podobne). Vždy sa rozplynuli, zmizli, rozkradli sa. Napriek tomu beriem na seba zodpovednosť a sľubujem vám, že všetky vyzbierané finančné dary, ktoré prídu na tzv. Korunový účet Matice slovenskej č. IBAN: SK430200000350000427362, budú použité výlučne na potreby regionálnej kultúry – teda matičíckeho života v regiónoch – nie v jej centrále. To vám sľubujem a ručím za to sám sebou, svojím menom, svojou čťou. Uisťujem vás, že urobím všetko preto, aby sa odhalili všetci tí, ktorí Maticu slovenskú do tejto situácie priviedli,“ garantuje J. Šimonovič.

Ak sa rozhodnete na uvedený účet, ktorý spravuje výlučne J. Šimonovič, previesť peniaze bankovým prevodom alebo vkladom do poznámky pre adresáta uveďte svoje celé meno a miestny odbor Matice slovenskej. Ak budete vkladat' dary za viacerých matičiárov a ich zoznam mien sa nevmetš do poznámky bankového prevodu, pošlite list alebo email priamo podpredsedovi J. Šimonovičovi s výškou darovanej sumy a so zoznamom darcov, aby dokázal platbu spárovať.

Kontakt: Matica slovenská, Jozef Šimonovič, P. Mudroňa 1, 036 01 MARTIN
Email: simonovic.jozef@gmail.com

3 OTÁZKY PRE:

Jozefa ŠIMONVIČA, podpredsedu Matice slovenskej

Aby zvíťazilo zlo, stačí, keď dobro mlčí

• Slováci majú iba smutné skúsenosti so zbierkami... „Ktosi“ ukradol zbierku na Alweg, „ktosi“ ukradol zbierku na Národný poklad. Ako teda možno zložiť nedôveru viackrát podvedených?

Zbierka na Národný poklad nebola ukradnutá. Umelecká časť (výtvarné diela) a časť drahých kovov, mincí a známok sú uložené v priestoroch Matice. V auguste bola časť obrazov majstra Hložníka vystavená v Beňuškovom dome v Martine. Je pravda, že celý Národný poklad je toho času v správe Nadácie MS, ktorá však nemá prepojenie na Maticu slovenskú, ale podnikajú sa kroky na navrátenie Národného pokladu Matici. Ideálne by bolo, keby NR SR vydala zákon o Národ-

nom poklade a prevzal by ho štát. Finančné prostriedky v sume okolo dvadsaťšesť miliónov Sk boli nezodpovedne vybrané z VÚB a vložené do PDSI (Podielové družstvo slovenské investície). Nebol to „ktosi“, ale Jozef Markuš a spol. (členovia vedenia PDSI). V septembri minulého roka bolo na nich podané trestné oznámenie za zosnovanie zločineckej skupiny.

• Na čo potrebuje Matica ďalšiu zbierku, čo konkrétne sa z nej má uhradiť? A čo sa stane, ak bude zbierka neúspešná?

Keďže som presvedčený, že Matica slovenská bola a je zriadená pre členov Matice, združených v miestnych organizáciách (MO), a nie pre členov vedenia, treba ich činnosť pod-

porovať aj finančne. V rozpočte vzhľadom na finančnú situáciu v Matici niet na túto činnosť peňazí. Preto vznikla táto myšlienka – Pomôžme si sami.

• Štátotvorný národ zanedbáva svoju historickú povinnosť... rozvoj kultúry, zachovanie tradícií, starostlivosť o zbierkové fondy, archivy, národné pamiatky...

Od štátu dostávame ročnú dotáciu okolo 1,4 milióna eur. Problémom sú vlastné zdroje, ktoré úzko súvisia s produktivitou výroby tlačiarne Neografia, ktorej sme vyše osemdesiat-percentným vlastníkom a ktorá v súčasnom období neprodukuje zisk. A tak Matica nedostáva dividendy.

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK
Foto: (mrs)

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 40/2014
SI PREČITATE

■ návrat k stretnutiu s Tomášom Baťom juniorom – pri výročí jeho storočnice
■ Spisovateľ a historik Miroslav PIUS vyplňa medzeru v našej dejepisnej spisbe
■ Pred sedemdesiatimi rokmi prišiel Himmler na štátnu návštevu Slovenskej republiky

Dejinné zásluhy Andreja Hlinku o slovenský národ nikdy nepominú! Kňaz s pochodňou boja i s ratoľestou pokoja

Peter JÁNOŠÍK – Foto: Emil SEMANCO

Tento mesiac uplynulo stopäťdesiat rokov od narodenia jednej z najvýznamnejších osobností v našich dejinách, rímskokatolíckeho kňaza, politika, vedúceho činiteľa slovenského národného hnutia Andreja Hlinku. Bol jedným zo signatárov Martinskej deklarácie z 30. októbra 1918 a tiež spoluautorom Memoranda slovenského národa na Parížskej mierovej konferencii.

Hlinkov pamätník v Ružomberku

Andrej Hlinka sa narodil 27. septembra 1864 v Černej v rodine roľníckych, robotníckych rodičov – pltnického faktora Andreja Hlinku a Márie, rodenej Šulíkovej. Mal osem súrodencov. Vďaka svojmu nadaniu sa dostal na piaristické gymnázium v Ružomberku, kde ho k vlastenectvu priviedol najmä Karol Eliáš Krčméry, významný ružomberský mešťan, ku ktorému chodieval čítať slovenské knihy. Súčasne v ňom dozrelo rozhodnutie stať sa kňazom.

■ NEZMERATELNÁ ČINORODOSŤ

Po kňazskej vysviacke sa na miestach svojich pôsobísk usiloval zlepšiť sociálne postavenie farníkov zakladaním spolkov striedmosti, úverových a potravinových družstiev. Písal desiatky mobilizačných článkov, organizoval osvetové prednášky aj divadelné predstavenia. Ako národovec sa rýchlo zapojil do politického a hospodárskeho života. V Ružomberku z jeho iniciatívy vznikli tlačiareň, fabrika na tehly, telocvičňa, detský domov, škola a ľudová banka s pobočkou v Levoči. Založenie tohto finančného

ústavu si vymohol až po dlhých obštrukciách a názov musel znieť Ľudová banka v Rózahegyi. Bola to úspešná banková inštitúcia, ktorá za dvadsať rokov vyplatila na dividendách 3,9 milióna korún a vklady v nej mali výšku 10,4 milióna korún. Hlinka založil potravinový spolk, ktorý mal za cieľ oslobodiť slovenských gazdov od židovských úverov. Proti Hlinkovmu spolku vytvorili Židia antispolk s názvom Khagal a posielali do mlynov príkazy, aby nepredávali múku slovenským potravinárskym družstvám.

■ ZA HMOTNÉ POVZNESENIE

Hlinka si jasne uvedomoval, že slovenskému národu nepomôže iba politický boj, ale dôležité je aj hmotné povznesenie. Očividne si tak získal obľubu ľudu. Vo svojej činnosti myslel na mládež a na slovenskú mladú inteligenciu. Preto sa obklopil činorodými ľuďmi s pokiaľ možno čo najvyšším možným vzdelaním. Nie vždy však oceňoval danú osobnosť správne. Dôveroval totiž aj Edvardovi Benešovi, pretože „si ho nesmierne vážil pre jeho politickú prácu“. Andrej Hlinka po-

važoval Česko-Slovensko aj za štát Slovákov, bol však vždy dôsledne za to, aby v ňom mali rovnoprávne postavenie zabezpečené národnou samosprávou a autonómiou. Edvard Beneš však svoj sľub o autonómii nesplnil...

■ ZBOHOM, PRAHA...

V roku 1905 sa stal spoluzakladateľom samostatnej Slovenskej ľudovej strany, ktorá získavala širokú podporu. Prejavilo sa to aj pri vysviacke kostola v Černej, ktorého stavbu sám inicioval. Černovská tragédia je známa tým, že uhorskí žandári tu pre demonštráciu za Hlinkovu prítomnosť na vysviacke zastrelili pätnásť ľudí. Udalosť pred celým svetom odhalila brachiálnosť uhorskej liberálnej vlády a útlak slovenského národa. V roku 1933 ukázali Slováci a Hlinka počas Pribinových osláv v Nitre svoju silu, keď si stotisícový dav vynútil jeho prejav napriek nepozvaniu Andreja Hlinku na oslavy oficiálnymi vládnymi predstaviteľmi. Piateho júna 1938 v Bratislave stoväťtisícová demonštrácia žiadala autonómne usporiadanie Slovenska. Tak Hlinka vedel strhnúť davy, pred ktorými vtedy posledný raz rečnil. Známy je výrokom z februára 1938, keď povedal: „Hitler je kultúrna beštia a nacizmus je pre kresťanské Slovensko neprijateľná ideológia.“ O Prahe sa vyjadril:

„Keď nám Praha nedá, čo nám patrí, dáme Prahe zbohom,“ čo sa splnilo až po mnohých rokoch.

V roku 2007 bol prijatý zákon o zásluhách Andreja Hlinku o štátotvorný slovenský národ a o Slovenskú republiku. Hlinkove zásluhy o slovenský národ nikdy nepominú!

■ MATICA S ÚCTOU

Tieto a mnohé ďalšie stránky a charakteristiky osobnosti Andreja Hlinku a jeho mnohostranných zásluh odzneli a odznievajú v tomto jubilejnom roku jeho stopäťdesiateho výročia narodenia na rôznych spomienkových verejných zhromaždeniach. Také bolo zhromaždenie v sobotu 26. júla počas 52. ročníka Medzinárodného folklórneho festivalu Jánošíkove dni v Terchovej, kde mu odhalili bustu. Bustu Andrejovi Hlinkovi odhalili vďační matičiari v Martine počas Národných matičiných slávností 1. augusta. Azda najvydarenejší sochársky portrét Andreja Hlinku od majstra Jána Koniarka použili matičiari v Marianke na vytvorenie dôstojného pamätníka na priečelí tamojšieho Exercičného domu a odhalili ho 24. augusta tohto roka. Matica slovenská sa podieľa aj na celonárodných oslavných Dňoch Andreja Hlinku v Ružomberku (26. – 28. september) a ďalšieho masového memoriálového podujatia v novembri v Poprade. Spomienkové oslavy pripravujú matičiari aj v Nitre a vo Vranove nad Topľou, kde tiež odhalia otcovi národa bustu.

Aj toto vydanie SNN je holdom jeho životu a dielu pre slovenský národ.

Živnostníci neraz nezarobia v čistom ani minimálnu mzdu Štát trestá tých, ktorí nepoberajú dávky

Ján ČERNÝ – Ilustrácia internet: americkysen.sk

Mať mesačný príjem okolo štyristo eur, platiť z neho náklady na živnosť a odvody do zdravotnej a sociálnej poisťovne je dnes ekonomické hrdinstvo a bezpríkladné vlastenectvo v jednom. Takýto živnostník zarobí v čistom iba o pár eur viac, akoby dostal v súhrne možných sociálnych dávok ako nezamestnaný, a asi o päťdesiat eur menej ako zamestnanec s minimálnou mzdou.

Podľa plánov vlády sa má v budúcom roku opäť zvýšiť odvodové a neskôr aj daňové zaťaženie živnostníkov. „Začiatkom budúceho roka sa má zmeniť výpočet vymeriavacieho základu na zdravotné poistenie, v polovici roka príde zmena v sociálnom poistení, čím vzrastú živnostníkom odvody o niekoľko desiatok eur mesačne,“ upozorňuje Andrej Danko zo Slovenskej ná-

rodnej strany. Dodáva, že sa zmenší aj rozsah daňových výdavkov na majetok, ktorý má údajne charakter osobnej potreby. Po niekoľkých podobných krokoch to budú najtvrdšie opatrenia proti živnostníkom a existuje opodstatnená obava, že pri tomto trende nebudú posledné.

■ HLADANIE ZDROJOV

Strana Obyčajní ľudia a nezá-

vislé osobnosti chce, aby sa daň z pridanej hodnoty na potraviny znížila zo súčasných dvadsať percent na desať percent. „Prichádzame s návrhom, ktorý rešpektuje konsolidačné úsilie,“ povedal jej predstaviteľ Igor Matovič. Navrhuje totiž zvýšenie dane z príjmu z dvadsaťtri percent na tridsaťdeväť percent pre banky a regulované subjekty so ziskom vyšším ako tri milióny

eur ročne. Tento krok podľa I. Matoviča pokryje výpadok príjmu štátneho rozpočtu zo zníženia dane z pridanej hodnoty na všetky potraviny o polovicu.

■ OPAČNÝ EFEKT

Slovenská národná strana dlhodobo upozorňuje na to, že namiesto toho, aby vláda preukazovala živnostníkom úctu, pretože vytvárajú hodnoty, podľa predsedu A. Danko „degraduje ich a likviduje“. V rozvoji podnikateľského prostredia môže mať zvyšovanie daní a odvodov živnostníkom práve opačný efekt, než s akým sa ráta, a dôsledkom býva aj viac čiernej práce. „Pre zlepšenie situácie živnostníkov a malých podnikateľov je potrebné práve znížiť daňové a odvodové zaťaženie, vytvoriť stabilnú legislatívu a zjednodušiť administratívu a tiež zlepšiť vymožiteľnosť práva,“ zdôrazňuje A. Danko. Podľa neho: „Je neprípustné, aby na jednej strane vlá-

da plynula verejnými prostriedkami, nešetřila na vlastnej apanáži, a na strane druhej konsolidovala verejné financie neustálym zvyšovaním zaťaženia podnikateľov i občanov.“

■ HLAS UKRIVDENÝCH

Návrh na novelizáciu zákona o dani z príjmov Slovenská banková asociácia vníma ako snahu o zrušenie rovnakej sadzby dane pre všetkých podnikateľov. Takéto progresívne zdaňovanie časti podnikateľského sektora by bolo podľa asociácie negatívom, ktoré by znevýhodnilo Slovensko voči okolitým krajinám v snahe udržať si a získať nových zahraničných investorov. „Všetci podnikatelia, vrátane tuzemských, veľmi citlivo vnímajú progresívne zdaňovanie. Vedia, že kedykoľvek v budúcnosti sa poslanci môžu rozhodnúť zaradiť aj ich medzi osoby s vyššou daňovou sadzbou,“ oznámila asociácia.

VŠIMLI SME SI

To, že na Slovensku všetko, čo sa môže, sa aj biznisom stane, je stará správa. Ale to, že biznisom je aj vzdelávanie, je správa predovšetkým smutná. Vypovedá o stave spoločnosti, o stave rezortu školstva, ale aj o školách a ich funkcionároch ako takých. Najlepšie totiž zarábajú na prefabrikovaní „odborníkov“ na informatiku – prepotrebných možno ešte pred jednou dekadou, a tak isto na „na všetko pripravených“ absolventov masmediálnych komunikácií akéhokoľvek druhu. Egoistická masáž o lukratívnosti povolani, v ktorých je vyžadovaná práve táto špecializácia, funguje stále.

Rektori nepoznajú štatistiky?

Štatistický úrad Slovenskej republiky vydáva hodnoverné zistenia. Jedno z tých najnovších pochádza zo zberu dát v júli 2014. Zamestnanosť vzrástla v sledovanom období v informačných a komunikačných činnostiach o 12,2 percenta v porovnaní s rokom 2013. Mohla by to byť dobrá správa, ak... V tom istom odvetví totiž klesla aj priemerná reálna, aj priemerná nominálna mzda. Tá druhá dokonca o celých päť percent. Je to najväčší pokles hlavného ukazovateľa príjmu na odvetvie na Slovensku.

A teraz čo to znamená? Je to jednoznačný signál inflácie informatikov a masmediálnych komunikátorov na slovenskom pracovnom trhu. Je to vlastne podraz na budúcich študentoch, ktorým nikto nepovie – vyberte si také štúdium, aké vám zabezpečí aj umiestnenie, aj príjem. Áno, možno použiť aj argument – veď informatici zarábajú najviac a hovorcov dnes potrebuje už aj upratovačka v podchode, lebo v tomto štáte sa nikto nevyjadruje za seba, ale cez niekoho iného, ak vôbec. V každom prípade, masové prijímanie študentov na vysoké školy, ktorí si o štyri až päť rokov budú ťažko nachádzať mizernu platenú prácu, nie je nič iné ako takmer podvodný, ale určite nemorálny biznis. Je nám všetkým na škodu, že prenikol už aj na akademické pôdy.

ib

Mesto, v ktorom založili SNS, má právo na dobrého primátora Martin potrebuje predstaviteľa na plný úväzok

Predseda Slovenskej národnej strany (SNS) Andrej Danko osobnou účasťou na tlačovej konferencii v Martine podporil kandidáta za SNS na primátora mesta Zdenka Kozáka. SNS takto oficiálne predstavila svojho vlastného kandidáta na post primátora Martina v nadchádzajúcich komunálnych voľbách.

Martin zohral významnú úlohu v dejinách slovenského národa v období po Memorandovom zhromaždení, ktoré sa uskutočnilo 6. a 7. júla 1861. Z neho vzišli proklamované ciele slovenského národa. Priamym výsledkom Memorandového zhromaždenia bolo založenie Matice slovenskej práve v Martine. Je preto príznačné, že SNS chce postaviť svojho kandidáta na primátora práve v meste Martin, ktoré je symbolom slovenskosti a boja slovenského národa za sebaurčenie.

„SNS pripisuje práve preto Martinu osobitný význam a zdôrazňuje, že jej kandidát v prípade, ak dostane dôveru voličov, sa bude venovať len a len mestu a jeho občanom. Nie je predsa možné, aby sa primátor – tak ako ten súčasný – venoval ďalším iným funkciám.

ČO INÍ NEPÍŠU

Napríklad bol aj poslancom NR SR. Tak nemôže vykonávať ani jednu funkciu na sto percent,“ zdôraznil predseda SNS Andrej Danko. Zároveň súčasný primátor pôsobil za politickú stranu, ktorá presadzuje určitú formu autonómie na Slovensku. „... Už je síce členom

inej strany, ale s Mostom – Híd, so stranou, ktorá vie rozpútať etnické vášne, ho viditeľne spájajú úzke väzby. Už to nie je nič výnimočné, ak sa na zastupiteľstve v Dunajskej Strede rozpráva po maďarsky, a nie po slovensky – ale sme proti, ak by sa takéto praktiky mali dostať do Martina,“ vyhlásil predseda SNS A. Danko. Práve preto sa aj predvolebná kampaň nesie v duchu hesla: Vráťme Martin Slovákom!

Kandidát na post primátora Martina za SNS Zdenko Kozák je zároveň aj novým predsedom okresnej organizácie SNS v meste. „Slovenská národná strana má svoje prirodzené miesto práve v Martine, tu sa jej zakladajúci členovia po prvý raz pred sto štyridsiatimi tromi rokmi predstavili, a konečne má tu aj svojho vlastného kandidáta na post primátora. Sľubujem, že ak mi voliči dajú dôveru, budem pre občanov robiť všetko, čo bude v mojich silách a na čo budem mať kompetencie,“ povedal Zdenko Kozák.

Text a foto: (čj)

Kupujeme si vlastnú chudobu

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Pred štvrtstoročím po páde železnej opony chodili obchody v bývalej česko-slovenskej federácii vykupovať kúpyschopní západní Nemci, Rakúšania i Taliani. Kúpvali takmer všetko, no najmä lacné trvanlivé potraviny, ktoré vraj boli podľa akýchsi vtedajších západných noriem nekvalitné. Opak bol pravdou už len po porovnaní bývalých česko-slovenských štátnych noriem, ale to je minulosť. V súčasnosti, keď sme si nechali zlikvidovať potravinovú samostatnosť a bezpečnosť, nakupujeme my potraviny, ktoré sa kvalitou jednoznačne líšia od tých, čo si v západnej časti Európskej únie vyrábajú a predávajú tí, ktorí nám sem dodávajú do výpredajov druhú triedu kvality. Keďže sme si nechali nadiktovať, že sme nesvojprávni občania druhej kategórie, musíme kupovať to, čo

máme na pulkoch z medziskladov – teda logistických centier, ktoré nám obchodní piráti z tzv. reťazcov nastavali na našej najúrodnejšej pôde...

Potom sa v podstate bez prekvapenia dozvieme, že kúpna sila na Slovensku sa radí na chvost celej Európskej únie. Kým priemerný Slovák si dokáže kúpiť zo svojej mesačnej mzdy tovary a služby v hodnote 645 eur, v prípade Holanďana je to viac ako dvojnásobok. Útechou nám nemôže byť ani to, že kúpna sila nášho obyvateľstva za posledných šesť rokov údajne rástla nadpriemerne a vraj pomaly dobiehame najvyspelejšie štáty spoločenstva. Podľa štatistiky si v Európskej únii najviac zo svojej čistej priemernej mesačnej mzdy môžu nakúpiť Holanďania a Luxemburčania. Na opačnom konci tabuľky sú spolu s nami Maďari, Loty-

ši, Litovčania, Bulhari a Rumuni. Oj, koľkého prekvapenia a akých postavení a umiestnení v tabuľkách životnej úrovne sme sa to zrazu dožili?!

To ešte nie je všetko. Nech sa páči ďalšia štatistika, čo nás poni-

KOMENTÁR

kuje: „Konkrétne štáty v rámci Európskej únie sa líšia aj rôznou cenovou hladinou. Povedzme spotrebiteľ, ktorý si nakúpi v Dánsku konkrétne tovary a služby, bol by schopný na Slovensku za ten istý objem peňazí kúpiť až 2,2-krát viac, v Bulharsku dokonca až 3,3-krát,“ povedal L. Koršňák, analytik jednej našej nomenovanej banky. Preto sa na porovnanie používa čistá mzda prepočítaná na rovnakú cenovú úroveň, teda v slovenských spotrebiteľských

cenách. Slovenský spotrebiteľ v takom porovnaní zaostáva za priemerom Európskej únie približne o polovicu. To znamená, že si môžeme dovoliť nakúpiť o zhruba päťdesiat percent menej tovarov a služieb ako priemerný (západný) Európan. V rámci nášho stredoeurópskeho regiónu sú na tom horšie len Maďari, ktorí si za čistú mesačnú mzdu v priemere kúpia hodnotu o štyri eurá nižšiu. Česi a Poliaci si môžu dovoliť nakúpiť tovary a služby v hodnote 730, resp. 764 eur.

Nuž veru, tu sa dá napríklad položiť aj taká „nezmyselná“ otázka: Čo prinesie slovenskej populácii systém ekonomických sankcií proti Rusku, ak Kreml ako odvetný krok zastaví kúpu automobilov vyrábaných na Slovensku? Čo a kto nám pomôže nie zdvíhať kúpyschopnosť, ale naopak, zachrániť sa pred pádom do hlbokkej ekonomickej priepasti? Pomôžu nám vari podobné správy, ako tá čo sľubuje nesplniteľné vízie? Nech každý posúdi sám...

Oživovanie ekonomiky eurozóny z dlhej krízy sa zastavilo, rast stagnuje, inflácia sa nachádza v blízkosti päťročného minima a

osemnásť miliónov ľudí je bez práce. Investovanie do ekonomických projektov sa v Eurozóne znížilo od roku 2008 o dvadsať percent. „Všade sa zhoršuje hospodárska situácia,“ uviedol nemecký minister financií Wolfgang Schäuble po rokovaní ministrov financií štátov EÚ v Miláne. Orgány EÚ by mali v priebehu niekoľkých týždňov rozpracovať plán investícií, ktoré sú potrebné na podporu ekonomiky. V sobotu 13. septembra to vyhlásil taliansky minister financií P. C. Padoan. „Nepracujeme na všeobecných nápadoch, ale na konkrétnych opatreniach, ktoré treba preskúmať a o ktorých sa, ako dúfame, rozhodne v priebehu niekoľkých týždňov,“ povedal Padoan. Novozvolený šéf Európskej komisie (EK) Jean-Claude Juncker sľúbil, že rozpracuje investičný plán v celkovej hodnote tristo miliárd eur. Kam investície pôjdu, nikto nepovedal. Do vyššej kúpyschopnosti Slovákov, ktorí si zlikvidovali všetko vlastné a sú odkázaní na milodary, pričom investormi dávajú lacnú otrockú pracovnú silu a dávajú nezmyselné daňové prázdny, zrejme nie...

Konatelia, biele kone a my

Ivan BROŽÍK

Politici sa pred nami a našimi starými rodičmi bez štipky hanby týždne hádajú o tom, koľko centov pridajú na vianočný dôchodok a či minimálnu mzdu zvýšia o dve alebo o tri a pol eura. Bez záujmu o nás a o tých našich starých rodičov. Väčšinou sú to politici, ktorých živnosťou je od roku 1993 poslancská lavica a nemajú ani šajnu o tom, aké nemožné je v skutočnosti vyžiť zo živnosti a zo spravodlivosti chrániacej živnosť. Z poctivej práce a z práce vôbec. Kým oni naháňajú politické zisky na tom, že minimálna mzda stúpne v hrubom až na neuveriteľnú hranicu štyristo eur, pán podnikateľ sa v médiách chváli tým, že on zamestnáva čoraz viac dobrovoľníkov. Rozumej, pracujú v režime závislej práce, Zákoník práce a jeho ochranné parag-

rafy na nich takmer nemyslia, dostávajú stravu a ešte – na cestu do práce. A ak má aj za „zamestnanca“ živnostníka v režime závislej práce, nijakej inštitúcii v tomto štáte to neprekáža. Aj keď pán podnikateľ porušuje

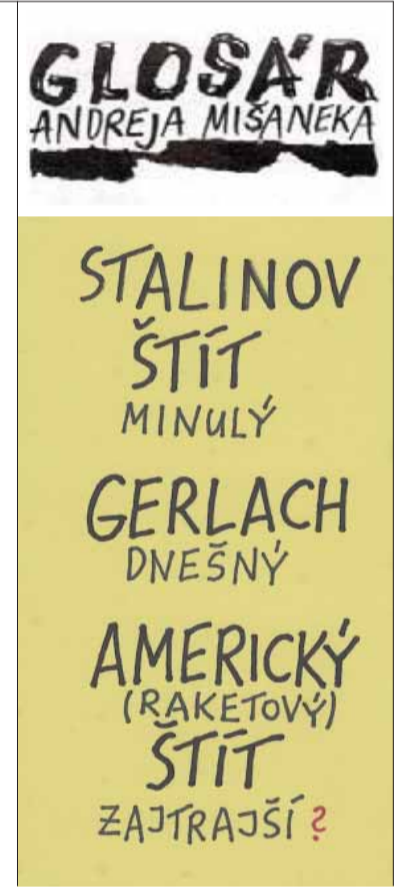
POZNÁMKA

je zákon. Ak pán podnikateľ nezaplatí faktúru na štyristo eur zamestnancovi, nemusí sa trápiť. Za takú sumu si nikto nebudie robiť výdavky s právnikom a zakladať dlhoročný súdny spor. A pán podnikateľ si za dvanásť mesiacov zamestná dvanásť takto ľahko ozbiateľných zúfalcov.

Teraz je však nevyhnutné súčasne vyhlásiť, že táto poznámka je „iba“ o zlodejoch, grázloch, podvodníkoch a kriminálnikoch, ktorí vystu-

pujú v ekonomickom prostredí ako páni konatelia. Aj keď sami sú často iba bielymi koňmi. Ibaže tých „iba“ nám tu s ironickým úšľabkom a výhražnými vyjadreniami behá akosi priveľa na to, aby sme sa mohli nádejať, že zjijeme v právnom štáte, ktorému záleží na tom, že jeho občania majú šancu domôcť sa spravodlivosti. Ak by sa v tejto chvíli niekoho z tých, ktorých by sa mali tieto riadky dotknúť, aj dotkli, nech sa pokojne obráti na autora poznámky. Môže to byť inšpektorát práce, môže to byť stredisko pre ľudské práva, môže to byť finančná správa, môže to byť aj sám pán premiér. Veľmi pokojne a argumentačne mu na dôkazoch viacerých mne známych ľudských osudov potvrdím to, o čom píšem. Pretože, keď dodržia-

vame možnosti, ktoré ako živnostníci v našom štáte máme, tak sa môžeme akurát tak iba „bát“ pána konateľa s búchačkou pod stolom, prípadne jeho vyhrážok, plných argumentačných nezmyslov. A potupne akceptovať jeho výsmech, podložený práve zákonmi tohto štátu. Vrcholom všetkého je, ak aj niektorý z takto okradnutých živnostníkov využije „právo“ na podanie sťažnosti na to určenej inštitúcii a potom mu volá „niekto“ z organizácie, ktorá má zo zákona sťažnosť posúdiť, „či si to nerozmyslite“, „a viete, my máme aj iné sťažnosti“... a vlastne, choďte s vašou sťažnosťou niekam... Namiesto toho, aby ju tam začali riešiť. Takže, páni politici a panie političky, starajte sa o vlastné dvoj-, troj- až päťúvazkové trafiky, sedte trebárs aj na desiatich stoličkách, len, prosím, neberte do úst dôchodcov alebo živnostníkov. Lebo, ak by ste to s nimi, iba s nimi mysleli úprimne, najskôr by ste si zistili, s čím všetkým musia zápasiť, aby prežili. Vráťte vaše zákony, vašej nespravodlivosti a vášho nepráva. Dokonca vrátane vás samotných.

AKO BOLO, ČO BOLO

V roku 1990 som v rámci Dní Andreja Hlinku spolu s fotografmi Pavlom Melušom a Jurajom Králikom inštaloval v Ružomberku výstavu Andrej Hlinka, človek, kňaz a politik. Pri prezeraní pozostalosti sme videli, že muž, čo založil banku a organizoval finančné zbierky, žil veľmi skromne, ale zanechal nám novopostavené školy, kultúrne domy a kostoly...

V čase otvorenia výstavy značkovali Hlinku v českých novinách za fašistického vraha. Novinárov nezaujímalo, že zomrel pred Mnichovskou dohodou, ani to, čo na jeho pohrebe povedal pražský predseda vlády Milan Hodža: „Práve Hlinkova smrť nás zaväzuje, aby sme my Slováci boli vždy na svojom mieste a vernosťou k republike napli všetky svoje sily k ďalšiemu zveladeniu všetkých národne-politických mravných a hmotných hodnôt svojho národa slovenského.“ Českí novinári nepotrebovali nekrológ

zo Židovských novín, kde stálo: „Styk bol medzi ním a Židmi úprimný a srdečný. Čtil a vážil si svojich židovských spoluobčanov a ako farár hlásal náboženskú znášanlivosť, jeho byst-

postoj k žiadnemu sa nezmenil ani po prevrate.“

Pre neprajníkov slovenskej štátnosti bol človek, ktorý zápasil o národnú slobodu, nepriateľný. Nezastavili ho maďar-

viny Petit Parisien, že slovenský národ je výmysel maďarskej propagandy. Jeho nástupca E. Beneš zastával podobný názor ešte aj v septembri 1938. Nemenší odpor musel Hlink-

vacej kancelárie česko-slovenských legionárov v Bratislave. Ani on nealarmoval políciu, len ich od činu odhovoril. Miklošovič a Beczy neskôr vyvraždili v strážnom domčeku pri Trnave rodinu železničiara. Odsúdili ich 12. 6. 1923. Ti, ktorí odignorovali ich chuť vraždiť, ostali čisti.

Andrej Hlinka spájal ľudí, čo zvelaďovali kultúrnu a duchovnú postać národa. Spolu so spisovateľom Martinom Rázusom utvorili autonomistický blok. Na zvolenskom námestí si podali ruky a evanjelik Rázus dopovedal myšlienku katolíka Hlinku: „Preto sme sa my sem zišli, aby sme zachránili tento štát, zachránili republiku. Spolu s Andrejom Hlinkom sme ho stavali a spolu s ním chceme bdiť nad tým, aby nám nerozkradli republiku. Čo je naša žiadosť? Chceme vládu našich vecí mať vo svojich rukách, a nie v cudzích.“

Aj keď máme svoj štát, nemôžeme sa zbaviť pocitu, že slová, ktoré odzneli 16. októbra 1932, platia dodnes.

O jednej staršej výstave v Ružomberku

Peter VALO

rý zrak spoznal duševné hodnoty ružomerskej židovskej inteligencie, s ktorou sa rád stýkal. Svoju dôveru okázala dal najavo, keď v pamätnom ružomerskom procese v roku 1906 za svojich obhajcov si zvolil židovských advokátov Dr. Izidora Bihellera a Dr. Bernáta Hillera. A keď v roku 1909 Ružomberčania poslali panovníkovi žiadosť, aby v Segedíne uväznený Hlinka bol oslobodený, na žiadosti boli aj podpisy všetkých ružomerských Židov. Hlinkov

ské ani české žaláre. Prežil pokus o atentát 2. mája 1919 v Ružomberku. Po jeho prejave 10. októbra 1920 zavraždili vojaci v Námestove Ignáca Feníka z Klina a Antona Jackulíka zo Slanice. Štefan Mikuš z Ratkoviec, čo mu zachránil život v Trnave 28. marca 1921, zomrel na následky zranení. Hlinka prežil aj pokus o atentát 12. júna v Krupine.

S Prahou sa debatovalo ťažko. „Prezident osvoboditeľ“ T. G. Masaryk povedal pre no-

ka zväzdať s domácimi politickými výstupkami svojbytnosti. V životopise, ktorý napísal Karol Sidor, sa dočítate, že A. Miklošovič a J. Beczy ponúkli na pražskom Ministerstve vnútra a Ministerstve národnej obrany, že za 25 000 korún a miesta v štátnej službe Hlinku zavraždia. Úradníci nenahlásili vec na políciu. Namiesto toho potenciálnych vrahov odkázali na legionára, dramatika a spisovateľa Jozefa Gregora Tajovského, ktorý bol vedúcim umiestňo-

SEBAOBRAHA

Na Slovensku, žiaľ, žijú aj ľudia, ktorým chýbajú základné potravinové dávky a hygienické potreby. Práve sociálne najslabší občania tohto štátu by mali mať v najbližších rokoch nárok na potravinové a hygienické balíčky. O konkrétnu formu pomoci z Operačného programu potravinovej a základnej materiálnej pomoci v rokoch 2014 až 2020 sa budú môcť uchádzať rodiny s deťmi poberajúce dávky v hmotnej núdzi, starobní dôchodcovia aj bezdomovci. Ako vyčíslil v parlamente minister práce Ján Richter, o pomoc by sa mohlo uchádzať päťdesiatitisíc rodín s nezaopatrenými deťmi, no aj približne jedenásťtisíc starobných a invalidných dôchodcov.

Balíčky núdze

„V operačnom programe navrhujeme, aby podmienky poskytovania pomoci správala fyzická osoba s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá nemá príjem zo zárobkovej činnosti a je jej poskytovaná pomoc v hmotnej núdzi, ide približne o päťtisíc osôb. Sú to však ďalej aj iné fyzické osoby v mimoriadne nepriaznivej životnej situácii alebo v krízovej životnej situácii na základe posúdenia partnerskou organizáciou,“ vysvetlil minister Ján Richter.

Okrem potravinových balíčkov by mali sociálne najviac odkázaní občania na Slovensku dostávať pomoc aj vo forme hygienických balíčkov a teplého jedla. „Týkať sa to má fyzických osôb bez prístrešia. Ide o osoby, ktoré nemajú zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb. Použijem výraz, ktorý ich označuje, bezdomovci. Predpokladáme, že je na uliciach približne osemtisíc ľudí, ktorým by sa takáto forma pomoci poskytla,“ uviedol v NR SR minister.

Návrh operačného programu rezort práce predložil v auguste tohto roka do medzirezortného pripomienkového konania a začiatkom septembra ho schválila vláda. Vzápätí bol odoslaný Európskej komisii na posúdenie. Tá môže vzniknúť pripomienky do troch mesiacov od predloženia operačného programu. „Členský štát následne poskytne komisii všetky potrebné dodatočné informácie a podľa potreby pripraví navrhovaný operačný program. Za predpokladu, že sa všetky pripomienky vznesené komisiou primerane zohľadnia, Európska komisia schváli návrh operačného programu najneskôr do šiestich mesiacov, o čom bude následne členský štát informovať,“ spresnil J. Richter. Práve on vedie ministerstvo, ktoré bude riadiacim orgánom operačného programu.

Celkovo sa na program vyčlenilo 65,1 milióna eur do roku 2020. Minister zdôraznil, že v procese prípravy boli prijaté viaceré opatrenia s cieľom zapojiť všetky zainteresované strany do prípravy operačného programu a dodal: „Na základe nominácií od oslovených organizácií boli vymenovaní členovia pracovnej komisie, ktorú zastupujú Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Slovenský červený kríž, Slovenská katolícka charita, Evanjelická cirkev augsburského vyznania, Únia miest Slovenska, Združenie miest a obcí Slovenska a Potravinová banka Slovenska. V príprave operačného programu sme brali do úvahy skúsenosti členov pracovnej skupiny s poskytovaním a distribúciou potravín s cieľom vyhnúť sa chybám, ktoré vznikli pri uplatňovaní potravinovej pomoci v minulosti.“

Robert LANDIS

Sochára Jána Koniarka označovali za oficiálneho portrétistu Andreja Hlinku
Písal kamenné dejiny slovenského rodu

Emil SEMANCO – Foto: archiv SNN

„Niet vznešenejšieho poslania na svete ako úloha umelca v národe. Sama Prozreteľnosť ho určila, aby zvečnil svoj národ v bolesti, šťastí i utrpení, aby odhalil jeho vnútro, vnikol do najtajnejších záhybov jeho vyššieho života, slovom, stal sa živým svedomím svojho rodu...“ Tieto vety sú z článku Sochár a národ, ktorý Ján Koniarek uverejnil v Slovenských pohľadoch v roku 1937. Definuje v ňom svoj manifest „národnej skulptúry“ a potrebu vstúpiť do slúžieb národa – napísať chýbajúce „kamenné dejiny slovenského rodu“.

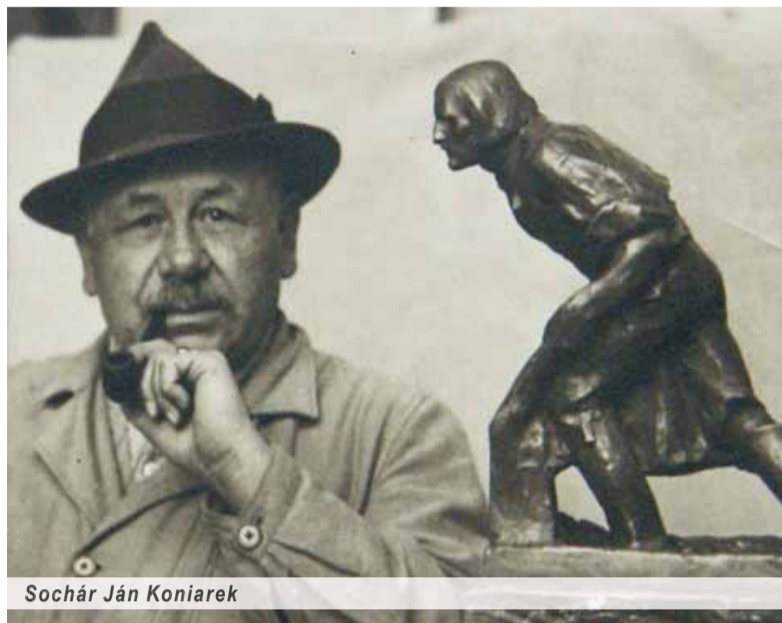
V spomínanej stati sochár ďalej argumentuje: „Kamkoľvek pozrieme, či do Londýna, Berlína, Paríža, Ríma, Viedne, Budapešti, Belehradu, všade vidíme monumentálne pomníky, ktoré vyrástli z národnej histórie, uchvacujú nás známou čarovnosťou sochárskej plastiky, sú hmatateľné, priťahujú nás, hladíme studený kameň, bronz či mramor a vtedy si vlastne v plnej miere uvedomujeme nesmierny význam národnej kultúry, ktorá vo všetkých prípadoch dáva nezapomenuteľný znak týmto svetovým metropolám.“

Ján Koniarek (* 30. január 1878 Voderady – † 4. máj 1952 Trnava) svoje dejiny napísal napriek protivenstvám čias i ľudí, čo stáli vyššie nad ním a v rukách mali nielen prostriedky a výsledky sochárskych konkurzov, ale aj osudy vlasti. Nemohol však tušiť, že jeho výčitka o absencii dominantných národných symbolov a dôstojných pamätníkov osobností, ktoré národné dejiny tvorili, bude taká aktuálna v metropole Slovenska aj dnes. Túto zakladateľskú osobnosť slovenského sochárstva priblížime prostredníctvom viacerých citátov a myšlienok zachytených v jeho pamätiach a životopise...

■ BUDE UMELEC...

Vyrastal v rodine voderadského učiteľa Jozefa Koniarka, ktorý zavčasu pobil synov talent a keď si otcovsky hrdo zosumarizoval jeho záujmy, uzavrel: „Je to isté, bude z neho umelec...“

Na Slovensku vtedy škola s umeleckým zameraním nebola, preto šestnásťročného Janka rodičia vypravili na Umelecko-priemyselnú školu do Budapešti, kde pobudol tri roky ako hosťujúci i riadny poslucháč. Deväťročný odchádza na študijný pobyt do Ríma, tu spoznáva anatómiu ľudského tela a navštevuje aj prednášky z medicíny. Vracia sa už na budapeštiansku Akadémiu výtvarných umení, kde je žiakom profesora Alojza Stróbla. Ešte pred absolútorium si rozširuje umelecký obzor v Mnichove a o sochárstve i, ktoré opantáva všetky jeho zmysly, píše: „Z hliny vyráza stonanie, spev, lomož a hudba, bolesť a pôžitok. Veľká vec je byť sochárom...“

Sochár Ján Koniarek

leky obzor v Mnichove a o sochárstve i, ktoré opantáva všetky jeho zmysly, píše: „Z hliny vyráza stonanie, spev, lomož a hudba, bolesť a pôžitok. Veľká vec je byť sochárom...“

■ SRBSKÝ ZÁPIS

V Mnichove sa spoznal s rovnako zmýšľajúcimi rovesníkmi z Balkánu. Ukázali sa ako naozajstní kamaráti. Talentovanému Slovákov vybavili oficiálne pozvanie na pobyt od srbského ministra kultúry. Ako pedagóg učil deti kreslenie v Čačku a zakrátko už pôsobil v Belehrade, kde vytvoril, vystavoval a sčasti realizoval mnohé diela, najmä pre panovnícky rod Karadžor-dževićovcov.

Belehradský kritik si všimol sochárovu citlivosť: „Hlina v jeho rukách oživa a cítime, že keď z tejto mŕtvej zmesi vzniká forma, trhá umelcov srdce.“ Z tohto obdobia sú známe jeho plastiky Kosec, Rozsieváč, hlava Jána Krstiteľa, Posledný dych a desiatky ďalších, ktoré zdobia múzeum v Belehrade...

Koniarkov sochársky rozlet a sľubnú kariéru prerušili balkánske vojny proti Turecku v rokoch 1912 a 1913. Zo solidarity a spolupatričnosti narukoval do srbskej armády. Po frontových otrasoch si chcel odpočinúť aj znova uvídiť najbližšiu rodinu, a tak v roku 1914 prišiel na dovolenku domov.

„Úrady ma privítali ako špióna. Usvedčovali ma zo spoločenských stykov s členmi belehradskej vlády. Zaviedli vyšetrovanie, uväznili ma v Bratislave, po dlhom žalároveaní degradovali z dôstojníckej hodnosti a poslali s marškompaniou na front do prvej línie, kde ma v 1915 zranila guľka. A omrzli mi nohy...“ píše v pamätiach.

■ ZMIETANÁ ZEM

„V roku 1918 napriek tomu, že som mal veľké možnosti nadobudnúť význačného postavenia v mojom obore v Srbsku, vrátil som sa domov položiť základy slovenskej skulptúry a môj príchod je fakticky začiatkom slovenského sochárstva. Zem zmietaná ešte mocnými záchvevmi vojny nebo-

la živnou pôdou pre umenie a ja stal som sa takto obeťou tejto doby, narážajúc na stále nepochopenie. Na dovršenie všetkého môj ateliér v Dušanovej ulici v Belehrade bol vojnou zničený a vydrancovaný, čím vyšla navrch aj moja dlhoročná práca...“ spomína umelec.

Po vojne pracoval v malom ateliéri, ktorý postavil otec pri rodnom dome vo Voderadoch na prázdninové práce počas štúdií. Od roku 1924 pôsobil v Trnave. Najprv v ateliéri továrničky Sesslera, odtiaľ sa presťahoval do rodinného domu s ateliérom na dnes neexistujúcu Šaštinkovu cestu. Tu v skromných podmienkach vytvoril rad významných sochárskych diel. Pre Trnavu Pomník M. R. Štefánika.

Spolupracoval so Spolkom svätého Vojtecha v Trnave, pre ktorý realizoval rad objednávok. Ján Koniarek bol označovaný ako oficiálny portrétista Andreja Hlinku. A naozaj, jeho portrétne štúdie i realizované busty patria k najvydarenejším a dodnes slúžia na vytvorenie ďalších a ďalších pamätníkov „otca vlasti“. V roku 1938 ho menovali čestným občanom mesta Trnava a v roku 2000 v ankete občanov Trnavy bol zaradený medzi osobnosti Trnavy 20. storočia.

Umelec je pochovaný v hrobe spolu so svojou sestrou na Novom cintoríne v Trnave (Ulica T. Vansovej). Skromný náhrobok, ktorý si vytvoril sám umelec, nesie nápis: „Zrodili sme sa z vôle Božej a odišli z milosti jeho.“

Busta Andreja Hlinku

mňa sú práve Pohotovostné oddiely HG tým najväčším zverstvom, aké mohli tzv. roduverní Slováci páchať na iných roduverných a nevinných Slovákoch: Kremnička, Klak, Ostrý Grúň – všetko, čo mohli, Slováci pokazili, lebo sa správali ako Balkánci.

Podobný pocit, ako keď zomrel Hlinka v roku 1938 a prišla Viedenská arbitráž, som mal ja, keď zomrel esejista Vladimír Mináč v roku 1996, lebo by ho bolo treba na poli obrany slovenských národných záujmov ešte najmenej desať rokov. Tak už si raz a navždy zapíšme za uši, že Martin Rázus zomrel 8. augusta 1937 a Andrej Hlinka mu prišiel na jeho pohreb a zomrel 18. augusta 1838. Bolo to zmierenie veľkého evanjelického mysliteľa s prídomkom „svedomie národa“ a katolíckeho odvážneho martýra, muža skutkov, s prídomkom „otec vlasti“. Moment tradície slovenskej katolícko-luteránskej ekuménie mal na začiatku pochopiť niekto z vedenia SNS v roku 1990 a mohlo to na slovenskej politickej scéne vyzerať podstatne inak. Teraz túto obrovskú šancu má opäť Rázusova Slovenská národná strana, ktorá kongresom v Brezne (2014) opäť vykrčila na cestu slovenského národného zmierenia. To je jej najväčšia politická úloha. Preto Dankovej, Hrnkovej, Mikolajovej, Zelníkovej a Paškovej SNS predpovedám úspech v regionálnych voľbách a takmer desať percent vo voľbách 2016! Slováci, konečne máte stranu, ktorú bez krasokorčuľarskej hádavej dvojice Šlota (Protopopov) a Belousová, môžete s pokojným svedomím voliť!

Zamyslenie nad Hlinkom I.

Drahoslav MACHALA

Poviem to rovno, ako mám vo zvyku: nie veľmi sa mi páči, ako ani v slobodnej a nezávislej Slovenskej republike nevieme nájsť primerané postavenie, význam i zástoj pre otca národa Andreja Hlinku v moderných dejinách Slovenska. S menom Andreja Hlinku a s jeho významom pre Slovensko si najviac nevie poradiť najmä ľavicová časť spektra slovenských intelektuálov. Má v hlavách zabetónovanú vysokú mieru predpojatosti, preto lebo nepozná, nevie a najmä nechce pochopiť, o čo jednému zo zakladateľov spoločného štátu Česko-Slovenska išlo. Najviac zo všetkého Chmelárovi, Mičevovi, Krnovi, ale aj mladému Ľubovi Blahovi prekáža Hlinkovo priezvisko. V postojoch aj v prístupoch k Hlinkovi opakujú staré, ošúchané stereotypy. Jeho priezvisko Hlinka akoby slovenskej ľavici stále naháňalo podvedomý strach. Hoci je Andrej Hlinka dávno, takmer sedemdesiat rokov pochovaný niekde v slovenskej zemi, čím asi provokuje? Navyše aj jeho hrob je zvláštne mystický, lebo vieme, že po odpočinku v Chráme svätého Martina ho kamsi previezli na dobre utajené miesto a my sa môžeme iba domnievať, kde, v ktorom meste, v ktorom že to kostole vlastne leží. Hlinka provokuje slovenskú myseľ tým, že je ťažko uchopiteľ-

ný, je úzase svojský, nebojácny a najmä nezlomný, no predovšetkým – bol to muž skutkov! Pre mňa ako pre luterána má tento muž Deklarácie slovenského národa z Turčianskeho Svätého Martina z 30. októbra 1918 aureolu nebojácnosti! Nebál sa Maďarov a veru nebál sa ani potmehúdskych Čechov, osobitne Masaryka a Beneša! Títo dvaja sú akoby nedotknú-

O ČOM JE REČ

teľní spasiteľskí demokrati, pritom už minule som vytiahol Vajanského citát, ako Masaryk zo Žingorovej Bystričky pri Martine „špehoval“ Národné noviny, a najmä Hurbana a Škultétyho. Tí mu videli až do žalúdka jeho politických protislovenských perfidností!

Celú túto mágiu okolo Hlinku azda najkrajšie ukazuje obrázok, keď Mikuláš Dzurinda, František Mikloško a Ján Čarnogurský symbolicky niesli prázdnu sklenenú truhlu do jeho mauzólea v Ružomberku. Prázdna truhla – môže byť dačo symbolickejšie? Ľavicoví intelektuáli a publicisti opakujú to, čo je neprijateľné a čo svedčí o ich obmedzenosti a neschopnosti ani v 21. storočí prekročiť vlastný tieň. Stereotyp má dlhý život, však, súdruhovia ľavičiari... Najlepšie možno do Hlinku publicisticky a veľmi ne-

kvalifikovane kopať a triafať sa, ak sa spomenú Pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy, Hlinkova slovenská ľudová strana, Hlinkova garda a Hlinkova mládež. Treba sa pokojne nadýchnuť a rezolútne povedať, že všetky tieto názvy vznikli z príčinlivej piety, najmä z bezmedzného z obdivu, ale predovšetkým z pocitu, že Andrej Hlinka opustil slovenský národ presne v tej chvíli, keď ho bolo najviac treba. Posledná Hlinkova veta ako odkaz Hoďovi, ktorý prichádzal do Ružomberka ako predseda vlády, znela: „Milan, vždy som ťa mal veľmi rád!“ Vidíte, nebolo všetko také kruto nepriateľské, ako sa to dnes ideologickým zabaganým a zamaskovaným či čiernokošatým majstrom sveta hodí... Veď my dobre vieme, že sa používajú tie isté symboly, ako boli „camicie nere“ – čierne košeľe talianskych fašistov. Dnes sú to krátke tričky, aby bolo vidno lepšie bicepsy, keď treba uvaliť jednu po hube... Všetko po smrti otca národa, kde sa len dalo, dostávalo pridomok Hlinkov. Podľa Hlinku sa menovali ulice, námestia, domy, kultúrne domy, skrátka v tomto ošiali všeobecného nadšenia dostali meno aj Hlinkova garda aj Pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy. Hlinkovi tieto názvy v moderných dejinách Slovenska veľmi nepomohli, skôr veľmi uškodili. Pre

Účinok sankcií v Rusku nevidno, zato popularita V. Putina rastie

Blokáda zasahuje slabých, nie oligarchov

Tibor B. HAČKO – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

V tieni vojen sa celou históriou ľudstva tiahnu aj sankcie. Slúžia ako výstraha pred samotným konfliktom a majú spôsobiť ekonomické oslabenie protivníka. Spravidla sa vždy minuli účinku. Zakaždým však viedli k stagnácii ekonomiky, zníženiu kvality života obyvateľstva, rastu nezamestnanosti, vyššej inflácii. V globalizovanom svete, kde sa všetko prepočítava len a len na peniaze, nikdy nepostihli tých, proti ktorým boli namierené.

V polovici augusta vyhlásila Moskva ročné embargo na dovoz potravinárskych výrobkov zo západných krajín. Z ruských regálov zmizli niektoré európske výrobky. Spotrebiteľia si obchodoch opäť vyberajú len z ruských, ktoré sú menej farebné, ale často aj menej kvalitné. Preto sa začalo hrať na národnú nótu. Pre ruských občanov to nie je zásadný problém. Sankcie naopak spôsobili rast obľuby prezidenta Vladimíra Putina. Tých pár desiatok tisíc ruských oligarchov o luxusný tovar európskych značiek aj tak nepriđe. Budú sa musieť iba poobzerať po nových sprostredkovateľoch. Kto doplatí najviac, sú producenti v malých štátoch, ako sú Čechy, Rakúsko, Maďarsko... Tí sú nepodstatní pre Brusel aj Washington. Slovensko nemá sortiment, ktorý by bol pre Rusov atraktívny. Desiatky rokov vykazuje zápornú obchodnú bilanciu. Tým, že sa tento trend nikdy nepokúsilo ani len zmierniť, sa všetkými svojimi vládami vyčlenilo do pozície, keď samo najviac pocíti sankcie prostredníctvom cenovej vojny o energie. Radový Slovák teda nemá alternatívu. Energie sa zvyšujú a všetky komodity tiež. Je otázka času, či tento danajší dar dostane už na jeseň alebo pod vianočný stromček.

■ PROBLEMATICKÝ OSOĤ

Sú sankcie skutočne účinný nástroj? Petersonov inštitút vydal štúdiu Economic Sanctions Reconsidered, kde podrobil analýze takmer dve stovky prípadov uvalenia ekonomických sankcií v 20. storočí. Podľa nej bol aspoň čiastočný úspech zaznamenaný len v tretine prípadov. Vynaložené náklady však boli obrovské.

Už len pojem sankcie je veľmi kontroverzná téma. Rozdelí akúkoľvek spoločnosť. Zatiaľ čo jedna skupina je za sankcie, že treba zastaviť ruskú expanziu. Druhá skupina zase varuje, že sa minú účinku a Putinov režim sa len posilní.

A sankcie Rusov naozaj zjednotili. Dokonca sa zdá, že Putin stratil akékoľvek obavy. Je zvyknutý na podobné, periodicky sa opakujúce situácie. A určite nepristúpi na marketingovú hru riadenú z USA. Preto sa k sankciám nemalo vôbec pristupovať. Tie sa však určite prejavujú zastavením krehkého a nakrátko oživeného rastu slovenskej ekonomiky. Ale ohrozený je celý región V4. Hlavná hrozba je v znížení hospodárskeho rastu v Nemecku. Ten tieto štyri ekonomiky udržiava v progresívnom trende a všetky sú naň existencijne naviazané. Okrem Poľska. To si voči Rusku trúfa najviac „vyskakovat“ a všemožne pritakávať atlantickým štruktúram. Poľsko si totiž prezieravo počas predsedníctva EÚ za zabezpečilo tok európskych zdrojov na vyše dvadsať rokov dopredu. Slovenskí predstavitelia nie sú schopní vyrokovať fondy ani jeden rok. Ostatne neláska Poliakov smerom k Moskve je tiež historicky daná a nemeni-

teľná. Preto by sa pri strategických zámeroch Európy vôbec nemala brať do úvahy. Zadržávanie sa nemeckej ekonomiky sme už zaznamenali. Už opakovane prišlo o povest' európskeho hospodárskeho motora. Podľa Centra pre výskum európskeho hospodárstva (ZEW) zaznamenal konjunktúrny index v Nemecku v druhom štvrtroku 2014 najväčší pokles od roku 2012. Experti odhadujú, že nemecký prepád HDP bude v druhom štvrtroku tohto roka 0,1 percenta, a tak po prvýkrát od roku 2009 bude priemerný rast HDP v EÚ vyšší, ako je rast Nemecka!

Ak si uvedomíme, že nemecký ťahúň znamená presnú polovicu produkcie Európy, sú akékoľvek obavy z jeho poklesu opodstatnené.

■ REAKCIE OBCHODU

Môžu nám zlacnieť potraviny ako reakcia za ruské sankcie? Prvé demagogické fámy o následkoch zlacňovania už vypustil predseda Zväzu obchodu a cestovného ruchu SR. Podľa neho by zlacňovanie mohlo viesť k negatívnemu dosahu na zamestnanosť v obchode. Pri niektorých potravinách sa určite môže prejavovať zlacnenie ako následok straty odbytu výrobcov na východe. To nám však nič nehovorí o cenovej politike obchodu. Ten si určite nenechá ujsť jedinečnú príležitosť na rekordné zisky a nepochybné zneužitie vzniknuté problémy vývozu bez ohľadu na spotrebiteľa. Ktoré komodity by mohli teoreticky zlacnieť? Do úvahy prichádzajú mlieko, zelenina a ovocie o desať až pätnásť percent na pulte. Veľkoobchod bude pracovať s vyše tridsať- až štyridsaťpercentným znížením. Tým si svoje marže zdvojnásobí. Je veľmi pravdepodobné, že sa komoditne zaznamená pokles cien tovarov z Poľska. Poľskí vývozní giganti budú mať pre embargo najväčšie problémy a budú sa usilovať uplatniť svoju produkciu za každú cenu. V prípade, že by sa vyplnila hrozba tlaku prebytkov náš trh z ostatných krajín EÚ a nebude sa dôsledne kontrolovať vývoz za dumpingové ceny, dostaneme sa do situácie, že pokles cien sa začne prelínať mimo Slovenska. Prejaví sa, nie však v našich predajniach, kde sú ceny stanovené nadnárodnými reťazcami schopnými bez výčitiek predávať aj zhnité produkty, ale mimo nich. Potom bude náš spotrebiteľ opäť nakupovať v rakúskom, maďarskom, poľskom a nemeckom pohraničí, a tak reverzne nepriamo podporovať dosah sankcií na našu krajinu. Slovensko nevie systematicky riadiť pohyb potravín a už vôbec nie zabráňovať ich dovoz. Tohto nástroja sa dobrovoľne zrieklo za Dzurindovej vlády počas prístupových rokovaní, aj keď si Maltská, Česká, Slovenská aj Poľská republika vyrokovali výnimky. Jedine Slovensko nie.

■ (NE)PEVNÁ CHRBTICA

A čo prinesú Slovensku jeho zahraničnoobchodné väzby najmä

na Nemecko? To je v Európe najväčší obchodný partner Ruska. Prvé sankcie dopadnú priamo na slovenských výrobcov. Tých je zanedbateľné množstvo. Na rozdiel od Čech, kde sankcie už teraz priniesli stratu tisícdesiatok pracovných miest a výpadok 2,2 miliardy korún, nerátajúc marketingové náklady nevyhnutne vynaložené na stabilizáciu trhu. Česká obchodná komora však tieto čísla považuje len za vrchol ľadovca. Dosah na Slovensko bude postupný, ale o to citeľnejšie a bude dôsledkom spomalenia expanzie Nemecka a eurozóny ako celku. Keďže naša ekonomika je blížou v nemeckom kožucho, treba sa pripraviť na to, že jeho majiteľ sa zachová podľa porekadla: bližšia košeľa ako kabát. Najprv sa budú riešiť nemecké problémy. To podrazí nohy aj tým slovenským firmám, ktoré nemajú nijaké priame väzby na Ruskú federáciu. Stane sa tak najmä pri ďalšom eventuálnom rozšírení sankcií, do ktorých Washington a Brusel neutíchajúco tlačia. V slovenských podmienkach je to celý automobilový priemysel a jeho dvestosedesiat subdodávateľov, ktorí prostredníctvom cash flow a DPH tvoria chrbticu Kažimírovej štátnej pokladnice.

■ DOBRÁ I ZLÁ ČÍNA...

Už teraz je však jasné, že tieto ekonomické sankcie nemajú víťaza, ale len porazených. Dá sa očakávať, že Ruská centrálna banka bude nútená tlmieť inflačné tlaky a brániť slabnúci rubel ťahovaním menovej politiky cestou zvyšovania úrokových sadzieb, ktoré pôsobia antiinvestičnými náladami. Do všetko dopadá a bude dopadať na už slabnúcu investičnú aktivitu, ktorá už pred sankciami zaznamenala pokles o sedem percent, čo je v ruských podmienkach obrovské číslo. Investície ďalej ochabnú z obavy ďalšej eskalácie napätia a zo zavedenia nových sankcií. A to nielen sankcií zo strany západu. Čína sa môže v tejto situácii prejavovať ako dravec a podrezať krk ruským energetickým a finančným zdrojom zastavením odberov. Pre ruské hospodárstvo môžu byť škodlivé aj neodborne zavedené odvetné opatrenia ruskej administratívy. Akékoľvek zákazy dovozu tovarov sú štartovým výstrelom obmedzenia konkurencie na ruskom trhu, čo vytlačí nahor ceny a priamo zasiahne zraniteľného, radového ruského spotrebiteľa.

■ NÁRODNOŠTÁTNY ZÁUJEM

Bude v tejto situácii slovenská vláda len tlmočníkom výsledkov rokovaní v Bruseli alebo konečne môžeme očakávať postoje na ochranu národnostných záujmov?

Slovenský premiér sľúbil, že budú na prvom mieste. Ďalšie kolá sankcií by mohli pripraviť o pracovné miesta tisíce ľudí. Isté je, že sa sankcie prejavujú na vyššom rozpočtovom deficite v budúcom roku aj s opätovnou hrozbou sankcií – tentoraz od Bruselu za nedodržanie rozpočtovej disciplíny.

Drahsie energie z Ruska, teda ropa a plyn, sa okamžite premietnu do inflácie. Zníži sa konkurencioschopnosť Slovenskej republiky a klesnú reálne mzdy. Podľa údajov predstaviteľov firmy Transneft, ktorá má v Rusku monopol na prevádzkovanie ropovodov, si spotrebiteľia na jednom bareli ropy priplatia asi desať dolárov. „Budú to sankcie proti Slovensku, Maďarsku a Českej republike,“ uviedli.

POZNÁMKA

Všeobecne sa pripúšťa, že Európska únia zlyhala pri rokovaniach o asociačnej zmluve s Ukrajinou, lebo nedocenila, že to nie je len ďalšia asociačná zmluva, ale výnimočná situácia. Tá spočíva v tom, že síce podporujeme európsku orientáciu Ukrajiny, ale na to – len zdanlivo paradoxne – potrebujeme Rusko. Ekonomické vzťahy Ukrajiny – inak sa nedá – musia byť a najmä zostať multipolárne, aj keď politická orientácia bude jednoznačná na Európu. Práve dobré ekonomické vzťahy s Ruskom môžu najväčšmi pomôcť Ukrajine spamätať sa, na čo potrebuje mnoho času, a teda aj sa proeurópsky orientovať.

Ukrajinou hýbu mocnosti

Dušan D. KERNÝ

Ukrajinská kríza a vojenská konfrontácia zakrýva pred očami našej verejnosti, že za vyše dvadsať rokov nezávislosti sa Ukrajina stále pohybuje len nad hranicou osemdesiatpercentného výkonu toho, čo mala pri vzniku po rozpade ZSSR. Ruský ročný HDP bol vlni vysoko nad stoštyridsať percent pôvodného stavu po vzniku samostatných štátov. Prístup Západu k oslabenej krajine bol pozoruhodný – Medzinárodný menový fond v roku 2010 sa s Kyjevom dohodol o kredite vo výške 15,5 miliardy amerických dolárov s tým, že sa zdvojnásobia dovtedy nízke ceny energií a vek odchodu do dôchodku sa posunie postupne z päťdesiatich piatich na šesťdesiat rokov. Sú to štandardné podmienky MMF, ale na Ukrajinu je priemerná dĺžka života o desať rokov kratšia ako v Európe.

■ TRÓJSKY KŔĤ

MMF napokon druhú tranžu pôžičky zastavil, pretože Kyjev sa neponáhľal zvýšiť ceny energií na dvojnásobok. V podmienkach korupcie a obohacovania sa na úkor štátnej kasy sa zvyšoval nielen deficit štátu, ale aj obchodnej bilancie, zvyšovalo sa zahraničné zadĺženie a dnes vidno aj katastrofálne následky zadĺžovania obyvateľstva. To si bralo hypotekárne pôžičky v situácii, keď bola hodnota dolára 4,5 hrivny, dnes je to takmer osemnásť hrivien za dolár. Pre mnohých sa opakuje situácia, ktorú už doverne poznáme na maďarskom príklade, lenže budapeštianska vláda vedela nájsť páky, ako obyvateľstvu uľahčiť situáciu...

V čase, keď bolo všetko sústredené na Majdan, tí, čo sledovali ekonomické pozadie udalostí, vedeli, že ukrajinská vláda stojí koncom roka 2013 pred zapltením okolo štyroch miliárd dolárov pôžičiek a štátny Naftogaz má už po splatnosti termín vyše troch miliárd za dodávky plynu z Gazpromu. Vláda ešte stále držala kurz hrivny, ale už nastával odtok kapitálu a nakoniec MMF koncom roka 2013 jednoznačne požadoval uvoľniť kurz hrivny, znížiť výdavky štátu a zvýšiť cenu energií pre domácnosti a časový plán zvyšovania pre spotrebiteľov na takú úroveň, aby to krylo výdavky – to sa týka najmä priemyselných oblastí juhovýchodu Ukrajiny a tamojšieho veľkého priemyslu. Tam, kde sa dnes bojuje.

■ DOPING EKONOMIKY

Dnes je v platnosti dohoda s MMF o poskytnutí dvadsiatich siedmich miliárd amerických dolárov, z toho okolo sedemdesiat miliárd amerických dolárov je časť pôvodného úveru. Európska únia poskytuje osemdesiatmiliard eur. To je za terajšej situácie čosi ako umelé dýchanie pre ukrajinskú ekonomiku – alebo tomu, čo z nej funguje. V platnosti zostávajú pôvodné podmienky – uvoľnený kurz hrivny, zvyšovanie

cien energií o päťdesiat percent. Z hľadiska nevyhnutnosti reformy, pred ktorou terajšia ukrajinská moc stojí, sa používa jednoducho argument – na jedno percento HDP spotrebuje Ukrajina desaťnásobne viac energie ako v rozvinutých štátoch. Presadiť to v terajších podmienkach, nehovoriac o iných súvislostiach, bude bolestivé.

Na druhej strane nemožno nevidieť, že v prípade Ukrajiny ide aj o zrážku dvoch rozličných oligarchických klanov významných miliardárov, z ktorých jeden je teraz legitímnym prezidentom s veľkou zahraničnou podporou. Pre veľkých priemyselných oligarchov môže rast cien energií byť zasa do istej miery likvidačný, aj keď nízka hodnota hrivny je práve taká výhodná pre export ako zničujúca pre obyvateľstvo.

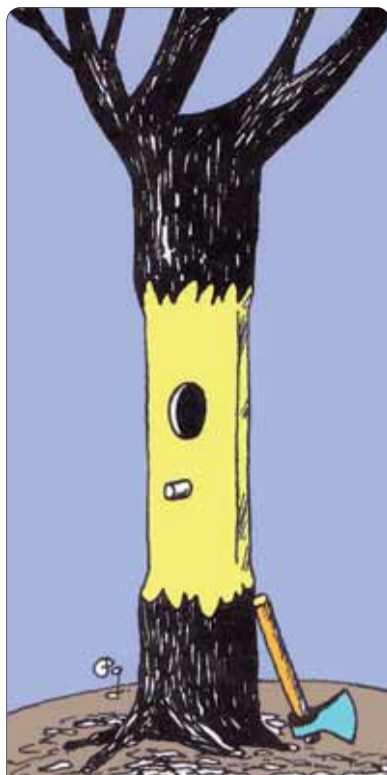
■ ZRÁŽKA SYSTÉMOV

Dlhodobý cieľ EÚ je rozšíriť svoje pravidlá tak, aby to vyvolalo veľkú transformačnú energiu – za akú cenu to urobia na Ukrajinu, vidno veľmi názorne. Aj keď ide o zrážku dvoch systémov – európskeho a ruského – táto konfrontácia je nezmyselná. To je dnes očividné pre každého. Porušenie si preto toľko telefonuje s Putinom, lebo pozná fakt, že na ceste do Európy potrebuje nielen normálne, ale dobré vzťahy a ekonomickú spoluprácu s Ruskom, že európske smerovanie musí podporovať multipolárnymi a všestrannými vzťahmi smerom na Východ. Tak ako v desiatkach a desiatkach štátov – miliardy od MMF, to miliardové ARO, kyslíkový stan umelého dýchania, na ktorom teraz Ukrajina je – bude treba splatiť a nevyhnutne to nepovedie k blahobytu. Pravdaže, je tu – ako vždy pri pomoci MMF a Svetovej banky – aj kapitola otvorenia privatizácie strategických podnikov. V minulých dňoch bola zastarelná šéfka celoukrajinského privatizačného úradu, ktorá sa proti výpredaju stavala...

■ NOVÉ RIEŠENIA

Stojíme pred komplexom problémov, na ktoré máme doteraz len vojenskú odpoveď – a ako vieme zo skúsenosti posledných desiatich rokov – vojenskými prostriedkami sme v spojeneckej politike nič nevyriešili. Je to vidno v Afganistane, Iraku, Líbyi, Sýrii, sankciami sme nezmenili Irán.

V tomto civilizačnom spore o pravidlá potrebujeme skúsenú diplomaciu a strategicky mysliacich politikov – a ani jedni, ani druhí nemusia byť nevyhnutne z veľkých štátov. To je azda napriek rinčaniu zbraňami azda predsa ešte len výhoda spojeneckých zväzkov, do ktorých sme vstúpili. A pri pohľade na slovenskú mediálnu scénu potrebujeme predsa len aj novú žurnalistiku alebo aspoň rovnováhu informácií, faktov aspoň vo verejnoprávných médiách.

Čas na dialóg

Vláda vymenovala Jozefa Spevára za nového štátneho tajomníka ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka. Vo funkcii nahradí Štefana Adama. „Ministerstvo doteraz nemalo na úrovni štátneho tajomníka odborníka na problematiku lesov, takže v podstate je to obmena, ktorá by mala pokryť ďalšiu dôležitú oblasť ministerstva pôdohospodárstva,“ povedal minister Lubomír Jahňátek pri uvedení nového funkcionára rezortu.

Podľa vyjadrení mnohých odborníkov na lesnícku prevádzku a obhospodarovanie lesov v sektore štátnych a neštátnych lesov je zrejme, že ekonomická reforma a transformácia lesného hospodárstva bola v minulosti chaotická a nezvládnutá tak politickými nomináciami rezortných ministrov (česť výnimkám), štátnych tajomníkov, ako aj manažérov na jednotlivých stupňoch riadenia rezortu. Výsledkom je kritický stav lesníctva a lesného hospodárstva, ktorý vniesol do lesníckeho stavu a radov vlastníkov lesov nevrátnosť. Nedobrá štátna lesnícka politika dlhodobo zneužíva domáci a najmä zahraničný drevospracujúci priemysel, aby vnucoval producentom dreva takú obchodnú politiku, ktorá by neohrozovala ich podnikateľské zisky bez ohľadu na problémy, ktoré musí lesníctvo a lesné hospodárstvo v súčasnosti riešiť (následky lesných kalamít, globálne otepľovanie, nedostatok vlastných zdrojov na riadne obhospodarovanie lesov a technický rozvoj, neuhrádzanie pohľadávok v lehote splatnosti, bankové preklenovacie úvery atď.). Je teda naozaj najvyšší čas „zatiehnúť záchrannú brzdu“, aby lesníctvo a lesné hospodárstvo neskončilo v priepasti.

Nový štátny tajomník je absolvent lesníckej fakulty a od jej ukončenia pôsobí v odbore. Prešiel viacerými pozíciami cez výrobu až po riadenie lesného závodu. Od júla 2012 pôsobil na poste výrobo-technického riaditeľa štátneho podniku Lesy SR. Pre časopis Lesník v roku 2012 Jozef Spevár povedal: „Možno konečne nastal čas na odbornej úrovni zapáť vojnovú sekeru a prevziať výslovene odbornú zodpovednosť za správu a hospodárenie... Nedať sa ovplyvňovať niektorými tiež odborníkmi, najmä z mimovládnych organizácií, ktorí doteraz len brzdia odborný dialóg lesných odborníkov a hospodárov...“

Je september 2014 a ten čas nastal.

(ib)

Karikatúra: P. GOSSÁNYI

O aktivitách rezortu nemôžu byť farmári informovaní ako zo samizdatu Včasné informácie sú ako investície

Ivan BROŽÍK – Foto: zdroj internet

V stredoveku rozširovali správy medzi vidieckym ľudom trubači, dedinskí hlásnici, bubeníci či podomoví obchodníci, olejkári aj vandrujúci drotári alebo tovariši. V dnešných časoch by sa dala očakávať zmena, ale o dôležitej aktivite Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR naozaj nihto z tých, ktorí to majú v popise práce, neinformuje.

Z iniciatívy rezortu sa totiž na Slovensku uskutočnili a zrejme ešte aj uskutočňujú informácie dni, na ktorých sa predstavujú zástupcom poľnohospodárov, farmárom a odbornej verejnosti aktuálne koncepcie podpory pre malých, mladých a rodinných farmárov. K ich prioritným cieľom patrí vytvorenie dobrých podmienok na podnikanie mladých, malých a rodinných farmárov v rezorte, riešenie generáčnej výmeny a podpora zamestnanosti na vidieku, ako aj podpora diverzity štruktúry poľnohospodárskych podnikov, zvýšenie životaschopnosti fariem a ich integrácia do potravinovej vertikály.

■ ATRAKTÍVNE PRE MLADÝCH

„Na domacom trhu chceme vytvoriť špecifickú skupinu poľnohospodárskych subjektov, ktorá bude plne využívať pozitíva plynúce z kolektívnych investícií do prvovýroby. Uvedomujeme si potrebu návratu k poľnohospodárskej výrobe tak, aby regióny Slovenska zvýšili

Minister L. Jahňátek hovorí o oživení nášho potravinárstva.

svoju atraktivitu pre mladé občianstvo, zastavili postupný úpadok vidieka a eliminovali spôsob života na sociálnych dávkach,“ zdôraznil minister Lubomír Jahňátek.

Na Slovensku momentálne pôsobi 24 463 fariem, ktoré obhospodarujú celkovo 1 895 500 hektárov poľnohospodárskej pôdy. Takmer deväťdesiat percent z celkového

počtu fariem tvoria drobní pestovatelia a chovatelia hospodárskych zvierat. Naše poľnohospodárstvo dnes zápasí s úbytkom zamestnanosti, nízkou produktivitou práce a dosahovanou nízkou pridanou hodnotou poľnohospodárskej výroby. Nová koncepcia povedie k stabilizácii a zlepšeniu v sektore, čo oceňujú najmä farmári, ale aj potravinári. Potravinársky priemysel generuje základnú potravinársku výrobu a služby, poskytuje pracovné miesta, ovplyvňuje rozvoj regiónov s víziou zabezpečenia potravinovej sebestačnosti našej krajiny na úrovni osemdesiat percent do roku 2020. Stratégia počíta s rastom efektívnosti a produktivity potravinárskeho priemyslu.

■ NÁDEJ NA OŽIVENIE

„Po vážnom prepade v rokoch 2009 – 2010 sledujeme v nasledujúcom období 2011 a 2012 mierne oživenie potravinárskeho priemyslu vo výrobe, v tržbách a vo výsledkoch hospodárenia,“ vyhlásil minister agrozozortu Lubomír Jahňátek. Pre zvýšenie potravinovej suverenity Slovenska a ponuky kvalitných, bezpečných a cenovo dostupných potravín je teda nevyhnutné podporiť rast efektívnosti a konkurencieschopnosti slovenského potravinárstva. A na to sú potrebné najmä zásadné a koncepčné informácie. Je na škodu, že farmári sa k nim dostávajú takmer ako disidenti ku kedysi samizdatovej literatúre.

Potravinová sebestačnosť Slovenska sa stáva opäť existenčnou témou Usilujme sa vrátiť život do dedín

Jan ČERNÝ – Foto: archív SNN

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR vypracovalo Koncepciu rozvoja potravinárskeho priemyslu 2014 – 2020, ktorá vychádza prioritne z programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2012 – 2016. Ako najdôležitejšie úlohy v ňom popri posilnení postavenia rezortu v najbližších štyroch rokoch dominuje zvyšovanie exportnej výkonnosti a konkurencieschopnosti.

„Potravinársky priemysel je veľmi dôležité odvetvie, ktoré má potenciál zabezpečiť do roku 2020 potravinovú sebestačnosť našej krajiny na úrovni osemdesiat percent, čo patrí medzi strategické ciele koncepcie,“ tvrdí generálna riaditeľka Sekcie potravinárstva a obchodu MPRV SR Zuzana Nouzovská. Rezort sa bude ďalej usilovať posilniť postavenie slovenského potravinárskeho priemyslu na domacom trhu a zvýšiť jeho exportnú výkonnosť i konkurencieschopnosť. Okrem strategických cieľov má koncepcia vytýčené aj strategické oblasti, a to rast efektívnosti a produktivity potravinárskeho priemyslu či zvýšenie významu potravinárskeho priemyslu v zamestnanosti a rozvoji vidieka.

■ ZMENA TRENDU

Potravinársky priemysel na Slovensku dosiahol v roku 2012 hospodársky výsledok 97,6 milióna eur, pričom tržby za vlastné výroby a predaj tovaru dosiahli hodnotu 4,04 miliardy eur a výroba 3,08

miliardy eur. „Po vážnom prepade v rokoch 2009 – 2010 môžeme v nasledujúcom období 2011 a 2012 sledovať mierne oživenie potravinárskeho priemyslu vo výrobe, v tržbách a vo výsledkoch hospodárenia,“ oznámil minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka MPRV SR, Lubomír Jahňátek.

V rámci prípravy Koncepcie rozvoja potravinárskeho priemyslu 2014 – 2020 sa uskutočnila aj analýza sebestačnosti vybraných základných komodít jednotlivých odvetví potravinárskeho priemyslu. Jej vyhodnotenie prebehlo na základe údajov z roku 2012 o výrobe a spotrebe, bez zohľadnenia vývozu.

„Situácia nie je vôbec uspokojivá v konzervárskom, cukrovarníckom, tukovom priemysle a v mäso priemysle, ďalej vo výrobe hydínového mäsa, mlieka, mliečnych produktov, trvanlivého pečiva a vína,“ na margo analýzy zverejnila Zuzana Nouzovská. Najväčšie pokrytie spotreby bolo v prípade produkcie ražnej múky (124,7 percenta), pšeničnej múky (96,7 percenta), hovädzieho mäsa

(108 percent) a vajec (93 percent). Najnižšie hodnoty sa vyskytli v konzervárskom odvetví, kde sa spracované ovocie pohybuje na úrovni 48,8 percenta a spracovaná zelenina na 16,1 percenta. Nedostatočná sebestačnosť je vo výrobe jedlých olejov a tukov, ktorá predstavuje v priemere 53,5 percenta. Priemysel nealkoholických nápojov pokrýva svojou výrobou spotrebu Slovenska na 96,3 percenta, pričom výroba vína na Slovensku nepokrýva ani polovicu domácej spotreby (46,8 percenta).

■ AKO ĎALEJ?

Pre zvýšenie potravinovej sebestačnosti, respektíve potravinovej suverenity Slovenska, a tiež ponuky kvalitných, bezpečných a cenovo dostupných potravín je nevyhnutné podporiť rast efektívnosti a konkurencieschopnosti slovenského potravinárstva.

„Zlepšia sa tak aj väzby na domáce poľnohospodárstvo, podmienky v rámci ochrany životného prostredia a energetickej efektívnosti,“ konštatoval minister Lubomír Jahňátek. Konkrétne by mohlo ísť napríklad o investície do technologických modernizácií výroby a spracova-

nia, zvýšenie efektívnosti využívania existujúcich kapacít, inováciu a výrobu nových druhov potravín a potravín s vyššou pridanou hodnotou.

„Slovenská krajina je schopná zasýtiť sa vlastnými silami. Potenciál v ľudoch i v prírodných podmienkach na to máme,“ vyhlásil začiatkom leta predseda vlády SR Robert Fico. Objasnil, že dve tretiny našej krajiny tvoria horské a podhorské oblasti, štyridsať percent územia je zalesneného a máme dva a štvrt milióna hektárov ornej pôdy, lúk a pasienkov, čo je takmer polovica nášho územia.

„Napriek tomu päťdesiat percent potravín dovážame,“ poznamenal vtedy premiér. Naši poľnohospodári boli v minulosti schopní produkovať bravčové mäso, hydinu, jablká či zeleninu. Podľa Roberta Fica sú tejto produkcie schopní aj dnes, potrebujú však na to mať vytvorené podmienky: „Pri súčasnej globalizácii to nie je jednoduché, ale potravinová a surovínová sebestačnosť sú prioritou súčasnej vlády. Je to dlhodobý, ale nevyhnutný proces,“ zdôraznil predseda vlády. Dodal, že situácia poľnohospodárov sa nedá zmeniť zo dňa na deň, no k rozvoju agrárneho sektora môžu dopomôcť aj finančné prostriedky z fondov Európskej únie. Dovozy potravín na Slovensko mal vplyv aj na pokles pracovných miest. „Musíme vrátiť život do dedín, kde býva vyše päťdesiat percent obyvateľov našej krajiny. Vytvoriť tam pracovné miesta a pritiahnúť aj mladšie ročníky späť k pôde,“ povedal premiér. Podnikať, pracovať a slušne žiť sa dá aj na vidieku pri poľnohospodárskej výrobe.

Profesor Jozef LEIKERT o knihách, škole a tiež láske k histórii Poctivá práca sa nikdy a nikde nestratí

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: Martin VRABKO

Spisovateľ, básnik, historik Jozef LEIKERT je prvým profesorom kulturológie na Slovensku. Dva roky bol hovorcóm prezidenta SR Rudolfa Schustera a dva roky jeho osobným poradcom. V súčasnosti je dekanom Fakulty masmédií Paneurópskej vysokej školy v Bratislave. Píše poéziu a literatúru faktu, je jeden z najprekladanejších slovenských básnikov v zahraničí. Rozhovor sme pripravili pri septembrovom výročí úmrtia Ladislava Ťažkého, prvého slovenského románopisca, pre ktorého sa aj prispelím J. Leikerta zrodil návrh nominácie na udelenie Nobelovej ceny za literatúru.

• **Začnem nedávnou minulosťou a vrátim sa k vášmu pôsobeniu v Kancelárii prezidenta Slovenskej republiky. Práve teraz je to aktuálne, lebo politická a spoločenská pozornosť je sústredená na úrad prezidenta. Jednou z najdôležitejších pozícií v Kancelárii prezidenta SR je hovorca prezidenta. Vy ste tento post zastávali u prezidenta Rudolfa Schustera vyše dvoch rokov. Zažili ste skutočne pre hovorca dramatickú, úplne ojedinelú situáciu, aké je vaše svedectvo s odstupom času?**

Spomienok, zážitkov mám veľa a skutočne rôznych. Najsilnejšie je azda obdobie, keď pán prezident vážne ochorel a jeho život visel na vlásku. Pre mňa ako hovorca to bola mimoriadne ťažká situácia. Na jednej strane umierajúci prezident a na druhej strane pod oknami nemocnice postávajúci neodbytní novinári, z ktorých niektorí boli viac než nepriateľmi. Lekári pod drobnohľadom sa snažili, ako najlepšie vedeli, ale nie vždy všetko vychádzalo, lebo v takýchto zlomových momentoch je mnohé medzi nebom a zemou. A potom tam bola rodina, ktorá kritickú situáciu vníma mimoriadne citlivo. Ale aj niektorí členovia vlády, ktorí sa správali veľmi zvláštne... Netreba zabúdať ani na českých a na jedného rakúskeho lekára, ktorí prišli pomôcť. Rovnako na veľký záujem svetových politikov ponúkajúcich pomoc. Medzi tými všetkými som sa pohyboval a stál pri prezidentovi, hladný, smädný, obávajúci sa, aby nedošlo k najhoršiemu... Napokon všetko dobre dopadlo, pán prezident akoby zárazkom vyzdravel, aj keď najlepšie viem, že zlom nastal a začalo sa mu zlepšovať po návšteve kňaza, ktorý mu dal pomazanie chorých. Ale dobre viem aj to, že mu najviac pomohli naši lekári a záverečnú etapu dotiahli v Innsbrucku rakúski lekári. Naši lekári, až na jedného, urobili všetko, čo mohli a čo sa v tej chvíli dalo. Som im za to povďačný aj za pána prezidenta, ktorý má na niektoré momenty trochu iný názor.

• **V čom môže hovorca najväčšmi pomáhať prezidentovi?**

Záleží na vzájomnej dôvere a spolupráci s hlavou štátu. Niekedy nastávajú zložité situácie pre obidve strany, najmä keď má hovorca odlišný názor a problém vidí inak. Pán prezident sa k mnohému vyjadroval sám, ale rád zaňho iniciatívne hovoril jeden kolega z prezidentskej kancelárie, čo nebolo najšťastnejšie a často na škodu. Ešteže práca hovorca či riaditeľa tlačového odboru, ktorú som tiež robil, nespočívala len v „rozprávaní“ za prezidenta, ale aj v iných dôležitých činnostiach. Medzi mnou a pánom prezidentom bol vždy korektný vzťah a snažil som sa mu byť nápomocný aj po ľudskej stránke. Stretával som sa s ním niekoľko ráz cez deň na prijatiach, rokovaniach, ale aj individuálne. Práve stretnutia medzi štyrmi očami boli mimoriadne vzácne, najmä keď mal pán prezident čas, nikde sa neponáhľal a bol uvoľnený. Páčilo sa mi na ňom, že bol mimoriadne pracovitý, cieľavedomý a išlo mu o dobré veci. História ešte raz zhodnotí, čo všetko pre Slovensko urobil.

• **Doteraz sme hovorili o domácej pôde – ako to vyzerá v zahraničí, akí sú tam hovorcovia?**

Mal som česť sprevádzať pána prezidenta takmer na všetkých zahraničných cestách. Mohol som sledovať prácu kolegov hovorcov nielen pri príprave či počas tlačovej besedy pri oficiálnych stretnutiach, ale aj potom pri neformálnych spoločenských akciách, na ktorých sme prezidentov sprevádzali. Každý hovorca bol iný, rovnako ako bol iný každý prezident. Všetci však boli profesionáli a o svojich „šéfoch“ veľa nehovorili. Mnohé sa dalo vycítiť o ich vzťahu „medzi riadkami“, povedzme aj z toho, ako dotyční hovorcovia či členovia delegácií zareagovali na slovo či gesto svojho prezidenta, alebo z toho, ako sa na nich pozrel... Svoj názor som si vytvoril aj o prezidentoch, ktorých bolo zaujímavé sledovať zblízka a počas rokovania sa im pozeráť priamo do tváre. Nie vždy som mal pocit, že je to ten najsprávnejší muž, ktorý stojí na čele krajiny...

• **Ste výraznou postavou slovenskej a českej literatúry faktu, ktorá úspešne začala profitovať zo slobodných podmieňok po roku 1989. Paradoxne, práve vtedy sa česko-slovenská scéna rozpadla. V čom to prospelo, resp. neprospelo slovenskej dokumentárnej tvorbe a literatúre faktu?**

Nezatracoval by som ani literatúru faktu pred rokom 1989, aj vtedy u nás – v Čechách i na Slovensku – vznikali hodnotné diela, hoci niektoré boli poznačené ideológiou, čo je veľká škoda. Zmena v literatúre faktu, ako vo všetkom, nastala po tzv. nežnej revolúcii. Vtedy sa začali „zobúdzat“ aj autori literatúry, na ktorých sa dovtedy literárni kritici a spisovateľské zväzy pozerali cez prsty, lebo literatúra faktu sa „neno-

sila“ a istý čas dokonca zaznávala. Podstatné bolo, že medzi slovenskými a českými autormi boli dobré vzťahy. Sympatické je, že Cena E. E. Kischa bola poslednou spoločnou česko-slovenskou literárnou cenou a po rozdelení republiky prvou česko-slovenskou či slovensko-českou cenou. Stál som pri zrode tejto ceny, ktorá sa od roku 1992 udeľuje českým a slovenským spisovateľom literatúry faktu za najlepšie diela literatúry faktu. Neskôr som bol hlavným presadzovateľom, aby spoločná cena ostala aj po rozdelení republiky, hoci niektorí českí kolegovia by boli radšej, keby ostala len českou bez slovenskej účasti. Zaujímavé, že ten istý názor mali niektorí, aj keď cena vznikala, ale Miroslav Ivanov, nestor novodobej česko-slovenskej literatúry faktu a vynikajúci človek, svojou autoritou presadil názor slovenskej časti spisovateľov literatúry faktu, aby to bola spoločná cena. Teší ma, že táto cena stále existuje, aj keď mám pocit, že v ostatných rokoch sa trochu devaluje, pretože česká strana dáva svojim autorom priveľa cien. Ešteže slovenská časť je pri udeľovaní cien triezvejšia... Hrdý som aj na to, že v roku 1999 som založil a stále organizujem slávnostné odovzdávanie Ceny Vojtecha Zamarovského za trvalý prínos do oblasti literatúry faktu, čo je národná cena za literatúru faktu. Každý druhý rok túto cenu dávame aj českému autorovi literatúry faktu nielen ako prejav ocenenia jeho tvorby, ale aj za spoluprácu so slovenskými spisovateľmi. Som rád, že na môj podnet vznikla v Čechách podobná Cena Miroslava Ivanova, a tá sa každý druhý rok udeľuje aj slovenskému spisovateľovi.

• **Vo verejnosti ste sa stali známy pred dvadsiatimi rokmi pôsobením v Gama magazí-**

ne, ktorý bol v tom čase najrozsiahlší spoločenský magazín v Česko-Slovensku. Vďaka vám sa magazín vyprofiloval na kvalitné periodikum, v ktorom boli všetky materiály pôvodné. Ako sa v súčasnosti pozeráte na nevyhnutnosť vytvárať čoraz lepšie podmienky – myslím materiálne – pre tvorcov?

Raz darmo, tvorca okrem spoločenského ocenenia potrebuje aj finančné ohodnotenie, čo mu napokon právom prislúcha za vytvorenie diela. Odmena, honorár by však mali byť na určitej úrovni, nemala by to byť iba almužna, alebo vôbec nič. To je nereseriózne, nekorektné a neetické. Ak funguje u nás trhový mechanizmus, za svoju prácu by mal byť v prvom rade zaplatený autor. V súčasnosti je to však postavené naruby, autor dostane najmenej, neraz ho „vybavia“ iba pár knihami. Dokonca od neho žiadajú, aby si zohnal sponzorov. Pritom nebyť jeho, nemal by prácu ani grafik, ani tlačiarne, ani výrobcovia papiera, farieb, tlačiarenských strojov. Zaujímavé je, že vydavateľ bez mihnutia oka zaplatí tlačiarňu, rovnako grafikovi, ktorý dostane podstatne vyšší honorár ako autor, hoci knihu „zalamuje“ pár dní, často len pár hodín, pričom autor knihu píše aj niekoľko rokov. Rozumiem však aj vydavateľovi, ktorý má problém s finančným zabezpečením vydania knihy, pretože ľudia knihy kupujú málo, nehovoriac o vysokom rabate distribútorov a predajcov kníh. Celý systém je zle nastavený. Kedysi mal spisovateľ úctu a vážnosť, považovali ho za „svedomie národa“, dnes o jeho názor takmer nikto nestojí. Podľa toho sa mu dostáva aj ohodnotenie, pričom

kdejaké „hopsandy“ sa majú stokrát lepšie a o popularite ani nehovorím. Našich spisovateľov, intelektuálov takmer nikto nepozná a spoločnosť sa tvári, že ich nepotrebuje...

• **Pred niekoľkými mesiacmi ste dostali významné medzinárodné ocenenie Zlatú medailu L. N. Tolstého. Je pre slovenského tvorca takéto ocenenie vzrušujúce?**

Určite. Osobne ma teší každé ocenenie. O to väčšmi, ak je udelené čestne, spravodlivo a nie je „kúpené“ či inak zmanažované. Vážim si všetky svoje literárne ceny, lebo som ich získal za serióznu prácu. Pritom vždy pripomínam, že ceny, rovnako ako tituly, človeka veľkým nerobia. Človeka robí hodnotným úplne čosi iné...

• **Ste vysokoškolským profesorom, dokonca dekanom fakulty. Aké je dnešné školstvo a akí sú pedagógovia?**

Azda nikoho neurazím, keď poviem, že slovenské školstvo nemá dobrú úroveň. Stále sa mení, usiluje sa zlepšovať, ale zdá sa mi, že tieto zmeny nie sú nič platné, keď naše školy zaostávajú za zahraničnými vo všetkých parametroch. Vysoké školy dávno nemajú tú úroveň ako napríklad za čias, keď som ja chodil do školy, nehovoriac o generáciách pred mnou. Veľký rozdiel je aj medzi bývalými a súčasnými pedagógmi. Voľakedy vysokoškolský profesor napísal za život jednu, dve kvalitné knihy, ktoré prežili roky. A dnes? Súčasný pedagóg je „naháňaný“ do publikačnej činnosti a „vyrobí“ toľko knižných výstupov: monografií a štúdií, koľko potrebuje. Žiaľ, neraz sú to kompiláty kompilátov. Nič nové, nič originálne, nič kvalitné. Veda nie vedou, ale naháňaním sa za počtom, čiarkami, aby sa splnili všetky predpísané kritériá.

• **Píšete literatúru faktu a poéziu. Ste jeden z najprekladanejších slovenských básnikov. Vďaka čomu sa vám to darí?**

Snažím sa robiť poctivú literatúru a veľmi mi nezáleží na tom, aby vychádzala vo vysokých nákladoch. Stačí mi, ak osloví tých, čo majú o ňu záujem. Aj preto nerobím okolo seba „haló“, ako niektorí iní spisovatelia. Nakoniec, som presvedčený, že poctivá robota sa nestratí a kedy-tedy ju ocenia. Teší ma, že o moju poéziu je záujem v zahraničí. Dvojazyčné knihy mi vyšli v jedenástich krajinách, napríklad v USA, Rusku, Poľsku, Rakúsku, Maďarsku. Vo Švédsku je to dokonca prvá kniha slovenského básnika. Priznávam, že je príjemné držať v rukách prvý výtlačok, najmä zahraničného vydania knihy. Vtedy som vždy vďačný Bohu, že mi tento pocit doprial. Nedávno som mal veľkú radosť, keď mi v matičnom vydavateľstve vyšiel krásny výber poézie pod názvom Dvojďlaň.

• **Máte viacero dobrých priateľov medzi spisovateľmi, ale aj medzi inými umelcami a intelektuálmi. Jedným z nich bol napríklad Ladislav Ťažký, s ktorým ste sa rozlúčili nad hrobom. Smútočné reči ste mali nad rakvami viacerých známych ľudí, ktorých ste si týmto spôsobom uctili.**

S Ladislavom Ťažkým ma viazalo pekné priateľstvo, ktoré sa začalo, keď som s ním robil knihu rozhovorov Testament svedomia. Prekvapilo ma, ale aj potešilo, keď ma priatelia spisovateľa požiadali, aby som sa rozlúčil nad hrobom, čo bola aj prosba jeho rodiny. Priznávam, že nebolo jednoduché prečítať v treskúcej zime rozlúčkový prejav. Urobil som to s veľkou bázňou v duši, veď som sa lúčil nielen za spisovateľov, ale za všetkých slušných ľudí, ktorí mali Ladislava Ťažkého a jeho tvorbu radi. Nevie, čím to je, ale viacero rodín sa na mňa už obrátilo, aby som sa rozlúčil s ich blízkym. Keďže išlo o mojich dobrých priateľov, urobil som to rád, aj keď som nikdy nevedel, či rozlúčkový prejav „ustojím“... Pýtali ste sa však na barda slovenskej literatúry: Teší ma, že som do roka po jeho smrti pripravil tristostranový zborník Svedectvá Ladislava Ťažkého a nás ostatných. Dojímavé bolo, keď sme sa viacerí jeho priatelia stretli na prvé výročie jeho smrti nad hrobom a prečítali úryvky príspevkov. Nakoniec som knihu položil na náhrobný kameň, aby si ju Lacko dočítal sám...

• **Matica slovenská má vydavateľstvá a tri médiá s dlhou tradíciou siahajúcou k osnove našo politického života a žurnalistiky osobitne. V čom je, podľa vás, zodpovednosť voči slovenskosti a profesionálite dnes a o čo by sa mali usilovať v budúcnosti?**

Vyrastal som na Matičnom čítaní a Slovenských pohľadoch, ktoré sme v našej rodine pravidelne čítali. Dodnes si pamätám, aký som bol šťastný, keď mi v Matičnom čítaní uverejnili prvé básne. Čím som bol starší, tým častejšie som čítal Slovenské pohľady a pozorne sledoval, čo sa deje v slovenskej literatúre. Ako druhák na vysokej škole som si sám vybral tému semestrálnej práce Slovenské pohľady v prvých rokoch vzniku. Bolo pre mňa mimoriadne vzrušujúce skúmať, akými peripetiami toto periodikum prechádzalo. Viem, že som bol s prácou spokojný a s veľkým zápalom som ju prezentoval na hodine. Dodnes beriem do rúk tento najstarší literárny časopis s veľkou úctou. Myslim si, že matičné periodiká majú čo v dnešnej dobe povedať. Musia byť však tvorené múdro, s citom a s rozvahou. Emocionálne, ale bez emócií. Najmä by nikdy nemali podfahnúť vášňam a škriepkam, ale seriózne, pokojne argumentovať, vychovávať, poľudšťovať.

VŠIMLI SME SI

Pokles denných objemov dodaného zemného plynu z Ruska na Slovensko a do iných krajín, ktorý sa začal pred niekoľkými týždňami, môže znepokojovať. Neopravňuje však klamať. Ani politikov, ani médiá. Pre Slovensko je ruský zemný plyn strategicky dôležitý bez ohľadu na sympatie či nesympatie našich štátnych predstaviteľov a vlastníkov našich médií ku Kyjevu či k Moskve. Pre Rusko zas určite nie je práve politicky najpriateľnejšie, že Slovensko reverzným tokom tlačí (ruský) plyn na územie Ukrajiny.

Kto potrebuje čierne predpovede?

A teraz to, o čom sa u nás skutočne nepíše. Na rozdiel od slovenskej mediálnej propagandy, ktorá najnovšie informuje o finančných problémoch Gazpromu „vdaka účinným sankciám“, táto plynárenská spoločnosť na svojej webovej stránke informuje o tom, že „len v prvom štvrtroku 2014 generoval Gazprom čistý zisk vo výške osem miliárd amerických dolárov.“ A na rozdiel od informácií, ktoré sa dostávajú k obyvateľom Slovenska, Gazprom nie že sa „nevyjadruje k poklesu tlaku a objemov dodávaného plynu“ k nám, do Poľska a Rakúska, ale na grafoch – opäť na svojej webovej stránke – dokumentuje, že Európa dostáva (na hranicu Ruska s Ukrajinou) všetky kontrahované objemy bez zmien. Gazprom súčasne verejne garantuje, že svoje dohody s odberateľmi v Európe dodrží. Na ilustráciu: naše médiá tvrdia, že „Putin zatvára kohútiky“.

O čom sa u nás nehovorí? Ukrajinský Neftogaz dlhuje Gazpromu 4,5 miliardy amerických dolárov za odobratý plyn pre Ukrajinu. A čo tiež ešte nikto nezverejnil – samotný Neftogaz nedávno oznámil, že „Ukrajina doplní svoje podzemné zásobníky“. Otázka je, akým plynom, ak Gazprom oznámil, že od 16. júna na Ukrajinu dodá plyn iba za platby vopred, čo je bežná obchodná taktika pri chronických neplatičoch. A nijaké platby vopred sa odvtedy neuskutočnili...

Z uvedeného vyplývajú iba dve možnosti, z ktorých jedna je podobná druhej ako vajce vajcu. Ak Gazprom tvrdí, že kontrahované dodávky Európe dodáva „na hranici dohodnutých objemov“ a do Európy prichádza plyn asi o desať až pätnásť percent menej, potom zrejme plyn zostáva v zásobníkoch na Ukrajine. Čím iným by sa totiž plnili? A ak Ukrajina od nás odoberá v reverznom toku plyn (z Ruska), ale nakúpený u nás (aj to s otáznikom vo veci platieb), potom sú straty tlakov na exportoch Gazpromu absolútne pochopiteľné. Kyjevu predsa nedodávame nórsky zemný plyn, ani ten britský bridlicový. Bratislava nie je emirát v Perzskom zálive...

A celkom na záver – vyhlásenie Gazpromu zo začiatku septembra, o ktorom sa u nás tiež neinformuje: „Vzhľadom na očakávané zvýšené vývozné objemy do Európy v najbližšom období očakávame rast dividend pre akcionárov z odhadovaných štyri a pol rubľa na šesť a pol rubľa za akciu v roku 2015.“ Je toto vyhlásenie podniku, ktorý by sa chystal obmedziť existenčnú časť svojho exportu?

(ib)

Otec národa Andrej Hlinka nie je minulosť, ale prítomnosť i budúcnosť Ohňojazyk slovenského ducha

Ján SMOLEC – Foto: archív SNN

Slovami z nadpisu tohto článku hodnotil Andreja Hlinku vo svojich Pamätiach Tido J. Gašpar, precízny kronikár udalostí, ktoré ovplyvňovali vývoj slovenského povedomia do vzniku prvej Slovenskej republiky. Podľa jeho pozorovaní bol Hlinka ohnivou vôľou Slovákov, ktorí sa domáhali lepšieho života a rovnoprávnosti. Hlinkov duch sa vznášal nad mútnymi vodami, nad chaosom genézy nového Slovenska. Hlinkovo slovo, či už povedané, alebo napísané, začalo formovať náš národný svet a ono ho rozhýbalo po kolajniciach dejín.

Andrej Hlinka sa narodil pred sto päťdesiatimi rokmi 27. septembra 1864 v Černej pri Ružomberku. Otec bol pltníkom a dbal na to, aby pltníci mali zabezpečený zvoz dreva dolu Váhom. Okrem malého Andreja sa rodičia starali o ďalších osem detí. Starší chlapi pokračovali v šlapajach otca a zväzali drevo po divokom Váhu. Na príhovor Andrejovho učiteľa ho rodičia poslali do seminára spišského biskupstva, aby sa stal kňazom. Za kňaza ho vysvätili 19. júna 1889.

AGILNÝ KŇAZ

Začal ako kaplán na Orave a farrár v Troch Sliachoch. Keďže v Uhorsku vrcholila maďarizácia a asimilácia Slovákov, kňazi sa aktívne zúčastňovali aj na národných podujatiach. Hlinka patril medzi najaktívnejších kňazov národovcov. V roku 1898 kandidoval do uhorského snemu. Nezvolili ho, lebo bol príliš národný. Dvadsaťpäťročný Hlinka mal v kostole najmä kresťanské kázne, ale z kancla často hovoril aj o problémoch, ale aj nádejach slovenského národa. Organizoval roľnícke spolky, písal do novin, protestoval proti pomadařovaniu Slovákov, vyzýval úrady, aby pomáhali chudobe. Slovenské šiky jeho zásluhou mohutneli, národovci boli smelší. Svojou aktivitou pravdaže vzbudzoval pozornosť uhorských úradníkov, ktorí ho zaradili na čiernu listinu nepriateľov Maďarov. V roku 1906 ho obvinili z poburovania proti maďarskému národu. Súd ho odsúdil na dva roky väzenia. Dokonca aj spišský biskup Párvy mu zrušil oprávnenie vykonávať kňazský úrad. Spomínaný biskup nezobral do úvahy ani fakt, že Hlinka v Černej prispel k tomu, že v jeho rodnej dedine sa aj jeho pričinením postavil kostol. Na vysviacke kostola 27. 10. 1907 sa napriek viacerým žiadostiam farníkov Andrej Hlinka nemesel zúčastniť.

ČERNOVSKÁ MASAKRA

Keď ku kostolu prichádzali koče s vrchnosťou, občania im zatarasili cestu. Veliteľ žandárov Pereszleky, ktorý nevedel ceknúť po slovensky, vydal rozkaz na strelbu. Žandári spustili paľbu. Protestujúci veriaci padali k zemi. Dvadsaťpäť ich už nevstalo a šesťdesiat ich vstalo zakrvavených, zranených. Formálne postavili pred súd strielajúcich žandárov, no ani jeden z nich nebol odsúdený. Vinní boli iba protestujúci. Osemnásť protestujúcich občanov hneď zatkli a ostatných postupne. Päťdesiatdeväť protestujúcich Slovákov odsúdili do väzenia, celkom na tridsaťšesť rokov a šesť mesiacov.

Krvavá udalosť pobúrila aj vtedajší svet. Svetová verejnosť sa až po tejto tragédii dozvedela, že v Uhorsku žijú Slováci. K protestujúcim sa pripojili aj vo svete známi spisovatelia B. Björnson, L. N. Tolstoj, škótsky historik R.W. Seton-Watson – Scotus Viator. O udalosť sa zaujímal aj Vatikán. Biskup Párvy však poslal pápežovi Piusovi X. vysvetlenie, že Hlinka je bezbožník a burič. Svätá stolica však zároveň dostala podpisy tridsaťtisíc Slovákov, ktorí orodovali za Hlinku. Pápež odporúčal zmierenie. Po prepustení z väzenia mu navrhli, aby si vybral faru, ale nemesie byť v Černej. Hlinka im odkázal: „Niет pre Hlinku inej fary!“

Pred vznikom prvej svetovej vojny založil Slovenskú ľudovú stranu.

OTEC NÁRODA

Vznik spoločného štátu Čechov a Slovákov privítal Hlinka s podmien-

Andrej HLINKA

kou, že Slováci budú mať autonómiu. Napokon o nej sa hovorilo aj v Pittsburskej dohode, podpísanej v máji 1918. Jasne sa v nej proklamuje, že Slováci musia mať v novom štáte vlastný snem a súdy. Lenže prvý prezident Č-SR T. G. Masaryk, ktorý občas hlásal, že je Slovákom, začal s Benešom budovať tvrdý centralistický česko-slovenský štát. Začala sa presadzovať dogma o československom národe. Hlinku chceli vyradiť z politiky aj tak, že zástupcom Svätej stolice navrhovali, aby ho povýšili za biskupa. Hlinka však bol pre Vatikán „sacerdos turbulentus“ – kňaz nespokojný.

Hlinka vládnucich Čechov neúspešne žiadal, aby sa naplnila spomínaná Pittsburská dohoda. Vývoj sa neuberal smerom, ktorý predpokladal. Slovákom stále hrozilo nebezpečenstvo z juhu z Budapešti. Maďarský režim sa riadil zásadou, koho nemôžeš kúpiť, musíš ho zabiť.

Praha zároveň prefikane vysúvala do popredia iba tých slovenských politikov, ktorí akceptovali československý centralizmus a boli za centralistické riadenie štátu bez prihliadnutia na odlišný historický vývoj Slovenska a na slovenskú národnú individualitu. Stelesnením štátneho unitarizmu a československého unitarizmu na Slovensku bol V. Šrobár a jeho stúpenec. V januári 1919 dokonca zanikla i Slovenská národná rada. Preto sa Hlinka rozhodol informovať svet v Paríži, kde sa na mierovej konferencii prekresľovala mapa Európy a vznikali nové štáty. Hlinkove pokusy vycestovať z republiky oficiálnou formou boli neúspešné. Preto sa jeho cesta uskutočnila inkognito, bez vedomia česko-slovenských úradov, na falošné poľské pasy. Do Paríža cestoval veľkou okľukou cez Poľsko, Rumunsko, Taliansko, Švajčiarsko. Napriek veľkému Hlinkovmu úsiliu nadviazať kontakt s činiteľmi Najvyššej rady a diplomatmi veľmocí výsledok misie bol neuspokojivý, pretože česko-slovenská vláda podnikla kroky, aby paralyzovala Hlinkovu akciu. Paríž informovala, že k nim ilegálne pricestoval monarchista, separatista, pravicový reakcionár, intrigán a čechofób.

V memorande, ktoré Hlinka nie-

mučeník prenasledovaný Čechmi. Vláda ho prepustila z väzenia, lebo ho v apríli 1920 zvolili za poslanca. Hlinkova strana prechádza do opozície a predkladá do parlamentu návrh slovenskej autonómie. V roku 1925 bola na Slovensku najsilnejšou stranou. V roku 1927 vstúpila Hlinkova strana do vlády.

Lenže V. Tuka odistil bombu pri samých základoch štátu. Publikoval článok, v ktorom tvrdil, že dohoda o zapojení Slovákov do Česko-Slovenska mala tajnú doložku, že platí skúšobne len desať rokov, potom treba dohodnúť, čo bude ďalej. Tuku obvinili, že je maďarský agent, a v októbri 1929 za rozvracanie Č-SR ho odsúdili na pätnásť rokov väzenia.

HLINKOVO POŽEHNANIE

V júli 1933 vrcholili v Nitre pribovské oslavy založenia prvého kostola – na území Slovenska bol postavený kostol o što rokov skôr ako na území Česka. Štátna moc chcela oslavy udržať v apolitickej atmosfére. Na oslavy prišlo tisíce Slovákov. Organizátori osláv Hlinku na tribúnu nepozvali. Dav ho však na plečiach na tribúnu vynesol. Hlavní rečníci – premiér i biskup – museli mlčať. Dav chcel počuť predovšetkým Hlinku. Ten vášnivo deklaroval suverenity slovenského národa. Na jeho otázku: „Národe, chceš autonómiu?“ Nitrou zatriasol ohlušujúci súhlas stovadsaťtisícového davu. Vládni činitelia predčasne z osláv odišli. Podľa polície vraj Čechom, Maďarom, Židom hrozil pogrom. Nič podobné sa však neudialo.

V máji 1935 zvíťazili vo voľbách v Čechách henleinovci a na Slovensku Hlinkom vedený autonomistický blok. Česi nerozprúdili ani polovicu obyvateľstva a vyplašene sledovali, ako stále viac Nemcov a Slovákov odmieta štát, ktorý nadšene plánovali ako domov všetkých občanov, osobitne ako republiku národa Čechoslovákov. Česi zabudli, ako prednedávnom sami rúcali habsburský „žalár národov“ s výkrikmi, že národná suverenity je nad všetkým.

Pri voľbách prezidenta v roku 1935 sa všetko vyvinulo tak, že Beneš na zvolenie potreboval hlasy ľudáckov. Ak budú hlasovať za neho, tak im to vraj nezabudne. Hlinkovi sľúbil: „Vám dáme, čo sa dať môže a čo nebude prekážať jednote štátu.“

Hlinka kývol hlavou. Čoskoro sa presvedčil, že Beneš sľuby nesplní. Keď bolo zrejme, že o autonómii môžu Slováci iba snívať, na manifestácii v Žiline 25. januára 1938 výstražne varoval: „Ak Praha nás nepočuje, ak sa autonómia nestane skutkom, tak povieme Prahe zbohom!“

Na oslavách dvadsiateho výročia vzniku Česko-Slovenska v Bratislave sa zúčastnilo tiež vyše stotisíc občanov z celého Slovenska. Hlinka dojatý týmto obrovským zástupom sa im prihovoril: „Národe môj, milujem Ťa a či budem žiť alebo v zemi hniť, milovať Ťa neprestanem.“

Bolo to jeho posledné verejné vystúpenie.

Otec národa, zbožňovaná i zatracovaná legenda, vo veku sedemdesiattri rokov zomrel. Pohreb sa konal 20. augusta 1938 za účasti štyroch biskupov, deväťsto dvadsiatich slovenských kňazov a tisícov veriacich.

Bratislavské Židovské noviny 19. augusta 1938 skon A. Hlinku takto komentovali: „Slovenský národ má veľkého mŕtveho. Oplakáva svojho syna, ktorý hlboko zaryl svoje meno do slovenských dejín.“ Vyzdvihli aj jeho náboženskú znašanosť.

Hlinkov duch, Hlinkovo požehnanie sa vznášalo aj nad národovcami, ktorí dosiahli autonómiu v roku 1938 a národnú slobodu v marci 1939. Hlinkovo požehnanie sa vznášalo aj nad národovcami od roku 1990 do roku 1993, keď sme bojovali a napokon aj dosiahli vytúženú slovenskú samostatnosť.

Autor je nositeľom Radu Andreja Hlinku.

V noci na 12. októbra Hlinku zatkli tajní policajti s vojakmi. V nákladnom aute ho odviezli do pražskej väznice na Mírove. Zrodil sa slovenský

Pansláv Andrej Hlinka a urputný slovenský zápas proti maďarizácii

Keď sa moc opierala o hlavne pušiek

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Jeden z najdramatickejších príbehov, ktorý dodnes dokáže vyvolať vlnu polemík, je, ako sa zmedzinárodnil slovenský zápas proti maďarizácii a kto všetko v tom hral úlohu. Všetko je v ňom zaľudnené, mnohé mená sú známe a často pripomínané, čo sa však už nedá povedať o súvislostiach, ako fungovala veľká medzinárodná sieť siahajúca od ruskej Jasnej Polany, cez rakúsko-uhorskú monarchiu až po Londýn a Oslo.

Pomník obetí agresie uhorskej moci v Čerňovej.

Kľúčovú úlohu urýchľovača v tom dejí zohráva Andrej Hlinka. Presnejšie povedané udalosť, pri ktorej nebol. Je to známa vysviacka kostola v Čerňovej, dnes súčasťou Ružomberka. Miestni veriaci nástojili na tom, že pri tom musí byť ich kňaz Andrej Hlinka; katolícka vrchnosť rozhodla inak. Príbeh vošiel nezmažateľne do našich dejín a skončil sa krvavo – pätnásť mŕtvych Čerňovčanov a masa šikanovaných a súdne prenasledovaných veriacich, ktorí nechceli nič iné, len mať pri vysviacke kostola svojho kňaza. Sedemdesiat veriacich privolaní žandári postrelili, z toho desiatich ťažko, vyše pol stovky hnali pred súd, štyri desiatky ľudí odsúdili na tresty až do troch rokov väzenia a na peňažné pokuty či prepadnutie majetku.

■ KŇAZ AKO HROZBA

V našich dejinách – slovenských či cirkevných – asi nenájdeťme podobnú udalosť, keď rozhodujúcim sa stala nie prítomnosť, ale neprítomnosť jedného jediného kňaza. Jeden jediný človek bol považovaný za hrozbu. Žiadosť prostých ľudí, aby prišiel do kostola, sa považovala za niečo neprípustné, čo by podkopalo autoritu svetských, ako aj cirkevných orgánov – ich pozície bolo treba oprieť o hlavne pušiek. Samozrejým útočiskom pre prostých ľudí bol slovenský rímskokatolícky kňaz, ako ukazujú slovenské dejiny, jeden z premnohých, ktorý bol práve tak ľudovým, ako aj slovenským... V očiach uhorských úradov – pansláv!

Nešlo totiž len o katolícku vieru, ale o jazyk, o jeho prežitie. V tom roku predložil gróf Albert Appony návrh školských zákonov nielen zavádzajúci po novom štátny dozor nad ľudovými školami, platové zvýhodnenie pre učiteľov štátnych ľudových škôl s maďarským vyučovacím jazykom a nárok rodičov na súkromných, resp. neštátnych cirkevných ľudových školách požiadajú o premenu na štátnu školu – samozrejme s vyučovacím jazykom maďarským. Týkalo sa to tak slovenských, ako aj napríklad nemeckých škôl, povedzme v Kežmarku. Takisto tak katolíckych, ako aj evanjelických obecných, teda ľudových škôl. Učiteľia museli skladať prisahy vernosti ústave, kráľovi (rakúsky cisár bol uhorským kráľom) a vernosti uhorskej vlasti.

■ REAKCIE SVETA

Dva dni po masacre v Čerňovej písali o ukrutnostiach pri Ružomberku londýnske The Times. Neskôr parížsky Le Courrier Européen, mnichovský März a rímsky La Spectatore. Boli to priamo z Ružomberka informácie z prvej ruky...

„Čerňová je dedinka s asi dvesto katolíckymi obyvateľmi. Ľudia sú chudobní, a preto až do nedávna nemali ani vlastný kostol. Andrej Hlinka, ktorého asi pred poldruhým rokom na podnet politických úradov spišský biskup Alexander Párvy suspendoval z miesta ružomerského farára, chcel odovzdať kostol na bohoslužobné účely, teda posvätiť, pretože ho postavil z vlastných prostriedkov a s pomocou zbierky. Stavba kostola stála osemdesiat tisíc korún. Nijaký úrad, nikto z oficiálneho sveta nedal na tento kostol ani jeden halier. Obyvatelia Čerňovej sa právom domnievali, že sa bude brať ohľad na ich želanie aspoň pri vysviacke kostola a že tam bude Andrej Hlinka, ktorý sa v Čerňovej narodil. Biskup Párvy odmietol žiadosť cirkevníkov a namiesto Hlinku určil Slovákom nanajvýš nenávideného odpadlíka – dekana z Liskovej Martina Pazúrika. Keď sa obyvatelia z Čerňovej dozvedeli, že biskup nehodlá k oltáru pripustiť skutočného staviteľa svätostánku Andreja Hlinku, poslali opäť deputáciu k cirkevným úradom a oznámili, že za takýchto podmienok sa vysviacka kostola zriekajú. Svetské úrady však chceli v každom prípade využiť výsviacku k politickej zrážke; ešte v poslednej chvíli vyslali Čerňovčania už štvrtú deputáciu, aby sa Pazúrik a Fischer, administrátor v Ružomberku a najväčší Hlinkov nepriateľ, na vysviacku nedostavili, lebo celá obec je veľmi pobúrená. Nebolo to nič platné.

Dav nevyzvali, aby sa rozišiel, a ani nebol upozornený, že sa bude strieľať, deväť žandárov vystrieľalo do davu plné zásobníky, niektorí nabíjali ešte raz, celkovo padlo okolo šesťdesiat výstrelov. Deväť ľudí bolo usmrtených na mieste, traja zomreli ešte v ten deň, dvanásť bolo ťažko ranených, z nich dvaja zomierajú, počet ranených sa doteraz ešte nepodarilo zistiť, mŕtvi a ranení zostali ležať bez pomoci v kalužiach vlastnej krvi, surový stoličný richtár Pereszlényi dokonca tlkol so svojimi neľudskými žandarmi otcov a matky, ktorí plakali nad telami svojich najmilších,

a bol taký rozzúrený, že chlapca, ktorý duchapritomne bežal privolať lekára, prvým na mieste bol doktor Šrobár, nechal zatknúť a uvrhnúť do väzenia... Pre maďarské pomery je charakteristické a je znakom veľkej nenávisti proti všetkému slovenskému, že napriek výslovnému rozkazu lekárov celý týždeň neumiestnili šesť ťažko ranených v nemocnici, no celú karavánu Čerňovčanov odviekli v reťaziach do väzenia. Sme na konci tragédie, tak sa v Čerňovej svätí kostol. Štyridsať sedem sirôt oplakáva svojich otcov a matky.“

■ BJÖRNSONOVA ŽALOBA

Podpis pod týmto textom, ktorý sme z väčšej časti citovali, znie: Björnstjerne Björnson. Pravda, mali by sme presnejšie povedať, že je to text, ktorý veľký nórsky priateľ Slovákov podpísal, jeho autorom bol očitý svedok doktor Vavro Šrobár. V pozostalosti doktora Dušana Makovického, ktorý bol vtedy lekárom Leva Tolstého, sa po deväťdesiatich rokoch našiel list, ktorý B. Björnson adresoval Dr. Šrobárovi do Ružomberka so slovami: „Vážený pane, Váš list sa práve teraz rozosiela viacerým európskym časopisom...“

Aká obrovská dôvera musela jestvovať v celej medzinárodnej sieti, keď sa taká autorita, ako bol vtedy B. Björnson, podpísala pod text lekára z Ružomberka! Aká rozsiahla musela byť sieť ľudí, ktorí informovali zahraničie o Čerňovej a čo sa odohráva na Slovensku. Odpoveď z hlavného nórskeho mesta do Ružomberka sa našla po mnohých desaťročiach v archíve Dr. D. Makovického, ktorý bol vtedy v ďalekej gubernii cárskoho Ruska.

S Björnsonom bol vtedy, v septembri a októbri 1907, v priamom listovom styku aj Vladimír Hurban z vtedajšieho Turčianskeho Svätého Martina, syn redaktora Svetozára Hurbana Vajanského. Za svoju účasť v Björnsonovej protiponnyovskej kampani bol v roku 1908 perzekvovaný. Súčasťou zápasu o zmedzinárodnenie slovenského zápasu bol nepochybne Čech Karel Kálal, ktorého spis Die Unterdrückung der Slowaken durch Magyaren rozposielali po svete. Text rozoberá násilnú maďarizačnú politiku na Slovensku a snahu vo feudálnom uhorskom štáte vytvoriť jednojazyčný maďarský národný štát. Andrej Hlinka sa v roku 1907 s K. Kálalom stretol v juhočeskom Pisku...

■ PODPORA ČECHOV

Ešte dnes sa o to vedú spory, pretože podporu českých slovakofilov, ako boli Kálal, Lederer či Velemínsky, považujú niektorí maďarskí autori za súčasť „Masarykovského sprisahania“, podporovaného z Londýna novinárom The Times Wickhamom Steedom a pracovníkom ministerstva zahraničných vecí Seton-Watsonom, známym ako Scotus Viator. Misiu Scotusa Viatora z osobitne maďarského pohľadu rozoberá napríklad známy historik Géza Jeszenszky. Je to snaha vysvetľovať podporu zmedzinárodneniu slovenského zápasu proti násilnej maďarizácii ako súčasť britského záujmu potlačiť nemecký vplyv v Európe. Na druhej strane snahu českých slovakofilov tiež považujú za súčasť masarykovskej koncepcie. V každom prípade je pozoruhodné, ako sa vytvorila sieť ľudí, ktorí sa natoľko venovali pomerom na Slovensku a mali bezvýchradnú dôveru v takom rozsahu, že vo vlastnom mene rozširovali informácie o skutočnom stave a rozporenení Slovákov.

POZNÁMKA

Andrej Hlinka je skutočným otcom slovenského národa. Jeho pôsobenie v politickom, spoločenskom i duchovnom živote vytvorilo základ modernej slovenskej štátnosti. A to nielen počas druhej svetovej vojny, keď vznikla prvá Slovenská republika, ale aj v súčasnosti. Dnes žneme Hlinkovu náročnú prácu. Máme štátnosť. Slovenský národ je samostatný, svojbytný a za dvadsať rokov existencie preukázal životaschopnosť.

Pamätník poškodil vraj pre lásku

Hlinkovi neprajníci žijú

Maroš SMOLEC – Foto: Spoločnosť A. Hlinku

Napriek jednoznačným historickým skutočnostiam o hodnote odkazu Andreja Hlinku existujú politici a verejné osoby, ktoré jeho osobnosť spochybňujú. Vrcholom tejto arogancie a ignorancie historických skutočností bol protest dezorientovaných kváziaktivistov za ľudské práva, ktoré viedol deformovaný lavičiar Eduard Chmelár v roku 2007 pred Národnou radou SR ako protest proti prijatiu zákona o Andrejovi Hlinkovi. V ruke jedného aktivistu sa dokonca objavil transparent: Hitler, Hlinka jedna linka. Politici našťastie tieto zúfalé výkriky do tmy nevypočuli a zákon o A. Hlinkovi prijali.

■ PARK ANDREJA HLINKU

Vplyv týchto „aktivistov“, neférové spôsoby, prezentácia, medializácia v mainstreamových médiách spôsobujú radikalizáciu najmä mladých ľudí. Hlávka Chmelárových aktivistov síce nedokázala absolútne nič, no jej deštruktívny odkaz zarezonoval – a poriadne.

Park Andreja Hlinku v Bratislavskej Mestskej časti Ružinov patrí medzi najkrajšie oddychové zóny hlavného mesta. Tiene gaštanov a borovic, chodníky, lavička a už aj fungujúca fontána lákajú predovšetkým starších Ružinovčanov a mamičky s malými deťmi. Relaxačná zóna v centre zelenej mestskej časti je miestom malého úniku od rýchlosti a všednosti mestského života. Za socializmu park niesol názov po komunistovi Karolovi Šmidkem, ktorého socha – mimochodom – v parku naďalej stojí. Taký názov by asi najviac vyhovoval Chmelárovi a jeho mladým ultralavicovým stúpencom, ktorí v roku 2007 nechutným spôsobom zaútočili na česť Andreja Hlinku.

Pri príležitosti sto štyridsiateho výročia narodenia Andreja Hlinku vtedajší starosta Ružinova Slavomír Drozd spolu so Spoločnosťou Andreja Hlinku pripravil slávnostnú spomienku, a to odhalenie pamätníka Andreja Hlinku v prednej, úvodnej časti parku – v strede pri vstupe doň. Práca na hodnotnom pamätníku trvala dlho a stáli nemalo financii. Autorom pamätníka je akademický sochár T. Baník. Jeho umiestnenie konzultovali s autorom urbanizácie parku, architektom F. Milučkým. Peniaze na zhotovenie diela boli výsledkom zbierky. Prispevi Ministerstvo kultúry SR, MČ Ružinov, SNS a sponzori jednotlivci. Odhalenie sa naplánovalo na

5. júna 2007 na šesťdesiate deviate výročie prinesenia Pittsburskej dohody na Slovensko.

■ VANDAL

Len necelé tri dni pred odhalením plachtou prikrýteho hotového pamätníka ho neznámy vandal v noci vážne poškodil. Násilne rozbil prednú časť pamätníka s podpisom Andreja Hlinku, s mottom a so slovenským znakom. Starosta Slavomír Drozd obratom začal práce, aby sa pamätník urýchlene opravil a deň odhalenia dodržal. Stíhol to... Prišiel aj prezident SR I. Gašparovič, minister kultúry M. Maďarič a ďalšie významné osobnosti verejného života. Mohli teda zaznieť slová: „Celý život neustúpil od myšlienky, že Slovákom má právo byť pánom vo vlastnom dome. Určite v Hlinkovej politike a jeho postochoch možno nájsť chyby, ale nemôžno jej uprieť oprávnenosť. Urputne bojoval za slovenskú reč, za slovenskú autonómiu, za národné práva. A preto je pre nás veľkým politickým,“ uviedol vtedajší starosta Ružinova Slavomír Drozd.

Organizátori spomienkovej slávnosti a autori pamätníka žiadali, aby páchatel zneuctenia pamätníka bol aj potrestaný. Isto, polícia ho za pár dní chytila. Mladík sa však vyhovára, že pamätník poškodil pod vplyvom alkoholu, keďže ho v tú noc opustila jeho frajerka. Kde však našiel niekoľkokilogramový kameň na poškodenie mramorového obkladu, nevysvetlil. Polícia sa tiež nechcela piplať s takýmto prípadom a potupne zapadol prachom...

■ CHLEBODARCOVIA

A o to presne ide tým dezorientovaným „aktivistom“. Vyvolať v ľudoch, a najmä v mladých pochybnosť. Veď pred parlamentom boli azda piati. Pri odhalení pomníka Andreja Hlinku v ružinovskom parku sme sa zišli stovky. Média však dali priestor chmelárovcovi a zničeni pamätníka. Následnej slávnosti pri príležitosti stoštyridsiateho výročia tohto slovenského veľikána sa prísť už neunúvali. Veď načo aj...? Ich chlebobarcovia reklamu slovenským prejavom vlastenectva robíť nemusia. A napokon, cieľ sa dosiahol. Hlinka bol opäť spochybnený demagógom Chmelárom, chorou myslou človeka, ktorý držal transparent proti Hlinkovi, a výtržníctvom podnapitého mladíka v Ružinove. Myslite si, že je to náhoda?

Zničený pamätník, pár dni pred odhalením

Ivan MRVA: Praha nepotrebovala slovenský národ, iba jeho poslušnosť

Kňaz Hlinka ako symbol musel zmiznúť

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ - Foto: Ladislav LESAY

Vo svojej dobe bol Andrej Hlinka veľmi pokrokový muž. Našiel recept na zlepšenie ekonomických podmienok ľudí a politiku podriadil ich záujmom. Niektoré udalosti sa totiž počúvajú skôr ako senzácie či konšpirácie než ako realita života našich predkov. Keby sme poznali zostavovanie vlád od roku 1918 do roku 1938, iste by sme lepšie pochopili súčasné pomery na Slovensku, keď často nie je dôležité voľby vyhrať, ale nájsť spojencov k masnému korýtku. V akých časoch žil a čo pre Slovensko znamenal Andrej Hlinka sa zhovárame s doc. PhDr. Ivanom MRVOM, CSc., z Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

• V čom spočívalo čaro osobnosti Andreja Hlinku?

Masy si dokázal získať najmä svojím zjavom. Bol to askéta, vysoký štíhly a výrečný muž. Dôraz kládol na sociálne a národné problémy. Získal si renomé a ľudia ho ctíli a rešpektovali. Priznali mu titul otec národa.

• Keď v roku 2007 rokovala Národná rada SR o návrhu zákona o zásluhách Andreja Hlinku o štátotvorný slovenský národ a o Slovenskú republiku, pedagóg Eduard Chmelár pred budovou parlamentu protestoval proti tomu s transparentom, na ktorom bolo heslo: Hitler – Hlinka jedna linka...

Chýbal tam Horthy. Sloganom Hitler – Horthy – Hlinka v roku 1936 popisali piešťanské chodníky komunistickí aktivisti, keď sa tam konal zjazd Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. A zaujímavé, že títo dediči komunizmu takto verejne vystupujú i dnes s masívnou mediálnou podporou. Hlinka odsúdil nacizmus ako nekresťanský svetonázor. Osobne nie som zástancom deklaratívnych právnych noriem. Masaryk bol jediný politik, ktorému ešte počas života odhlasovala snemovňa, že sa zaslúžil o štát aj s darčekom desať miliónov korún. Tie potom minul na seba-propagáciu, preto vyzerá taký krásny. Prvý raz prijal parlament zákon o zásluhách Andreja Hlinku o slovenský národ v roku 1940, tiež len v deklaratívnej podobe. Vďaka národ postavil v Ružomberku Hlinkovi mauzóleum, kde bol pochovaný. Počas povstania ho dve lietadlá bombardovali. Pritom zahynul jeden vojak a mauzóleum bolo poškodené. No a dnes sa už SNP deklaruje ako boj za demokratické Slovensko. Nuž, časť povstalcov mala také vízie, to je pravda, ale velenie sa usilovalo zlikvidovať pamiatku na Hlinku.

• Je známy Hlinkov výrok, že bude pracovať do tých čias, kým z červeného Slovenska nebude Slovensko biele, Slovensko slovenské a kresťanské. Nemožno sa čudovať, že ho komunisti nenávideli.

Hlinkovi vyčítali všetko možné aj nemožné, čo sa len na neho dalo nakydať. Bol zakladateľom Ľudovej strany, tak v roku 1945 komunisti odsúdili ľudácky režim ako zločin-

ný. Vychádzali brožúrky a všetko, čo súviselo s prvou Slovenskou republikou – s činnosťou Ľudovej strany, bolo onálepkované fašizmom, klerikalizmom, spiatocníctvom, tmárstvom...

• Hlinka sa narodil 27. septembra 1864 v Černej pri Ružomberku. Dátum jeho narodenia je dôležitý preto, že v čase jeho aktívneho veku vrcholila maďarizácia na Slovensku a Liptov na začiatku 20. storočia stál na čele národno-emanipačného zápasu Slovákov. Ako to ovplyvnilo život Hlinku?

Maďarizácia vrcholila koncom 19. a začiatkom 20. storočia. Práve šesťdesiate roky 19. storočia, keď sa Hlinka narodil, boli pre Slovákov pomerne priaznivé. Mali svoje gymnázia, Maticu slovenskú, slovenský jazyk sa rešpektoval. Ale v roku 1889, keď mal Hlinka kňazskú vysviacku, už maďarizácia napredovala plným tempom. No a na to Hlinka samozrejme reagoval. Už počas štúdií v Spišskom seminári mal vo svojich osobných spisoch poznámky, že má sklony k slavizmu, od mladosti inklinoval k národnému hnutiu.

• Práca s ľudom a pre ľud sa stala jeho životným poslaním. Čo to spôsobilo?

Hlinka pochádzal z najnižších vrstiev spoločnosti. Otec bol roľník, pltník, matka mu zomrela pred kňazskou vysviackou. Keď sa dostal na faru do obce Tri Sliače, začal vyvíjať verejnú činnosť. Uvedomil si biedu slovenského ľudu, pochopil, čo mu škodí. Spustil program úverových potravinových družstiev, ktorý sa veľmi rozšíril po celom Liptove.

• A to zrejme Budapešti prekážalo?

V Budapešti zatiaľ o tom ani nevedeli. To sa však nepáčilo miestnym Židom, lebo v dedinách, kde vznikli potravinové družstvá, strácali monopol. Už na začiatku ich bolo deväť. Ľudia sa zriekali krčiem, spoločne nakupovali a poskytovali si lacné úvery. Keď vznikla Ľudová strana, ktorá mala svoj sociálny program, zapojil sa do verejnej činnosti.

• Ale to nebola slovenská ľudová strana.

Oficiálne to bola Magyar; Nép-

párt, ale na Slovensku vystupovala vždy ako Ľudová strana. Nesprávne ju aj dnes označujú ako Katolícka ľudová strana (KĽS), hoci nikdy nemala ten názov. Keď sa v roku 1895 ustanovila, snažila sa získať aj národnosti. Jej predseda Ferdinand Zichy sa na mnohých verejných zhromaždeniach vyslovil v prospech nemaďarských národov. To bolo prvýkrát, čo tak hovoril maďarský politik. Získal na svoju stranu aj mnohých slovenských kňazov, ktorí sa dovtedy neangažovali, a tak vzniklo na Slovensku ľudové hnutie, ktoré malo národný a sociálny charakter. Jeho predstaviteľia vo vrchnostou gniavených masách budili občianske sebavedomie.

• Aká bola politická situácia v tom čase v Uhorsku?

Od roku 1875 až do roku 1905 v krajine nepretržite vládla liberálna klika. Boli to vlastne magnáti a schudobnená šľachta, nazývaná aj džentry, ktorí s podporou židovských veľkokapitalistov manipulovali voľby, a tak si zabezpečovali parlamentnú väčšinu. Pomocou korupcie, poskytovaním rôznych výhod a zastrašovaním títo pseudoliberali vládli v Uhorsku tridsať rokov. V roku 1894 presadili tzv. cirkevno-politické zákony, ktoré veľmi prekážali katolíckej, ale aj evanjelickej cirkvi. To vyprovokovalo konzervatívnu a neskorumpovanú časť šľachty aj kresťanských aktivistov. Na ich popud tak vznikla Ľudová strana, ktorá dostala požehnanie od cirkevných hodnostárov aj od samotného pápeža.

• Napriek tomu Hlinka vo voľbách v roku 1898 neuspel.

Neuspel, lebo už sa rozohrala náboženská otázka. Liberáli predstavili Ľudovú stranu ako katolícku, nepriateľskú voči evanjelikom, a tým získali rozhodujúce hlasy. Hlinka však prehru nebral tragicky. Bol už známou osobnosťou a ďalej sa angažoval vo verejných veciach. Do slovenských periodík prispieval množstvom najmä osvetových článkov a drobnou prácou medzi ľuďmi v praxi uplatňoval to, s čím pod vplyvom Masaryka ani hlasisti ešte nezačali.

• Ružomberok bola síce dobrá fara, ale priniesla mu aj veľa útrap. Je to tak?

Bola to fara so značnými príjmami. Stal sa automaticky členom mestského a potom aj župného zastupiteľstva. Hlinka ďalej presadzoval sociálne aj národné myšlienky, ale bojoval tiež proti korupcii, čo popudilo niektorých ružomberských pánov. Vo voľbách v roku 1906 Hlinka nekandidoval, ale podporil Vavra Šrobára, s ktorým ho pútať veľké priateľstvo. Dokonca ho finančne podporoval na štúdiách v Prahe. Šrobára nezmohli, ale kampaň sa nezaobišla bez kriku a násilia a keďže Hlinka aktívne vystupoval, bol obvinený z poburovania. Najprv ho suspendovali z kňazstva, proti čomu sa odvolal. Bez súdu sedel vo vyšetrovacej väzbe päť mesiacov a pustili ho až na zárok ministra spravodlivosti. V procese ho odsúdili na dva roky. Ešte pred nástupom trestu podnikol prednáškové turné v Čechách. Získal si ohromné renomé s povestou mučeníka.

• A medzitým v Černej strieľali do ľudí...

Hlinka sa o výstavbu kostola v Černej najviac zaslúžil a veriaci očakávali, že ho príde vysviatiť. Boli ochotní čakať, kým sa jeho odvolanie nevyrieši. No a dopadlo to tak, že na vysviacku nasadili viacerých kňazov so žandárskym sprievodom. Masaker v Černej mal ohlas v celej Európe. Zaregistroval ho aj následník trónu František Ferdinand, ktorý nemal Maďarov v láske. Dokonca si Milana Hodžu pozval za poradcu. Zatiaľ Hlinka sedel v Segedíne spolu so Šrobárom, ktorý dostal rok väzenia. Medzi nimi došlo k nezhodám, najmä keď Hlinkovi ešte pridali poldruha roka. Do Ríma zatiaľ prúdili petície zo Slovenska i z Čiech a zasiahol aj sám František Ferdinand. Pápež napokon neschválil Hlinkovo zbavenie kňazstva, bola mu odpustená časť trestu a biskup mu vrátil faru.

• A zo Šrobára sa stal Hlinkov úhlavný nepriateľ?

V tom čase už boli na Slovensku iné pomery. Slovenská spoločnosť sa rozdelila. Začal sa boj medzi slovenskými konzervatívami, reprezentovanými spoločne Hlinkom, a martinskými národníkmi s pokrokovými na čele so Šrobárom. Klika okolo Šrobára napádala ľudákov, teda kňazov, že sú zradcovia, podplatení, maďaróni, klerikáli a tmári. To napokon viedlo k definitívnemu založeniu Slovenskej ľudovej strany v roku 1913, ktoré inicioval Hlinka a stal sa jej predsedom.

• Ako došlo k tomu, že sa Hlinka stal signatárom Martinskej deklarácie a bol za vznik Česko-Slovenska?

Hlinka bol v Čechách úspešný, mal úzke styky s českými a moravskými katolíckymi, vážil si Čechov, ale odmietal masarykizmus, lebo cítil, že zasieva protikresťanské, ateistické tendencie. Ale počas svetovej vojny sa veci zmenili a Hlinka ako prvý na porade v máji 1918 povedal, že on je za tú česko-slovenskú orientáciu, lebo tisícročné manželstvo s Maďarmi sa nevydarilo.

• Ale prišiel rok 1919 a Hlinka mal už úplne iné názory.

Nepredbiehajte. Z našich čechoslovakých dejín akosi vypadlo, že Ferdiš Juriga vystúpil 19. októbra 1918 v uhorskom sneme a v mene uhorsko-slovenskej národnej rady vyhlásil zvrchovanosť slovenského národa. V Turčianskom Svätom Martine sa 30. októbra zišli nevolení zástupcovia, medzi nimi aj Hlinka, ktorí sa vyhlásili za Slovenskú národnú radu a skoncipovali Deklaráciu slovenského národa. Do histórie vošla pod označením Martinská deklarácia. Nie je to správny termín, možno aj účelový, keďže slovenský národ mal byť za prvej Č-SR vygumovaný. Hlinka však odišiel z Martiny ešte pred jej záverečnou redakciou, v ktorej Milan Hodža urobil isté zmeny. Z Deklarácie vyhodil bod, ktorý žiadal účasť Slovákov na mierových rokovaníach v Paríži. Deklaranti sa aj dohodli, že po desiatich rokoch bude treba štátny zväzok prehodnotiť a upraviť. Originál zápisnice sa záhadne stratil.

• Takže deklarácia bol nepodarok.

Bola to ukážka slovenskej naitivity a ľahkomyselnosti, žiaľ, nie poslednej. V čase prevratu vládla anarchia. Hlinka však v Ružomberku zaviedol prísny režim a podnikol rázne kroky proti destabilizácii. Privítal nový štát ako druhú vlasť pre Slovákov, lenže situácia sa vyvíjala ináč, než si predstavoval. Už začiatkom roku 1919 prúdili na Slovensko české jednotky, s nimi rôzni komisári, osvetári, úradníci, mnohí vystupovali sebavedome, povýšenecky a protinábožensky. Slovákov to veľmi mrzelo. Česi a Šrobár, ktorý sa stal neobmedzeným pánom Slovenska, hoci mal nulovú podporu vo verejnosti, do dočasného národného zhromaždenia nominovali za Slovákov kde koho.

V slovenskom klube poslancov figuroval dokonca Beneš a Alica Masaryková, len slovenských katolíkov bolo žalostne málo.

• A čo Hlinka?

Organizoval politickú činnosť, v decembri 1918 obnovil SLS a zabezpečil vydávanie novín Slováci. V spoločnosti sa prehlbovalo znechutenie, že v novom štáte sa presadzuje ateistický a protikatolícky duch. Hlinka sa ilegálne vybral do Paríža na mierové rokovania. Beneš však zariadil, že ho odtiaľ vyhodili. A keď sa vrátil domov, vládna tlač informovala, že zradil vlasť, čo sa považovalo za hrdelný zločin a dokonca sa volalo po najvyššom treste.

• Nestalo sa.

Ale ho uniesli z ružomberskej fary a pol roka bez súdu väznili v Mirove. Medzitým prišli voľby a v apríli 1920 ho zvolili za poslancu. Tak sa dostal z väzenia a pokračoval v politickej činnosti. Keďže na Slovensku vyhrali sociálni demokrati, Hlinka vyhlásil, že z červeného Slovenska opäť urobí Slovensko biele a kresťanské. Pustil sa do politickej práce, ktorá je obdivuhodná. Z ničoho, z drobných prostriedkov, pri tom tlaku štátnej mašinérie vybudoval stranu, ktorá mala denníky, zázemie, veľa dobrovoľných spolupracovníkov. Dokázal zmobilizovať slovenský národ a vliat' mu pocit sebavedomia. Ľudové masy ho zbožňovali, no mal aj veľa nepriateľov. Na ružomberskej fare ho dokonca napadli a vážne zranili dvaja socialistickí aktivisti. Chceli ho vraj zabiť.

• Je známe, že Hlinka veľmi dôsledne bojoval za naplnenie Pittsburskej dohody.

Ktorá bola utajovaná. Masaryk napokon vyhlásil, že to bol akýsi nezáväzný dokument. SLS ukázala svoju silu vo voľbách 1925. Stala sa prvou stranou na Slovensku až do svojho zániku v roku 1945. V roku 1924 si zmenila názov na Hlinkova slovenská ľudová strana (HSLŠ), aby sa jasne oddelila od československých lidovcov. V roku 1928, na desaťročie vzniku republiky nastal problém. Šéfredaktor Slováka Vojtech Tuka upozornil na desaťročnú klauzulu prijatú v Martine v októbri 1918 s tým, že štátoprávny pomer treba riešiť. Vyvolalo to ohromný ohlas. Tuku vo vykonštruovanom procese odsúdili na pätnásť rokov, oficiálne za špiónáž, aby zastrašili a rozdelili HSLŠ.

• Vráťme sa do prvej Č-SR.

Na Slovensku vládla permanentná kríza už od druhého roku svetovej vojny a po vzniku Č-SR sa nič nepoprávalo. Demontáž priemyslu a hospodárske znevýhodňovanie Slovenska prehlbili chudobu. Nespokojnosť s pražskou mocou dali Slováci veľmi jasne najavo počas Pribinových slávností v roku 1933. Zlomovými sa však stali až voľby v roku 1935, v ktorých zvíťazila Sudetonemecká strana. Hrad sa začal spamätávať. Masaryk odstúpil a volil sa nový prezident. Beneš nebol jasný kandidát, ale vedel sľubovať. Napriek Hlinkovmu nesúhlasu pod vplyvom Jozefa Tisu poslanci a senátori HSLŠ dali hlas Benešovi. Hlinka sa v tom čase zo zdravotných dôvodov málo politicky angažoval a vedenie strany prenechal mladšej generácii. Posledné verejné vystúpenie mal v júni 1938 na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave. Tam ho už sily opúšťali, takže povedal iba pár slov.

• Hovorí sa, že je pochovaný v bratislavskej Katedrále sv. Martina...

Tam našli truhlu, ale bez Hlinkovho tela. Domnievam sa, že Hlinkove pozostatky boli na sklonku vojny zničené. Hlinka ako symbol národa musel naveky zmiznúť. V tomto bol Beneš dôsledný. Bol to brutálny človek, ktorý svojich politických protivníkov aj v Čechách nechal likvidovať či už súdnou fraškou alebo gangsterským spôsobom.

Hlavné mesto Slovenska čaká na svojich veľkých hrdinov Mať vlastný štát je dúha života

Drahošlav MACHALA

Je môjmu srdcu milé vystúpiť pod jazdeckou sochou kráľa Svätopluka, za záchranu ktorej sme sa spoločne s profesorom Matúšom Kučerom zasadzovali proti nezalcovi Richardovi Sulikovi. Nemôžeme dovoliť slovenským politikom, ktorí s veľkou pompou slávnostne jazdeckú sochu kráľa Svätopluka 6. júna 2010 odhaľovali, aby z bohvieakých príčin zanedbávali chodenie ku kráľovi a Svätopluka na nádvorí nechávali opusteného. Kráľ je napriek nezájmu politikov dobre zabetónovaný tri metre do slovenskej zeme a verte, už sa ďalšie tisícročie nepohne z miesta.

Poviem to tak, ako to cítim: nikdy som nechcel byť Ľudovítom Štúrom, skôr sa podobáť, skutkami sa priblížiť Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi. Lebo Štúr, ktorého dvestoročnicu si na budúci rok pripomenieme, je niečo nedostizné z ríše snov. Taký slovenský prorok Slovenska sa rodí raz za štvrti tisícročie! V liste Hurbanovi z 18. apríla 1853, v ktorom žiadal na stratou Adely Ostrolúckej, s ktorou sa zoznámil v mojom rodnom Zemianskom Podhradí a tá zomrela počas moru vo Viedni, napísal výrok, s ktorým a pre ktorý možno aj žiť, aj zomrieť: „My chytili sme sa do služby ducha, a preto prejsť musíme cestu života trnistú.“ V júli 2014 sme so sochárom Mariánom Polonským odhalili nádherný reliéf Adele v jej rodnej Ostrej Lúke. Kto nečítal Štúrovo dieľo Slovanstvo a svet budúcnosti, nepochopí, čo tento vizionár napísal v čase, keď mu zomierali všetci blízki a milovaní a keď bol pod policajným dozorom v Modre.

■ KRÁĽ SA NEVZDÁME

Vtedy aj napísal pravdivý postreh: „Národ sa vymkne z rúk svojim bývalým panovníkom, emancipuje sa od neznesiteľných povinností, vyrovná sa s občianskym a politickým postavením s ostatnými triedami spoločnosti a toto vyrovnanie sa usilujú niektorí napokon uskutočniť v spoločensko-ekonomických, majetkových pomeroch prostredníctvom socializmu a divokého komunizmu.“ Nuž, akú že mal podobu socializmus budovaný v bývalom Sovietskom zväze? Nebol to onen Štúrov divoký komunizmus? Svet je plný paradoxov.

Veľký demokrat Václav Havel taký paradoxný, zaujímavý výrok vyslovil kedysi na začiatku takzvaného zamatovej revolúcie, ktorá k nám priniesla boží feudálny kapitalizmus. Znel: „Nevím, zda vím, čo je to zázrak!“ Ja ako slovenský spisovateľ si na roz-

diel od tzv. mysliteľa Havla dovoľím povedať, čo je to zázrak, ktorý som prežil na vlastnej koži. Zárazkom 20. storočia je vznik slobodnej, demokratickej a nezávislej Slovenskej republiky! Lenže tí, čo sme ju zakladali, sme vyprázdnili priestor a tzv. proslovenské vlády, ktoré opakovane s dôverou volíme, sa vonkoncom nestarajú o pestovanie národných tradícií, lebo sa starajú o vlastných mamľasov, o krčmárov a o zbohatlíkov. A podľa toho aj dopadnú. Zmiznú v prepahlisku dejín! Lenže témou tohto príhovoru je zázrak zrodu štátu a témou sú napríklad štátne symboly, medzi ktoré popri zástave, štátnom znaku, ústave, pečatidle patrí aj jazdecká socha kráľa Svätopluka. Nikdy sa vlastného kráľa starých Slovákov nevzdáme, lebo je to posvätný kráľ. A ako ste počuli od znalcov – profesorov Kučeru aj Homzu, je to kráľ pomazaný, priam božský. Tí nedovzdelanejší ako mlynček tibetských mníchov verľujú, že Svätopluk vyhnal Metodových žiakov, čo je voda na mlyn dobrodruhom z denníka SME-ti. Žiaľ, tieto nemúdrosti ako mantru opakuje aj biskup Cyril Vasil, ktorý v Nitre v roku 2011 v podstate odsúdil to, že sme na Bratislavskom hrade osadili jazdeckú sochu kráľa Svätopluka. Veď sa na odliatie tejto sochy spontánne vybralo sto päťdesiat tisíc eur. Témou tém je – Ja t'aime (milujem), to jest schopnosť milovať štát – Slovenskú republiku. Nemôžem ako spisovateľ milovať krajinu, lebo krajina – to iba hory, rieky, jazerá a lúky bez ľudí, bez Slovákov a krásnych Slovaniek. Štát je ten zázrak, ktorý sa udial našim konkrétnym usilovaním aj nasadením, nadšením z rokov 1990 – 1993.

■ PREČO NIE RASTISLAV

Slovensky neodôvodnená je aj požiadavka Viliama Hornáčka, prečo vraj na nádvorí Bratislav-

ského hradu stojí kráľ Svätopluk a nestojí tam knieža Rastislav? Nuž preto, lebo my sme s profesorom Matúšom Kučerom mali od začiatku jasnú koncepciu, kam koho umiestniť. Preto na Cventrošovej geniálne vymodelovanú sochu kniežaťa Rastislava čaká hrad Devín. Tam určite Rastislav žil, konal, myslel aj v roku 864 vládol. Tam patrí. A v Bratislave do treťice chýba ešte socha kniežaťa Pribinu. Postavíme ju na začiatok Pribinovej ulice na roh s Dostojevského radom, presne oproti aule Univerzity Komenského na Šafárikovom námestí. A zviažeme raz a navždy Bratislavu do trojuholníka týchto troch slovenských panovníkov ako Svätoplukove prúty! Prestaňme každý, kto má slovenskú hlavu na krku, vymýšľať, aké sochy by kde mali byť a sústreďme sa na tento model! Jedni by chceli zaplieniť nejakou modernou skulptúrou Námestie Slobody, kde by realisticky, lebo tadiaľ pochovali jeho dobrovoľníci, keď ich 11. novembra 1849 rozpušťali, mala stáť jazdecká alebo stojaca socha prvého predsedu SNR Jozefa Miloslava Hurbana.

■ SOCHY V BRATISLAVE

Otvorím prvý vážny problém: Bratislava ako hlavné mesto musí byť slovenská! Práve prichádzajú voľby do samosprávy a voľby primátora. Tak dajme my maticári a slovenskí vlastenci kandidátom na post primátora Bratislavy podmienku, že kto osadí na Pribinovej ulici sochu kniežaťa Pribinu, toho budeme podporovať aj voliť. Nech sa kandidáti ukážu, akí sú patrioti! Priznávam, že ma Milan Ftáčnik príjemne prekvapil tým, ako obhajoval zotrvanie súsošia štúrovcov na Námestí Ľudovíta Štúra. Menej už tým, ako sa správal pri osadení súsošia sv. Cyrila, Metoda a Gorazda, ktoré chcela Matica slovenská umiestniť na Hurbanovo námestie.

Tu pod sochou kráľa Svätopluka vyhlasujeme, že ako Slováci sa na domácom ihrisku biť nedáme! Ani sa nedáme faulovať od dobre zaplatených protislovenských žoldnierskych médií! Naši milí politici zase raz išli zabudnúť na zrod povstaleckej SNR 1. septembra 1944, keď geniálne predvidavý Gustáv Husák, zbral víťaz z plachát čechoslovakistickému neprajníkovi Slovákov Benešovi z Londýna a etabloval Slovenskú národnú radu ako celoslovenský orgán parlamentnej aj výkonnej moci na povstaleckom území. Nevie, či malo Slovensko počas budovania socializmu európsky rozhladenejší politiku, ako bol Gustáv Husák. Za jeho vlády sa zrodila myšlienka Slovenskej samostatnej cirkevnej provincie. A ako to napísal nedostizný Roman Kaliský: Roma locuta, causa finita – Rím prehovoril a prípad sa skončil. Boli to Gustáv Husák, prof. Peter Colotka, ktorí sa angažovali, a minister zahraničných vecí ČSSR Bohuslav Chňoupek aj vyrokoval s kardinálom Agostinom Casarolim vo Viedni aj vo Vatikáne etablovanie Samostatnej slovenskej cirkevnej provincie. Vyhlásil ju 30. decembra 1977 pápež Pavol VI. Tak sa položil základ reálnej možnosti vzniku budúcej slovenskej štátnej samostatnosti v budúcnosti (1993).

Na Slovensku jedna udalosť vyrastá z druhej. Preto som sa ja luterán v Bazilike svätého Petra po zem poklonil hrobu pápeža Pavla VI., ktorý túto slovenskú cirkevnú provinciu konstitoval. A klaňať sa budem v Ríme pri každej príležitosti, keď toto sväté božie mesto navštívim. Gustáv Husák sa nadobro zapísal do povedomia aj v roku 1968, keď mal ako podpredseda vlády na starosti formovanie česko-slovenskej federácie. Pri konštituovaní nového Federálneho zhromaždenia vymyslel druhú komoru FZ Snemovňu národov, kde mali Slováci aj Česi rovnako po sedemdesiatpäť poslancov. Preto sme v novembri 1992 vo FZ mohli rozdeliť spoločnú republiku. Stretol ma vtedy už nebohý Dušan Slobodník, ktorý bol poslancom Federálneho zhromaždenia, a povedal mi: „Drahošlav, Gustáv Husák bol predvidavý génius! Ako mohol tušiť, že pri delení budeme potrebovať práve Snemovňu národov? Veď ak by sme sa delili prostredníctvom Snemovne ľudu, vždy by bol počet poslancov Čechov a Moravy stojeden a zo Slovenska štyridsaťdeväť. Tak del sa, keď máš tretinu hlasov...“

■ STÁLA EXPOZÍCIA

Druhý problém, ktorý chcem otvoriť, je inštalovanie stálej expozície národných dejín Slovensko a Slováci. Autorom tejto koncepcie na tretie poschodie Bratislavského hradu je geniálny slovenský historik, profesor Matúš Kučera. Pán Boh ho drží pri živote, lebo aj jeho, aj spisovateľa Romana Kaliského, aj životne dôležitého Jána Chryzostoma kardinála Korca tu ešte stále potrebujeme! Inštalovanie tejto stálej expozície národných dejín s názvom Slovensko a Slováci žiadame spod jazdeckej sochy kráľa Svätopluka predsedu Národnej rady SR Pavla Pašku. Môžeme prištie pri soche Svätopluka považovať aj za slobodný priestor pre Slovákov, vlastne za akýsi slovenský Hyde Park! Lebo v roku 2016 sa končí volebné obdobie a zápas o štát sa začne odznova. Závazne žiadame predsedu slovenského parlamentu, aby prijal skupinu vlastencov maticiarov, v ktorej budú historici, známi vedci z Historického odboru MS prof. Matúš Kučera, prof. Martin Homza, prof. Ján Lukačka, PhDr. Anton Hrnko. Ich poverením bude rokovať o tom, aby na III. poschodí Bratislavského hradu inštalova-

li štálu expozíciu národných dejín Slovensko a Slováci, aby predseda NR SR určil spomínaných štyroch historikov do komisie, ktorá bude pripravovať scenár tejto stálej expozície a zaručí sa odbornosťou, že to bude duchom a zmyslom výstava slovenská. A určite nie obdivno austro-hungarónska, ani čechoslovakistická.

Vyzývame pána predsedu NR SR Pavla Pašku, aby hneď dal odstrániť privarený dekel zo znaku Nitra z 13. storočia zo štítu kráľa Svätopluka! Svoju voľbu, bez dovoľenia autora sochy Jána Kulicha ho tam dal umiestniť predseda NR SR, liberálny dobrodruh Richard Sulík. Chceme pána predsedu NR SR upozorniť, že na Bratislavskom hrade si súkromné avanturistické dejepisné výklady realizuje obdivovateľ éry Rakúsko-Uhorska, monarchistický avanturista, autor myšlienky premiestňovania sochy štúrovcov z korunovačného pahorku pri Dunaji – Štefan Holčík. Protestujeme spod Svätoplukovej sochy proti tomu, aby reprezentačnú knihu o histórii Bratislavského hradu pripravoval obdivovateľ monarchie Štefan Holčík a aby jeho dojmologie pred vydaním vedecky oponovali renomovaní historici z Historického odboru Maticy slovenskej prof. Robert Letz, prof. Július Bartl, prof. Ján Lukačka a PhDr. Anton Hrnko. Nebudeme predsa rozdávať zahraničným hosťom s anglickým, nemeckým či francúzskym resumé pokrivený, sploštený či obdivný monarchistický Holčíkov výklad, navyše muža, ktorý sa na Slovensku necíti byť doma. Neznáša „nešťastných nacionalistov“, bernolákovcov a štúrovcov a najlepšie sa cíti v prvej Česko-Slovenskej republike. Zatiaľ my žijeme v nezávislej druhej Slovenskej republike. Tak nech si láskavo Štefan Holčík na to zvykne, že sme tu a nedovolíme si kriviť oficiálne slovenské dejiny samofúbyim človekom, neschopným nijakých kompromisov. Interpelujeme v tejto veci aj riaditeľa Historického múzea SNM Mgr. Branislava Pánisa!

■ NÁRODNÉ ZMIERENIE

Tretí a posledný problém, ktorý som nedávno otvoril v Literárnom týždenníku č. 27 – 28/august 2014, je otázka národného zmierenia Slovákov. To podstatné je, aby sme konečne pri sedemdesiatom výročí povstania prestali stavať povstanie proti existencii prvej Slovenskej republiky. Slovenský štát nebol ani fašistický, ani ľudácky, ani vojnový. Bola to prvá Slovenská republika. Tak ako my teraz žijeme v druhej Slovenskej republike. Štát je štát a režim je režim. Môžeme mať dostatok výhrad voči Tukovmu režimu či Machovmu obdivu k národnému socializmu. Môžeme kriticky nazerať na vraždy partizánskych bánd na moste v Šliachi aj v Sklenom či na vraždu ošetrovateľky v Handlovej. Ale nemôžeme pritom vyliat z vaničky s vodou aj dieťa. Dieťa je ten štát, ktorý vo vaničke kúpeme – povedal pekne metaforicky historik Anton Hrnko. Nedajme sa novinami huckať proti vlastnému štátu, proti prvej ani proti druhej Slovenskej republike. Jediná cesta je španielska cesta: cesta národného zmierenia. Tak si podajme ruky ako pri odchode z kostola – katolíci sa prežehnajú, luteráni si v duchu povedzme s Lutherom: Tu stojím, inak nemôžem, tak mi pán Boh pomáha! a žime v mieri a v zhode vo vlastnom dospele dvadsaťjedenročnom štáte, v nezávislej a demokratickej, slobodnej Slovenskej republike.

Pamätajte si, boží Slováci, že strata štátu znamená smrť, samotná existencia štátu predstavuje farby dúhy plného života.

Redakčne krátené
Medzititulky: SNN

NA MARGO

Smutné protiklady

Regionálna kultúra je z pohľadu centrálného financovania macochinou Maruškou. A regionálne možnosti neraz nedávajú šancu ani na päťpercentnú spoluúčasť na „europoprojektoch“, teda na získaní zdrojov z Európskej únie. Rozprával som sa s kurátorkou kaštieľa v Bohunicach Danou Vlčkovou o tom, čo vlastne jeho rekonštrukcia priniesla obyvateľom regiónu. A začnem tou smutnejšou skúsenosťou.

Najviac návštevníkov pochádza zo zahraničia. Z toho blízkeho, veď hranica s územím Moravy je doslova na skok. Prichádzajú aj zo vzdialenejšieho zahraničia – neďaleko sú totiž kúpele Trenčianske Teplice a tamjší zahraniční hostia, ale aj organizátori ich voľného času čaro Riznerovského kaštieľa zaregistrovali. A tak sa po jeho priestoroch už prechádzali aj obdivné návštevy povedzme z emirátov v Perzskom zálive, zaoceánski hostia a vraj – najviac sú nadšení Kanadania.

Ďalšou významnou skupinou z našich domácich radov sú návštevníci dôchodcovia. Áno, aj detské školské výlety už majú tento zaujímavý cieľ veľmi vžitý. Chýba však vzorka – nuž, nás vraj „dospelých“. Ak sem nezavítame práve s detským drobzgom, tak pre dvadsiatnikov a vyššie vekové kategórie zrejme takto strávený čas nie je nijako atraktívny. Je to dosť veľké varovanie a najmä dôkaz toho, ako sa u nás na Slovensku nadprodukciiu pakultúry znížil prah citlivosti voči skutočnej kultúre. Zo strany všetkých rýchloscenaristov a rýchloproducentov, ako aj všetkých tých, ktorí sa podieľajú na takomto civilizačnom úpadku, by sa to mohlo brať ako trestný čin všeobecného ohrozenia. V tomto prípade – ohrozenia hodnôt. Skutočných, trvalých, nemenných, výpovedných a poučných.

No je tu aj ďalšia príčina, prečo sa dospeli Slováci nevenujú tradičnej „nadstavbe“, ako sa bežne vraví kultúre – návšteve divadiel, koncertov, čítaniu kníh. Je to ich zúfalá ekonomická situácia. V priemerných príjmoch sme na chvoste Európy, v odvodoch a iných platbách štátu zas na jej prvých priečkach. Stav podnikateľskej slobody je u nás žalostný, ekonomická kondícia farmárov sa nedá nazvať inak ako prežívaním. Ak chce niekto uživiť seba a svoju rodinu, pracuje na viac úväzkov či záväzkov a práca v sobotu a v nedeľu, teda v tradičných časoch vo vyspelejších civilizáciách určených na relax a kultúru, taká práca nie je u nás ani len samozrejmosťou, ale priam až nevyhnutnosťou. Ale kde inde ako v múzeách a na výstavách ešte deti zazrú domáce krosná či tetova, alebo kroj z regiónu, v ktorom sa narodili?

(ib)

V Bohunicach žila šľachta, ktorá bola naozajstnou slovenskou elitou Na návšteve v riznerovskom sídle

Ivan BROŽIK – Foto: autor

Osud sa vraj pohybuje po elipsách. Znamená to, že aj keď sa od našej minulosti vzdafujeme, nie je to nenávratné. Z času na čas sa dostávame na historické miesta a do čias, s ktorými aj ako súčasníci máme veľa spoločného. Posúďte sami!

Bolo to v tých krásnych časoch prázdnin u starej mamy. Kto také zažil, vie. A keď dospeje, zistí, že to sa už nikdy nevráti. Po žatve, keď už nádherné biele husi preberali po strnisku zrno, čo zostalo, starká zvykla „zbožie“ naložiť na káricku – taký miniatúrny drevený rebriniak – vzala ma za ruku a hybaj do mlyna za starým mlynárom po múku a šrot. Mlyn stál a dodnes stojí za alebo pred Bohunicami, podľa toho, či prichádzate od Nemšovej, alebo od Pruského. Stále pod obrovskou lipou, ktorá je tam akýmsi zázrakom dodnes. Cestou mi rozprávala rozprávku o mladom dievčati, ktoré slúžilo u pánov. Našťastie, malo dobrú paniu a sympatickeho pána. Dievča chodievalo do kaštieľa variť a upratovať a keď sa v nedeľu večer vracalo domov, chválilo sa: „Pán mi zas povedali: Beta, dobre si navarila.“ Dlho som to bral ako rozprávku, ktorá sa začínala tam, na začiatku strmej cesty do kopca pod kaštieľom.

■ MAMA VŠETKÝCH DETÍ

Stojím tam, na začiatku tej strmej cesty a pozerám sa na krásny kaštieľ, skvost romantického historizmu stredného Považia a obce Bohunice. Pred takmer sto rokmi tam moja starká slúžila pánom-nepánom. No, boli to na ten čas naozaj páni, ale nikdy sa nevyvyšovali nad miestnu chudobu. Naopak, žili s ňou vo vzájomnom rešpekte, učte a neraz aj pomoci. Kaštieľ je po dlhoročnej rekonštrukcii v pôvodnom stave, obklopený košatými veľkánmi s korunami plnými vrabčiakov. Veď patril Riznerovcom. A pani Ľudmila – Podjavorinská-Riznerová tam počas pobytu v svojho brata Žigmunda napísala nesmrteľný príbeh nezbedného vrabčičaka Čima a jeho krásnej žienky Čin. Príbeh ich vrabčej lásky sprevádza celé generácie rodičov a detí. Alebo že by sa predsa len našiel niekto, kto o Čimovi Čimčarovi nikdy nepočul? Nuž, chudá dieťa, asi vyrastá na laptope! Ale návšteva sídla Riznerovcov to môže napraviť. Alebo aj nasledujúce riadky.

Ľudmilu Podjavorinskú dodnes právom pokladáme za zakladateľku modernej slovenskej literatúry pre deti. Symbolicky adoptovala všetky deti a vytvorila pre ne nesmierne hodnotné dary – prekrásne básne, ktoré oslovili už viaceré generácie. Najradšej písala veselé verše o deťoch a prírode. Postupom času hrali detské postavy vystriedali zvieratká a vtáčiky, ktoré sa rovnako zápalisto, no intenzívnejšie a humornejšie hrali na ľudský život. V jej najznámejšom zvieracom epose Čin – Čin, ktorý napísala v roku 1943, sa vrabčičak Čimo chce oženit s krásnou Čin – Čin, ale ak sa chce o ňu postarať, musí prekonať vlastnú lenivosť.

■ ČAKANIE NA OBNOVU

Bohunický kaštieľ postavili v druhej polovici 17. storočia. Prízemná budova kaštieľa má ako keby otvorenú náruč, ktorá víta návštevníka, dve bočné krídla, medzi ktorými je otvorená chodba. Kto chce, posedí si, kto nemá kam inam, odloží si bicykel, vnímavejší si po prehliadke vnútorných priestorov predstavuje na tejto chodbe nedeľné popoludnie, stolík so stoličkami, na ňom čajový servis a okolo rodinu Riznerovcov. Presne ako v tom filme s Oscarmi – Zápisok z Afriky. Ku kaštieľu patril veľký dvor, park s vodomietom a rozľahlá ovocná záhrada. Úplne prví majitelia však boli Mednyanskí, stará uhorská šľachta späť s krajom pod Vršatskými bradlami. Zemianska rodina Mednyanských dala vybudovať v prífahom parku v roku 1866 menšiu neogotickú kaplnku s nárožnými fiálami a vežičkou vstavanou do jej priečelia. Pod kapln-

kou je ich rodinná hrobka. Kaplnka v súčasnosti čaká na svoj prídel eurofondov, aby sa aj ona čoskoro zaskvela vo svojej obnovenj kráse nad obcou. A tam pochovaní si to určite za slúžia.

■ POÉZIA DOMOVA

„Prekrásne údolie, ktorým preteká Váh, jedna z najväčších riek Uhorska, čo sa podľa nej údolie aj nazý-

vingu, ktorý vraj tak veľmi miloval pán Rizner.

■ VŠETKO NAŽIVO

Samozrejme že najviac ma zaujala izba so skromným zariadením a s pracovným stolikom pani Ľudmily Podjavorinskej. Pôvodný písací stroj, poznámkový blok, kalamár... Bože môj, vedia dnes ešte deti, čo je to kalamár?

Pavlína a Žigmund Riznerovci

va, mne trojnásobne drahé ako kraj i domovina, ponúko sa už dávno ako vhodný námet na opis.“ píše v diele Malebná cesta dolu Váhom osvietený človek a prvý majiteľ kaštieľa, šľachtic Alojz Mednyanský. V dvadsiatych rokoch 20. storočia sa stal kaštieľ majetkom rodiny Riznerovcov, tí si ho vybrali pre svoju krásnu a pokojnú polohu. Majiteľ kaštieľa Žigmund Rizner bol bratom národnej umelkyne Ľudmily Podjavorinskej-Riznerovej. Operná speváčka Božena Riznerová-Obrová bola jediným potomkom riznerovskej vetvy v Bohunicach.

Vnuk tunajšej slúžky vstupuje do kaštieľa hlavným vchodom. Vofakadajšia prijímacia izba je dnes verejnou kanceláriou kurátorky kaštieľa Dany Vlčkovej – mimochodom, pravnučky kuchárky pánov Riznerovcov. Život je čarovný práve pre takéto náhody...

Každá miestnosť je plná slnka a keď sú pootvárané okná, aj nežne šumiacej okolitej stromovej zelene. Každý návštevník nájde vo vnútorných priestoroch to svoje. Ak hľadáte možno naozaj prvú funkčnú a ešte stále fungujúcu chladničku pre domácnosť na území Slovenska, nájdete ju tu. Skrinka na ukladanie rýchlo sa kaziacich potravín, do ktorej obvodového pláštá sa dával suchý ľad. Nečudo, že u Riznerovcov sa aj v lete podávala zmrzlina, chladené náky a iné dobroty. Stará mama mi ešte stihla čo-to zo z kulinárskeho umenia predviesť. S láskou, tak ako kedysi pre pánov, ktorých mala rada. A ktorí mali radi ju. Tak som aj ja v detstve ochutnal z pu-

Nad stolikom visí obrázok Wolfganga Amadea Mozarta – jej obľúbeného skladateľa. V neskorších časoch tu niekoľko rokov bývala jednotriedka, a preto tu nechýba dobová školská drevená lavica. A vedia vôbec dnešné detvčky niečo o príbehu vrabčičaka Čima? Aká škoda, ak nie! Také láskavé, hodnotové a aj poučné dielko písané práve pre detskú dušu! A písané tu, na tomto stolíku, nad ktorým možno postáť a pospomínať. A keď už o tých deťoch – viete deťúrence, čo sú to krosná, čo je to povrieslo, čo kolovrátko, ako sa vyrábala priadza a z čoho sa šili „gate“? Ak nie, rýchlo zadajte u vašich rodičov objednávku na výlet do Bohunic pod Bielymi Karpatmi.

V tunajšom kaštieľi našli dočasný domov niektoré zbierky Považského múzea, ale je tu čosi aj pre tvrdých chlapov v kožených čiernych bundách na hučiacich strojoch. Milovníci motoriek si tu totiž môžu pozrieť expozíciu výrobkov niekdajších Považských strojární. Vystavených je dvadsaťsedem motocyklov. Verejnosti sa predstavujú aj najnovšie kúsky zbierky – päť súťažných tatanov, ktoré patrili medzi špičku športových motocyklov vo svete. Hoci exponáty takmer bez výnimky zaujmú všetkých návštevníkov, nostalgii vidieť na tvárach najmä tých starších. Motoriky ich vracajú do čias, keď sa po cestách preháňali pionieri, babety či tatraný...

■ KAŽDÉMU TROŠKU

Ženské oko zas poteší výstava výrobkov umeleckého skla zo sklárni

v Lednických Rovniach. Nuž a každý návštevník, ktorého vyššia moc obdarila aspoň malou troškou predstavivosti, sa môže vrátiť do predvojnového obdobia. Detstvo a vraj najšťastnejšie roky života tu totiž strávila tiež operná a filmová diva Božena Riznerová-Obrová, neter Ľudmily Podjavorinskej, ktorá účinkovala vo viacerých Kadárových filmoch. Kaštieľ sa aj vďaka jej priateľom z umeleckého sveta stal v štyridsiatych rokoch miestom letných prázdninových stretnutí pražskej umeleckej bohémy. A ten duch tam stále cítiť. Stačí sa iba prestať na chvíľu ponáhľať.

Mňa lákalo, kam inam ako do kuchyne, v ktorej strávila niekoľko rokov moja starká. Jednoducho prestretý stôl s dobovými stoličkami, so starým riadom a s iným zariadením, ktoré bolo v kuchyni potrebné a ktoré zrejme mávala často v rukách. Raritou je pecka na petrolej s dvoma knôtimi. Je funkčná dodnes. Prístroj na pečenie oplátok je asi unikát, nemá totiž typický vianočný motív, ale je na ňom – a teda aj na každej oplátke v ňom vyrobenej – vyobrazené dievčatko s vtáčikom a mačkou.

Zvláštne pocity sa dostávajú až v nevelmi priestranej miestnosti, v ktorej sú na stenách dva portréty – jeden zobrazuje Ľudmilu Podjavorinskú ako dvadsaťpäťročnú a druhý jej neter Boženu Riznerovú-Obrovú, ktorá bola jediným potomkom riznerovskej vetvy v Bohunicach. Pani Božena bola filmovou a divadelnou herečkou. Žila v Prahe a do kaštieľa v prvej polovici 20. storočia rada chodievala. Ale autentický duch svojej doby dotvára aj klavírne krídlo, na ktoré hrávala majiteľka kaštieľa. Tento nástroj mali jej potomkovia niekoľko desiatok rokov ukryté v trojzbovom byte, aby sa konečne po rekonštrukcii kaštieľa vrátilo tam, kde vždy patrilo. Tu na stenách visí niekoľko obrazov od bohunického rodáka, akademického maliara Jána Matejku. Na maľbách je vyobrazená tunajšia príroda, najmä Vršatské skaly. Maliarske dielo je poznačené láskou autora k rodnému kraju. Pochovaný je v miestnom cintoríne v Bohunicach. Ďalšia izba bola obľúbenou miestnosťou pani Riznerovej, ktorá v rozpadávajúcom sa kaštieľi za pomoci dedičanov dožila. Tí jej nosili nákupy a pomáhali jej v posledných rokoch života.

Na záver tejto exkurzie nedá sa nespýtať, čo zostane našim potomkom po tej dnešnej slovenskej šľachte? Aké rozprávky budeme vstevovať do pamäti vnukom a pravnučkami? O nedotknuteľných, hlúpych, o opojných mocou a majetkom, o nedotknutých múdrosťou a láskavosťou? To je už iný príbeh. Ibaže, tak ako je napísané v úvode, história obľubuje elipsy. Ak si nedokážeme pripomenúť nebezpečenstvo odpovedí na položené otázky teraz, v budúcnosti sa nám za to určite nepodať ďalšie generácie. Aj preto s láskou spomínam na detské výpravy so starou mamou s kárickou obilia do mlyna popod kaštieľ v Bohunicach. A rozprávanie o šľachte, ktorá Slovensku čosi trvalé zanechala.

Bohunický kaštieľ

Zradení povstalci – prelomový televízny dokument Jána BÁBIKA

Dejiny povstania sa písali aj v trestniciach

Dušan D. KERNÝ – Foto: zdroj nternet

V záľahe publicistiky okolo tohtoročného výročia SNP a úprimných, ale aj, ako to už pri takýchto výročiach býva, rituálnych osláv a škandálov – kto je a kto nie je pozvaný a ako sa komu venovala pozornosť – úplne zaniklo, že slovenská literatúra o povstaní či Povstaní už desaťročia mlčí. Akoby nebolo už z čoho čerpať na romány či na filmy. Toto ticho naplno prelomil dokument skúseného tvorca Jána Bábika v dvoch hodinových reláciách na stanici Slovensko 1, vysielaných vždy po deviatej večer 29. a 31. augusta.

Dokumenty Jána Bábika uvedené pod názvom Zradení povstalci hovoria o tom, že dejiny Slovenského národného povstania sa písali v Jáchymove a v Leopoldove či vo Valdicach a na Mírove – teda vo väzeniach, kde po procesoch skončili desiatky a desiatky vojenských činiteľov, organizátorov povstania a ich civilných podporovateľov po vykonštruovaných procesoch a po mučením vynútených priznaniach. Len časti z nich sa podarilo zachrániť si holy život v emigrácii.

■ DESAŤROČIE PROCESOV

Procesy sa začali po roku 1948, pokračovali v roku 1955 a posledný z nich sa konal v roku 1959. Odsúdení sa regrutovali z vyše štyristo dvadsiatich šiestich generálov a dôstojníkov slovenskej armády, ktorí boli v rokoch 1948 – 1949 prepustení z činných služieb. Ťažko vyberať z jednotlivých osudov, ale boli medzi nimi aj menovite známi hrdinovia trebárs z bojov o Biely Potok a Ostrô – hrdinovia, ktorí v obrane proti nemeckým jednotkám či v protiútokoch na nemecké oddiely, vrátane SS, vo vyše dvoch desiatkach tuhých bojov neprepustili nepriateľa po jedinej prístupovej ceste zo severu na Banskú Bystricu.

Spoluautor vojenských dejín František Čséfalyv to autorovi dokumentu zhrnul takto: „V dejinách sa žiadny štát nezachoval voči svojim hrdinom tak hanebne ako Česko-Slovenská republika, bol zlikvidovaný takmer celý dôstojnícky zbor a množstvo civilných, nevojenských ilegálnych predstaviteľov politického odboja.“

■ DRAMATICKÉ OSUDY

Rozhlasový dokument, ktorý vznikol na Slovensku 1 v dramaturgii Táne Kusej, umožňuje uvedomiť si, čo sa dialo s povstalcami najrozličnejšieho charakteru a postavenia v tom celom dlhom desaťročí 1948/49 – 1959, aj potom. Ako sa vlastne písali dejiny SNP vtedy, na čom rástli generácie Bábikových poslucháčov zo starších ročníkov? Na akom výklade? Tieto otázky dokument nerieši, tie si nevyhnutne kladie poslucháč. Pred nami sa odkrýva časť jednej veľkej drámy na Slovensku. A autor nám ukazuje, ako sa vecne, faktograficky dá poskladať zložitá skladačka častí slovenských dejín. Nevynecháva mená sudcov či prokurátorov, citáty z rozsudkov sú uvedené bez dramatickej emotívnosti – tak aby sa poslucháč dozvedel fakty a nebol navádzaný hlasovou interpretáciou, na čom sa zrejme zdarene podpísala réžia Laca Keratu.

Vďaka prozaikovi Lacovi Ťažké-

mu sa dnes v zajateckom lágri v Kaisersteinbruchu kladú vence so slovenskou trikolórou ku kamennej tabuli, ktorá len odnedávna pripomína, že tu boli v barakoch po päťsto nahnaní slovenskí vojaci a dôstojníci – pre vtedajšie Nemecko už príslušníci nespoľahlivej armády. Niektorí ako zajatci, mnohí zajatí priamo v povstaní už ako banditi. Netreba si robiť ilúzie. Ladislav Ťažký, ktorý z Kaisersteinbruchu urobil pre zasvätených Slovákov pútnické miesto – vodil ich na cintar „zajateckého tábora“, kde je napríklad pochovaných vyše desaťtisíc príslušníkov Červenej armády. Nielen tu, dnes na rakúskej pôde, ale všade boli sovietski vojnoví zajatci početne najväčšou, ale aj akoby trvalo zabúdanou, mnohomiliónovou skupinou spomedzi všetkých obetí druhej svetovej vojny.

■ HYMNY A TEDEUM

Do Kaisersteinbruchu nás uvádza aj tento rozhlasový dokument, ale priamym svedectvom jedného zo zajatcov. Internovaný tu bol aj štábný kapitán Gustáv Neštiak, vtedy už bandita. Spolu so štyridsiatimi dvomi inými dôstojníkmi povstaleckej armády však neskončil v Kaisersteinbruchu, ale po ďalšom transporte v nemeckom Altenburgu, kde už 13. apríla uvidel prvého amerického vojaka... A týmto strhujúcim príbehom začína autor dokumentu Ján Bábik rozprávanie o desiatkach podobných povstaleckých osudov či osudov z čias SNP. Scéna, ktorá sa začína citátom – spomienkou priameho účastníka, má charakter filmovej poviedky; poslucháč si živo predstavuje, ako mohla vyzerať situácia v tábore, kde sa Nemci vzdávajú, Američania prichádzajú a oslobodení dôstojníci troch armád spievajú svoje hymny: Marseillaisu, Ešče Poľska nezgynela a Nad Tatrou sa blýska, potom slúžia poľnú omšu a medzi barakmi znie Tedeum.

Strhujúci je nielen obsah rozprávania, ale aj to, ako sa našli po rokoch dokumenty, písomnosti a magnetofónové pásy so spomienkami kapitána Neštiaka. V roku 2014 sa o všet-

kom dozvedáme v súvislostiach a vedno so spomienkami, s výpoveďami či v rozhlasovom archíve zachovanými dokumentmi, zaznievajú desiatky ďalších podobných svedectiev. Dozvedáme sa, ako väzením, degradáciou či vynútenou emigráciou skončili prakticky všetci autori výzvy na povstanie, ktorá bola prečítaná v bansko-bystrickom rozhlase – tá výzva sa za tie desaťročia vysielala nespočetnekrát, o jej autoroch sa mlčalo. Autor sa poslucháčom prihovára rečou rozhlasového dokumentu; prináša svedectvo aj o osudoch trojice bratov, z ktorých sa jeden po vojne zachránil medzi tými, proti ktorým bojoval, kým druhý skončí vo väzení tých, za ktorých nasadzoval život...

■ AUTORSKÁ AUTORITA

Ján Bábik, skúsený autor množstva literárno-historických dokumentov, v prvej hodinovke Zradení povstalci nezvýraznil len svoju autoritu uznávaného tvorca, ale si vytvoril rešpekt aj ako osoba. Gustáv Neštiak bol totiž jeho deda. Autentické spomienky boli pre vnuka – dnes autora, objavom a teraz sú objavom pre poslucháča a nesporne aj pre slovenský rozhlasový dokument. Podstatné však je, že sú pri sedemdesiatom výročí SNP úplne ojedinelým umeleckým tvarom, ktorý nám predkladá fakty, a nie hotové sudy, nedáva odpovede, naopak vyvoláva otázky o tom, ako sa to všetko zbehlo, ako to, že sa vlastne osudy povstania – najväčšieho masového ozbrojeného povstania v moderných slovenských dejinách, ktoré Slováci sami pripravovali, organizovali a uskutočnili, nakoniec písali v uránových baniach v Jáchymove, v leopoldovskej či iných väzniciach, kde napokon pobudol aj G. Neštiak. Sprítomňuje nám to podstatné – nie veľké dejinné udalosti, ale to, čo ich tvorí – ľudské príbehy.

Autor to uzatvára celkom v duchu výpovedí svojho starého otca: „Dedko nepredpokladal, že môže padnúť do zajatia štátu, za slobodu ktorého bojoval.“ S takýmto editoriálom – uvedením do príbehu mnohých rodín, a aj rodiny vlastnej – pristúpil autor i k vytvoreniu druhej hodinovky o Zradených povstalcach. Vytvoril si prirodzenú, oprávnenú pozíciu na to, aby práve on mohol rozprávať a podať svedectvo zdanlivo o všeobecne známych a neraz spomínaných činiteľoch. Vznikol rozhlasový dokument o osudoch jedenástich najznámejších politických predstaviteľov povstania v päťdesiatych rokoch minulého storočia. Autor hľadal a našiel odpovede na prvý pohľad jednoduchú, ale málokedy kladenú otázku: Aký bol osud tých, ktorí podpísali Vianočnú dohodu o vytvorení Slovenskej národnej rady, ktorá mala prevziať všetku moc na Slovensku, len čo vypukne povstanie. Dohodu, podpísanú v decembri 1943 v Bratislave na Gajovej ulici. K téme a hodnoteniu dokumentu sa ešte vrátíme.

Leopoldov – pohľad z lietadla

NÁVRATY K HISTÓRII

Počas roka je dostatok príležitostí pripomínať si výročia, ktoré výrazne ovplyvnili život Slovákov. V marci to bolo napríklad sedemdesiate piate výročie vzniku prvého slovenského štátu. V auguste sedemdesiate výročie Slovenského národného povstania. Obidva dátumy majú svojich prívržencov aj odporcov. Svojich vykladačov histórie. Nijaké dogma však nemusí trvať večne.

Mýtus, ktorý vyše dvesto rokov ovplyvňuje Európu

Začo velebíme jakobínov?

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

O Francúzskej revolúcii z roku 1789 oficiálna historiografia vyše dvesto rokov tvrdila, že priniesla definíciu ľudských práv, že bola začiatkom éry osvietenstva, že sa niesla pod heslom bratstvo, rovnosť, sloboda. Francúzska revolúcia sa mala navždy vyrovnávať s náboženstvom, jeho dogmami a nastoliť kultúru rozumu. Rozum mal byť najvyššou hodnotou, mal nahradiť Boha.

Vývoj Európy bol po Francúzskej revolúcii silno ovplyvnený jej odkazom. Západná spoločnosť sa rada oddávala životu bez Boha a východná po októbrovej revolúcii v Rusku nastolila ateizáciu kontinentu. Koniec studenej vojny mohol znamenať, no nepriniesol návrat k tradičným hodnotám ani v zavedených európskych demokraciách. Naopak, v ostatnom čase sa Západ pohol smerom k odbúrianiu vlastnej prirodzenosti a k zničeni sebareprodukcie násilným presadzovaním rodovej ideológie. Podkopávanie autority cirkvi patrí k bontonu hlavného prúdu médií.

■ VÝBUŠNÉ KNIHY

Pierre Chaunu (1923 – 2009) bol profesorom na parížskej Sorbone, členom Francúzskeho inštitútu, autorom moderných dejín. K dvestému výročiu Francúzskej revolúcie vyšla jeho kniha *La révolution déclassée*, ktorá „na kúsok rozbila mýtus o Revolúcii roku 1789“, napísal taliansky *Il Sabato* 29. apríla 1989 v rozhovore s profesorom Chaunom. Aj keď sa vyskytovali kritické úvahy o Francúzskej revolúcii už od konca 18. storočia, „Chaunu šiel ďalej. S niekoľkými mladými pracovníkmi a vynikajúcimi historikmi preskúmal dokumenty a spisy zamlčované oficiálnou historiografiou, a tak vznikli výbušné knihy ako titul Reynalda Sechera o vraždení vo Vandée“, uvádza sa v rozhovore. Pre slovenského čitateľa je tento rozhovor o to zaujímavejší, že má rovnakú skúsenosť s oficiálnou historiografiou, no na rozdiel od Francúzska sa kritické názory historikov na niektoré zamlčované obdobia ešte stále neprijímajú. V súvislosti s výročím SNP sú historici, nositelia alternatívnych názorov, oficiálnymi kruhmi vytlačení z verejného pôsobenia, ako trebárs mladý historik Martin Lacko z Ústavu pamäti národa. Nehovoriac o starších, exilových historikoch, ktorých slovenská historiografia vôbec neberie do úvahy, aj keď má možnosť študovať históriu na renomovaných svetových univerzitách.

■ REVOLÚCIA KLAMSTVA

Čo je v Chaunovej kritike Francúzskej revolúcie? Čo o nej povedal v spomínanom rozhovore? Malo by nás to zaujímať, lebo aj my na Slovensku sme sa o nej učili podobne ako

vo Francúzsku. Tiež ju oslavujeme. A nemali by sme? Podľa Chaunua nie, veď „oslavujeme revolúciu klamstva, zlodejčiny a kriminality“. Chaunu tvrdí, že revolúcia blokovala cestu k pokroku, modernosti, že počas niekoľkých rokov zničila veľkú časť toho, čo sa dosiahlo za tisíc rokov.

„Revolúcia spolu s pustošením produktívneho aparátu má na svedomí dva milióny mŕtvych, spôsobila otras generácii, ktorý sprevádzal zbrútenie ekonomiky“, tvrdí Chaunu. Na pripomienku, že „revolúcia otvorila ľudské myslenie“, zareagoval: „Bože! Veď došlo ku kolosálnemu zničeniu inteligencie a bohatstva. Keď odsekli hlavu Lavoisierovi, zakladateľovi modernej chémie, vo veku tridsaťsedem rokov, bola to drahá cena pre ľudstvo.“

Prečo došlo vo Francúzsku počas revolúcie k prenasledovaniu cirkvi a k plánu na odstránenie kresťanstva? Chaunu tvrdí, že to boli finančné záujmy. „Cirkevnými majetkami, vďaka ktorým boli vydržované školy a nemocnice, sa obohatila banda 80 tisíc zlodetských rodín: šľachta, mešťania sprava i zľava. To je dôvod, prečo Francúzska revolúcia je nedotknuteľná“, hovorí Chaunu. Pripomína, že revolučná vláda dala v decembri 1793 vykynúť obyvatelov v 778 farnostiach. „Treba zmasakrovať ženy, aby nepribúdalo detí, a deti, lebo z nich budú zbojníci“, takýto rozkaz podpísal vtedajší minister obrany Lazare Carnot.

■ SLOBODA VYZNANIA

„Nejestvuje základnejšia sloboda ako sloboda náboženská“, tvrdí Chaunu a zazlieva revolúciu, že päťnásť rokov bolo vo Francúzsku zneumožňované hlásanie viery. „Kostoly boli zatvorené, kňazi vraždení alebo nútení opustiť kňazstvo a oženit sa, alebo boli posielaní do vyhnanstva, či odišli do exilu.“ Vedeli sme o tom na Slovensku, že Francúzi si prežili čosi podobné ako Slováci po druhej svetovej vojne? A rovnako ako vo Francúzsku aj na Slovensku je toto obdobie tabuizované. Zamlčované oficiálnou historiografiou ako vo Francúzsku. Je načase sa zamyslieť, či to nie je cieľená degradácia národa. Lebo národ, ktorý stratí svoju kultúrnu, náboženskú a duchovnú identitu je mŕtvý národ. Použitelný na čokoľvek. A rovnako pre nás platí to, čo pre Francúzov. Keď sa Chaunu opýtali, čo je to dobré, čo zostalo z revolúcie, odpovedal: „To, čo sa jej nepodarilo zničiť, to, čo nezdeformovalo z kresťanskej tradície.“ Pritom Chaunu nemožno označiť za pravicového extrémistu, ako zvykne na Slovensku izolovať nepohodlných autorov. Chaunu bol totiž protestant a liberál.

V Bratislave otvorili novú galériu venovanú súčasnému umeniu

Ďalšia kunsthalle – očakávania a otázky

Alexander GOCZ – Foto: autor

Okolo Domu umenia/Kunsthalle – sa viedli siahodlhé polemiky odborníkov aj laikov prinajmenšom počas úradovania štyroch po sebe nasledujúcich ministrov kultúry. Časť najmä mladších výtvarníkov neustále volala po jej vzniku, ale zároveň sa ozývali hlasy, že finančne podvyživená slovenská kultúra si podobný projekt jednoducho nemôže dovoliť. Napokon došlo 1. januára k rozšíreniu zakladajúcej listiny Národného osvetového centra a v piatok 19. septembra v Bratislave na Námestí SNP 12 slávnostne otvorili Dom umenia/Kunsthalle.

Náročná rekonštrukcia priestorov, veľkorysé riešenie už tradičného výstavného priestoru niekdajšieho Domu umenia sa v druhej polovici septembra skončila. Bola za tým obetavá práca ľudí, ktorí sa snažili realizovať svoje predstavy o novej galérii súčasného slovenského umenia. Jedna z nich – Lucia Gavulová, nás virtuálne oboznámila s tým, čo všetko má Dom umenia/Kunsthalle znamenať pre našu výtvarnú scénu.

■ ČOSI AKO ZÁZRAK

Zriadenie Kunsthalle Bratislava sa po mnohých neúspešných pokusoch javí takmer ako zázrak. Za uplynulú dekádu ležala „ako horúci zemiac“ na stole každého nového ministra kultúry. A všetci mali napriek rozdielnosti niečo spoločné – problematiku riešili vždy odzovom a po svojom, v horšom prípade vôbec. Po celý čas sprevádzalo bolestivý proces jej vzniku intenzívne angažovanie časti odbornej a kultúrnej verejnosti. Kunsthalle dnes existuje v každej členskej krajine Európskej únie. Jej zriadenie v Bratislave znamená priblíženie sa medzinárodnej a svetovej úrovni prezentácie súčasného umenia, ale je aj signálom vyslaným do zahraničia, platformou potenciálnej spolupráce so zahraničím a pro-

Známé schody v zrekonštruovanej Kunsthalle.

striedkom osvetvy pre domáce odborné aj laické publikum.

Kunsthalle Bratislava je treťou inštitúciou takéhoto typu na Slovensku. V uplynulých troch rokoch začali fungovať dve – Nová synagóga/Kunsthalle Žilina a Hala umenia Košice (HUK).

Čo to vlastne je? Kunsthalle je termín prebratý z regiónov hovoriacich po nemecky, označujúci špeciálny typ inštitúcie – nezberateľnej galérie, ktorá prezentuje výstavy špičkových domácich a zahraničných vizuálnych umelcov. Okrem výstav sa venuje široko koncipovanej osvetovej činnosti v oblasti súčasného umenia

a predstavuje tak dôležitú súčasť kultúrneho priemyslu.

■ KONKURENČNÁ VÝHODA

Jedným zo všeobecných dôvodov vzniku Domu umenia/Kunsthalle bola chýbajúca možnosť prezentácie vývojových tendencií súčasného umenia v muzeálnom type inštitúcií.

Zjednodušene sa dá povedať, že u nás muzeálny typ inštitúcie predstavuje napríklad Slovenská národná galéria alebo mestské galérie, ktoré zároveň budujú vlastné zbierky. Dnes sa však už aj v Slovenskej národnej galérii môže divák stretnúť s výstavami súčasného umenia, aj keď to nemá

byť jej primárna dramaturgická náplň. Typ inštitúcie ako Slovenská

národná galéria alebo Galéria mesta Bratislava má za sebou – práve aj pre svoju zbierkotvornú činnosť a aj výstavy starého umenia – mnoho mohutnejšiu základňu návštevníkov. Kunsthalle vo všeobecnosti takúto bázu nemá, nie je to v lokálnom kontexte typ inštitúcie, ktorá by bola masovou záležitosťou širokého spektra verejnosti. Na tento fakt možno nahliadať ako na výhodu – vďaka tomu nie je kunsthalle vystavená priveľkému tlaku návštevníkov a môže sa viac do hĺbky venovať iným druhom činnosti, t. j. výskumu, publikačnej činnosti, dokumentácii – alebo ako na nevýhodu, v zmysle, že jednotlivé akcie alebo výstavy budú ľudia navštevovať len sporadicky. Slovenská národná galéria doteraz plnila funkciu chýbajúceho múzea moderného umenia, múzea súčasného umenia a tiež kunsthalle, s čím súvisel aj neprimeraný tlak a neštandardné očakávania odbornej verejnosti. Kunsthalle zároveň prichádza na scénu v situácii, keď sa dá jasne a jednoznačne pomenovať, čo tu dlhodobo chýbalo. Absenciu vlastného publika možno považovať aj za mimoriadnu konkurenčnú výhodu kunsthalle, ktorá sa tak môže zdefinovať ako nová, nepopísaná galéria, čím osloví nové typy publika.

■ ZATIAĽ POD NOC

Prípravou zriadenia Kunsthalle Bratislava bol poverený kurátor, galerista, teoretik umenia Juraj Čarný. Splnomocnenie mu udelila prípravná rada, ktorá zasadala z povolenia generálnej riaditeľky Národného osvetového centra Jany Kresákovéj a ministra kultúry Mareka Madariča. Rozšírením zriaďovacej listiny Národného osvetového centra najskôr vzniklo Slovenské centrum vizuálnych umení, ktoré Kunsthalle Brati-

slava zastrešuje. Ministerstvo kultúry aj Národné osvetové centrum však od začiatku deklarujú záujem hľadať cestu k čo najskoršiemu osamostatneniu Kunsthalle Bratislava. Alternatív, ako dospieť k tomuto stavu, je viac, podstatná je najmä politická vôľa. Minister kultúry Marek Madarič sa v tlači vyjadril: „Perspektívne sa Kunsthalle osamostatní, no som presvedčený, že momentálne sa tento dočasný model najschodnejší, aj keď zatiaľ nemá právnu subjektivitu. Ak by sme čakali na ideálne podmienky, vznik Kunsthalle by sa odďaľoval donekonečna. Je lepšie začať s jej činnosťou, ako sa neustále hádať a vyhovárať. Ročné náklady na činnosť samostatnej Kunsthalle sa odhadovali zhruba na pol milióna eur, pri jej fungovaní v rámci Národného osvetového centra by mali byť približne o polovicu nižšie. Ministerstvo počítá s postupným zvyšovaním prostriedkov Národnému osvetovému centru pre jej potreby.“

■ OD VÝSTAV K EDUKÁCIÍ

Kunsthalle Bratislava v Dome umenia budú tvoriť doterajšie výstavné sály Domu umenia, nachádzajúce sa na jeho dvoch podlažiach, plus priestory bývalého Diela (neskôr sídla telekomunikačného operátora) na prizemí budovy. Tie sa už rekonštruujú a po dokončení prác z nich bude funkčný nový výstavný priestor s názvom Kunsthalle Lab, usporiadaný najmä na krátkodobéjšie dynamické výstavy súčasného umenia. Výstavy na podlažiach Domu umenia by mali byť rozsahom neporovnateľne väčšie (na čo ich predurčujú už samotné priestorové dispozície) a ich trvanie by sa malo pohybovať v rozmedzí od dvoch do štyroch mesiacov.

V oboch priestoroch sa počítá nielen s prezentáciou domácich, ale najmä zahraničných umelcov.

Šesť medzinárodných plenérov UBS v zamagurskej Lesnici

Pieninská pasovačka v oranžovej farbe

Emil SEMANCO – Foto: Štefan KAČENA

Aj keď sa počet tvorivých maliarskych pobytov v prírode v rôznych kútoch Slovenska z roka na rok rozrastá a rastie aj počet tých, čo ich z rôznych pohnútok a na rôznej úrovni organizujú, je len málo takých, po ktorých zostáva trvalá stopa v mieste ich konania. Program najstaršieho umeleckého spolku u nás – Umeleckej besedy slovenskej (1921) – jej tvorivá i prezentačná prax a potencia sú zamerané na to, aby popri kvalitatívnych kreatívnych a evolučných zreteľoch prinášala aj isté hmatateľné pridané kultúrne hodnoty.

Iryna Gresyková pri práci v Červenom Kláštore.

Ukazuje sa, že dnešný pojem plenér je rozmernejší a mnohovrstevnejší ako vo svojich začiatkoch pred desaťročiami – je ako poschodová torta z viacerých chutí a vôní. Už dávno to nie je len malovanie prírodných motívov alla prima, výsledkom ktorého sú závese alebo vyslovene „pohľadnicové krajinky“, čo pochopili aj iní, a preto je plenérov stále viac. A čoraz častejšie lákajú na ich organizovanie aj kupčikov, všelijakých chytrákov, ba aj vyslovených špekulantov. Takže ak dnes konštatujeme istý plenérový boom, dvíhame pritom ešte nie hrozivú, ale varujúcu prst. Pri hodoch zavše býva boľenie brucha... Nie každý dokáže urobiť medzinárodný výtvarný festival, aký už dvadsať rokov zastrešuje Galéria Andrej Smolák v Snine alebo také kvalitné maliarske sympóziu, aké už dlhšie pripravuje akade-

mická maliarka Jarmila Velká v Mojmirovciach.

■ POD TROMI KORUNAMI

Už šiesty rok počas leta je lesnická Chata Pieniny vďaka ústretovosti široko ďaleko známeho hoteliera Jána Gondeka a Nadácie otvorených očí domovom múz vo farebnom šate s vôňou terpentínu a iných riedidiel. Jej príťažlivú panorámu na pozadí so Sokolicou – matkou Pienin, ktorá mnohých inšpirovala na malovanie a viacerí si ju odnášajú v srdci ako erbový znak tunajších tvorivých pobytov, tentoraz už zažívali posledný raz. Niežeby sa Pieninská pasovačka – ako stretnutie umelcov v tejto goralskej obci pomenovali – v programovom itinerári UBS definitívne porúčala do minulosti. To len povestná horská ubytovňa po desaťročiach permanentnej turistickej

prevádzky sa konečne dočkala generálnej rekonštrukcie a na jej mieste – ako sľubuje jej šéf – do ďalšieho plenéru za rok vyrastie moderné štýlové zariadenie so všetkým, čo vyžadujú súčasné trendy cestovného ruchu.

Aj tento rok starosta UBS pozval do Lesnice umelcov z Holandska, Poľska, Bieloruska, Ukrajiny aj svojich vlastných členov, aby sa každý po svojom „popasovali“ s krajinárskymi motívmi aj s ďalšími inšpiračnými výzvami tejto „božskej záhrady“, ktorú už v stredoveku objavili kartuziáni i kamalduli z Červeného Kláštora a preslávil lietajúci mních Cyprián. V tomto roku si ju zamilovala zaslúžilá umelkyňa Ukrajiny Iryna Gresyková zo Záporožia, tak ako predtým predstaviteľ zakarpatskej umeleckej organizácie Boris Kuzma, užhorodský majster Jozef Babinec, mimoriadny zjav zakarpatskej umeleckej kolónie Sergej Biba, bulharský galerista a výtvarník Veselin Damianov, jeho kolegyňa Demi Ormanová, Bielorusky Ilona Kosobuková a Oľga Nečajová z Minska, Júlia Angylová z Budapešti, poľské výtvarníčky Bernadetta Stepieňová, Malgorzata Twardzik Wilk a Alicja Czajkowska-Magdziaková, ktoré sa už medzitým stali riadnymi členkami UBS, aj mnohí ďalší, ktorí si termín stretnutia pod Tromi korunami pri Dunajci pevne značia do svojho kalendára a zostávajú mu verní.

■ NIZOZEMSKÝ GORAL

Povedomie o tomto nádhernom mieste s nenapodobiteľným svoj-

rázom a koloritom šíria teraz najmä miestni pltníci, ktorí zachovávajú tunajšiu raritu – nezabudnuteľný splav úchvatným skalným kaňonom s Jánošíkovým skokom, so Skamenenými mníchmi, s Cukrovou homoľou, s Panenským prameňom, so Svinskou skalou a s desiatkami ďalších legiend, pranostiek a povier, ale aj pohostinnosť a srdečnosť tunajších horalov. A kto tomuto povedomiu pomáha – tak ako aj tím plenéristov – za zásluhy ho certifikovaný ceremoniár Ján Gondek, ktorého dedo Gašpar slávu pltnického (flisarského) stavu kedysi založil, pasuje do goralskeho stavu. V tomto roku si prvý stupeň goralskej identity – operený klobúčik (kapeľuše) s mušličkami za tri pobyty v Lesnici a účinkovanie na nich vyslúžil Walther Henrik Joseph Smeitink Mühlbacher z nizozemského Arhemu, ktorý tentoraz prišiel do Pienin štyri dni pred ostatnými maliarmi, aby sa ich dostatočne nabažil. A stále v rovnakom úzase – veď osemdesiat percent územia jeho krajiny leží pod úrovňou mora – sľubuje, že nabudúce do týchto velebných hôr privedie

aj svoju dcéru Iris Armutidis, ktorá ako výtvarníčka pôsobí v Prahe.

Takže „Pepi od veterných mlynov“ – ako ho kolegovia medzi sebou dobrosrdečne volajú – má od tohto leta právo na oslovenie: Pán gorala! A je na to aj patrične hrdý. Klobúk si ani nesnímal z hlavy... A keď, tak iba symbolicky pred atmosférou plenéru a záverečnou expozíciou vytvorených prác, ktoré spoločne s priateľom Sergejom Bibom, ďalším nesmierne invenčným umelcom a členom viacerých zahraničných tvorivých združení, nainštalovali po drevených stenách lesnickej chaty. Na rozlúčku s ňou...

No nielen preto bolo šieste pieninské sympóziu v znamení oranžovej. V čase jeho konania vrcholil v Brazílii futbalový šampionát a „oranges“ sa na ňom mimoriadne darilo. Walther oranžovej družine statočne držal prsty a fandil ešte hlboko po polnoci. Po finálovej porážke van Gaalovho výberu, „žialil“ na terase chaty ešte o piatej nadranom... Ale aj tak nielen za seba konštatoval: „Bol to dvestopercentný plenér!“

Pasovanie holandského maliara W. S. Mülbachera za pieninského gorala

Oravskou Polhorou už po pätnásty raz zneli gajdy na ojedinelom festivale Na Gajdovačku prišli zo šiestich štátov

Text a foto: Miroslav ŽABENSKÝ

Najsevernejšia slovenská obec Oravská Polhora uprostred septembra už po pätnásty raz hostila domácich i zahraničných gajdošov. V programe medzinárodného gajdošského festivalu Gajdovačka sa predstavilo do stovky muzikantov zo Slovenska, z Poľska, z Českej republiky, zo Škótska, z Maďarska a z Belgicka.

Festival otvorila v piatok 12. septembra regionálna súťaž v speve ľudových piesní pod názvom Tak spievala moja babka. V sále kultúrneho domu v Oravskej Polhore sa porote predstavili mladé spevácke talenty z goralských obcí spod Babej hory.

■ O ZBOROŇOVU NÔTU

Sobotňajší program sa začal Malou školou hry na gajdy, v ktorej dvadsiatku záujemcov do cieľer a gajdošských piesní z Ponitria zasvätil Juraj Dufek. Po-

poludní si v programe S Gajdovačkou v Múzeu oravskej dediny v Zuberici zahrali najmä zahraniční gajdoši, pre ďalších usporiadatelia pripravili prechádzku a koncert na najsevernejšom bode Slovenska v časti Modralová, v katasetri obce Oravská Polhora. Gajdoši tak v príjemnom jesennom počasí spojili muziku aj s turistikou. Večer patril 13. medzinárodnej súťaži mladých gajdošov O Zboroňovu nôt. V nej sa vo dvoch vekových kategóriách predstavilo dvadsať mladých muzikantov. Práve

súťaž, ktorej cieľom je podporovať a prezentovať mladých interpretov a zachovávať tak tradičný štýl hry v európskych gajdošských oblastiach, bola ťažiskovým programom festivalu.

■ NOSITELIA TRADÍCIE

V kategórii gajdošov do pätnást rokov zvíťazil pokračovateľ oravskej gajdošskej tradície Adrián Matiš z Oravskej Polhory, druhé miesto získal Tomáš Duchoslav, člen detského folklórneho súboru Kobylka z Bratislavy, a o tretie sa podelili Martin Machajda z Oravskej Polhory a Barbara Holáková z Prahy. V staršej kategórii porotu najviac zaujal Mário Pavel z Veľkého Zálužia, ako druhý sa umiestil Jakub Klus z poľského Zakopaného, tretie miesto obsadil Tomáš Komorník z Bratislavy. Mladých muzikantov v nasledujúcom programe vystriedali hostia – kapela Páni času z Nitry, Gajdoši z Kopanic z Uherského Brodu, ľudová hudba Hruška z Prahy, virtuóznou hrou zaujal najmä belgický gajdoš Remi Decker a aj zahraniční porotcovia z detskej súťaže. Záver sobotného programu patril súťaži dospelých gajdošov – Gajdošskej pasovačke. Štýlom hry zaujali najmä nositelia tradičného štýlu – Ľubomír Tatarka zo Slovenskej

Ľupče, Martin Tesák z Pohronskej Polhory, Juraj Dufek z Bojníc či Garajovci z Veľkej Lehoty. Víťazmi tejto súťaže sa však napokon stalo slovensko-maďarské duo Lukáš Lacko a Szuszi Pék s dvojazyčnými uhorskými piesňami.

■ SPOJENÉ HUKY

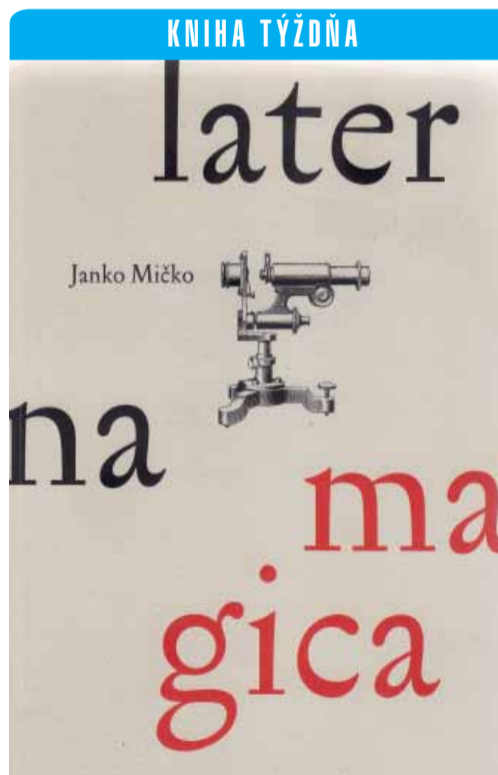
Tretí deň festivalu sa začal svätou omšou, venovanou gajdošom a ďalším nositeľom gajdošskej tradície. Pokračoval spomienkou na oravských gajdošov Jozefa Zboroňa a Jána Fernezu na cintorínoch v Sihelnom a Oravskej Polhore. V sále kultúrneho domu v Oravskej Polhore sa dopoludnia na rozborovom seminári stretli porotcovia súťaže O Zboroňovu nôt s mladými gajdošmi. Festival Gaj-

dovačka 2014 vyvrcholil popoludňajším galaprogramom, v ktorom sa opäť predstavili účinkujúci gajdoši a aj víťazi sobotňajšej súťaže. Gajdošskou bodkou Spojených hukov Slovenska a oživej domácej folklórne skupiny Polhoranka, ktorá sa predstavila po dvadsiatich rokoch, sa pätnásty medzinárodný gajdošský festival v Oravskej Polhore skončil.

Na Slovensku ojedinelý festival pripravilo Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja a Obecný úrad v Oravskej Polhore v spolupráci s Cechom slovenských gajdošov a s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

Kúzelná lampa obrazov mladého prozaika

Janko Mičko: Laterna magica, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2013

Prózy, v ktorých sa realita prelína so snom, s magickým momentom v každodennom živote, sú na Slovensku pomerne častým javom. Dá sa dokonca hovoriť o akejsi forme „slovenského magického realizmu“, ktorý je prítomný napríklad v Tisícročnej včele majstra Jaroša. Janko Mičko vo svojich poviedkach v knihe Laterna magica pridáva do tajomna ešte dávku histórie či filozofie a je na čitateľovi, čo si z tohto mixu vyberie.

Zdanlivo bežná cesta vlakom domov na sviatky, dievčatko, ktoré si hľadá nového otca, záznamy snov. To všetko nájdete v knihe poviedok Laterna magica. A ešte oveľa viac. Autor je mimoriadne bystrý pozorovateľ, erudovaný v psychológii, v histórii či vo filozofii, o dejinách umenia nevraviac. Čitateľ potom môže knihu čítať prinajmenšom dvomi spôsobmi. Môže sa sústrediť na príbeh, na jednotlivé postavy, ich vzťahy a peripetie. Na druhej strane môže objavovať odkazy na filozofov, iných svetových autorov či umelcov. Z čítania sa tak stáva zaujímavé dobrodružstvo, ktoré nejedného čitateľa primusí otvoriť si encyklopédiu či zapnúť počítač a vrhnúť sa na internet, aby si ozrejnil konkrétnu informáciu schovanú v texte poviedky. V prípade Mičkových textov nejde totiž o prvoplánové zobrazovanie nejakého deja. Samozrejme, aj v jeho poviedkach sú prítomné vzťahy, láska aj nenávisť, ale autor ich zasadzuje do víru hľadania vnútorných súvislostí, rôznych, často bizarných úvah jednotlivých postáv, pričom nezabúda ani na prekvapivú pointu.

„Sú dva druhy príbehov. Tie, ktorým veríme, a tie, ktoré nás zabávajú. Mičko zobral z oboch svetov to najlepšie a pekne vás popletie,“ napísal v doslove ku knihe undergroundový básnik Charlie Hobo a má pravdu. Čítanie Laterny magiky je nevšedný čitateľský zážitok.

(mab)

MEDAILÓN

Akademický sochár Štefan Pelikán, držiteľ medaily Milana Rastislava Štefánika a aj prestížnej Ceny Európskej únie umenia, je umelcom, u ktorého všetci jeho priatelia, ale aj výtvarní kritici zvyknú vyzdvihovať tri vzácné ľudské vlastnosti: skromnosť, pracovitosť a pokoru.

Majster širokého žánrového rozpätia

Pokora je vari najdominantnejšou črtou jeho povahy, celej jeho ľudskej podstaty. Pokora pred kumštom, pokora pred ľudmi, pred prírodou, pred slovenskou krajinou s jej neopakovateľnými výtvarnými motívmi a zátišiami, pokora pred odkazom jednoduchého robotného človeka. Akademický sochár Štefan Pelikán sa narodil 16. februára 1935 v Lietavskej Lúčke neďaleko Žiliny. Rodisku a Slovensku zostal verný po celý život, s výnimkou vysokých študijných štúdií, ktoré v rokoch 1951 – 1956 absolvoval na chýrnej Akadémii výtvarných umení v Prahe. Tam jeho nevšedný a všestranný talent rozvíjali takí vynikajúci pedagógovia a umelci, ako bol Jan Lauda, autor národného pamätníka Jana Amosa Komenského v holandskom Naardene, či svetoznámny výtvarník a pedagóg Otakar Španiel, u ktorého absolvoval školenia z portrétnej tvorby a medailérstva. Štefan Pelikán je umelec širokého autorského záberu. Tvorivé úsilie rozdelil medzi sochársku prácu, ktorá je dominantnou jeho umeleckej aktivity, a maliarsku tvorbu. Maľuje krajinu, portréty i zátišia, venuje sa grafike. Jeho sochársky tvorivý záujem osciluje od veľkých, monumentálnych pamätníkových tém svetského i sakrálneho charakteru, cez sochársky portrét až k subtilnému prejavu v komorných žánroch, ako je drobná plastika, pamätné medaily či plakety. Na snímke majster Pelikán pri Dobšinského soche v Rimavskej Sobote.

Snímka: Jozef PUPALA

HUMORESKA

Najslávnejšiu novodobú ruskú prisťahovaleckú celebritu, znalca a milovníka vín, herca, bonvivána a bohéma Gérarda Depardieua nová vlasť úplne dostala. Plánuje otvoriť pálenice na biovodku a rozšíriť sieť svojich reštaurácií. Mnohí ho okiádzali, že ušiel preto, lebo francúzsky prezident Holland pohrozil boháčom, že im zdvihne mandle a nasolí im také dane, že sa z toho nespamätajú. Podľa mňa si Depardieu vybral Rusko z iných dôvodov. Hanbí sa za svojich francúzskych rodákov. Z nedávneho prieskumu časopisu Terre de vins (Kraji-

na vína) totiž vyplynulo, že vo Francúzsku sa vo víne nevyzná asi sedemdesiatjeden percent obyvateľov. Až štyridsaťtri percent ľudí z krajiny galského kohúta sa priznalo, že sa vo víne nevyzná vôbec. Medzi takými barbarmi musel veľký milovník

chce. Vo Francúzsku klesá objem vypitého vína. Každým rokom sa prepadá jeho spotreba až o osemnásť percent. Veľký herec sa tam musel cítiť ako vydedenec. Netrvalo by dlho a mal by na krku paragraf za vlastizradu. Ved' sa nedávno v rozhovore

vystrelil s odkazom, že mu je v Rusku dobre, lebo si tam nikto nerobí ťažkú hlavu z jeho bohémskeho spôsobu života. Nikto sa mu nerýpe v jeho vnútornej slobode. Ako dôkaz slúžia jeho slová pre Daily Mirror, pri ktorých sa reálne myslia

žem vystrebať dvanásť, trinásť, štrnásť fľaš vína za deň. Lekár ma požiadal, aby som mu opísal moju konzumáciu. Začínam doma so šampanským alebo s červeným vínom pred desiatou predpoludním. Potom nasleduje opäť šampanské. Ďalej pálenka pastis, asi tak pol fľaše. Neskôr jedlo spolu s dvoma fľašami vína. Popoludní šampanské, pivo a dopijem fľašu pastisu. Potom vodka alebo whisky. Ale nikdy nie som ožratý, len trochu opitý. Všetko, čo potrebujete, je zdiemnuť si na desať minút – a voilá, vypijete ružové víno a cítite sa spievajú ako ružička. Mne sa na opitosti páčia chvíle, keď ste pri zmysloch a nadšený.“

Milan ZEMO

Prečo je Depardieu v Rusku viac ako doma

vína žiť. Mnohí mu vyčítali, že fandí Putinovi, ktorý vraj nerešpektuje slobodu pre všetkých a stále. Gérard pochopil, že sloboda nie je stavom vonkajších okolností, ale vnútorného stavu mysle, ktorý môže dosiahnuť, keď mu nikto nebráni brať sa s milovaným vínom, ako

pre britský denník Daily Mirror priznal, že keď sa darí, tak denne zvládne až štrnásť fľaš vína a vôbec sa necíti opitý. Bohatier, ako sa patrí. V štrnástich litroch vína je asi 1,4 čistého alkoholu, ale pozor! Depardieu ťahal bulvárneho novinára za nos. Nie je z inej planéty. Z novin si

človek musí uškŕňať, nie aby ho bral vážne.

„Keď sa nudím, pijem. Okrem nevyhnutných chvíľ, keď musím abstinovať. Po operácii by-passu a taktiež pre cholesterol musím byť opatrný... Ale keď začnem piť, nemôžem piť ako normálny človek. Doká-

Nacistická propaganda chcela aj z Krista urobiť nordického hrdinu

Slovensko a Slováci v ideologickej mlynici

Peter MULÍK – Foto: zdroj www.infoescola.com

Katolícka cirkev na Slovensku v rokoch 1939 – 1945 zažívala obdobie najväčšieho rozkvetu. Kňazské semináre, či už diecézne alebo rehoľné, pripravovali bez obmedzenia čoraz väčší počet horlivých kňazov, katolícka literatúra sa vydávala v takej miere ako nikdy predtým a takmer všetky ľudové školy sa zákonnou úpravou stali cirkevnými.

V čase, keď sa v Nemecku usilovali vytlačiť náboženstvo zo škôl, v slovenskom sneme pri schvaľovaní zákona o ľudových školách poslanec P. Čarnogurský okrem iného o duchu tohto zákona povedal, že „cirkev je jedine Bohom povolanou oprávnenou ochrankyňou a učiteľkou zjavej pravdy. ... K nezadateľnému právu cirkvi vychovávať jedincov národa k pravému kresťanskému životu sa pripája nezadateľný nárok každého jednotlivca byť vychovávaný pre večný život. ... Preto je nemeniteľnou požiadavkou dogmatickou, aby v celom zriadení školskej výchovy a výučby nebolo nič, čo by výchovné poslanie nábožensko-mravné sťažovalo alebo znemožňovalo, naopak, žiada sa pozitívne, aby všetka výučba a výchova bola preniknutá náboženským duchom“.

■ SLEDOVALI VÝVOJ

V čase, keď v krajinách, ktoré sa stali súčasťou Veľkonemeckej ríše alebo boli pod okupačnou správou, stovky katolíckych kňazov sa ocitli v koncentračných táborech, keď sa v Nemecku oficiálne propagoval názor, že treba odžidovštiť kresťanstvo a z Krista spraviť nordického hrdinu, a keď si Mussolini robil totálny nárok na taliansku mládež, na Slovensku sa katolícka náuka predkladala nezdeformovane a členmi Štátnej rady bol aj jeden katolícky biskup, dvaja katolícki kňazi a generálny dozorca Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. Ideológia národného socializmu bola nezriedka predmetom verejnej kritiky.

Je nepochybné, že slovenskí autonomisti, a najmä HSLŠ, pozorne sledovali vzťah štátu a cirkvi v Nemecku, zvlášť po roku 1933, keď sa začal presadzovať národno-socialistický aspekt. Niet pochýb o tom, že vedúci činitelia HSLŠ vedeli, čo hlásali nemeckí nacisti. Túto situáciu poznali a pravdepodobne sa usilovali vyvodit' z nej pre seba určité závery.

Nemecký katolicizmus v tom čase reprezentovali dve výrazné osobnosti – arcibiskup Münsteru kardinál Clemens August von Galen a biskup Berlína kardinál Konrad von Praysing. Najmä oni sa zasadzovali za ráznejšie kroky proti režimu, zvlášť po anšluse Rakúska a po pripojení Sudet, keď sa rozhodlo, že na tieto územia sa konkordát medzi Nemeckom a Svätou stolicou nevzťahuje (1933).

Boj proti cirkvi bol na začiatku Hitlerovej vlády maskovaný a uskutočňoval sa pod heslom odkonfesionálnenia verejného života, čo sa prejavilo v zákaze cirkevných spolkov a organizácií mládeže, prekážkami pri vyučovaní náboženstva v školách, odnímaním finančných príspevkov cirkevným materským škôlkam, sociálnym a charitatívnym zariadeniam, obmedzovaním cirkevnej tlače a perzekúciou katolíckych kňazov a laikov. Hitlerov vzťah ku kresťanstvu a kresťanským politickým stranám nebol jednoznačne zamietavý. Podľa neho malo kresťansko-sociálne hnutie nejasnú predstavu o cieľi nemeckého obrodovania, zato však malo rozum a šťastie pri hľadaní ciest v politike. Chápalo význam sociálnej otázky, mylilo sa však v otázke boja proti

Židom a nemalo potuchy o sile národnej myšlienky.

■ PÁPEŽ ŽIDOV

Nemecký nacizmus, ktorý svoju ideológiu vybudoval na pangermánskych víziách, votanizme, germánskej teozofii, ariozofii a sociálnom darwinizme, bol v zásade ťažko pochopiteľný pre masu. Sám sa predstavoval ako forma mystéria. Čo bolo však isté, nemal nijaké porozumenie pre slabých a pre súcít.

Vatikán

V novinách Deutsche Volksschöpfung 1. januára 1936 bol pápež Pius XI. označený ako „Juden-Papst“ (pápež Židov). Nemeckí biskupi ako reakciu na tieto útoky vydali 9. februára 1936 pastiersky list pod názvom Hádzanie kameňov do trónu pápežov, v ktorom sa okrem vyvrátenia výhrad nacistov, že pápež je nepriateľom nemeckého ľudu, venovala pozornosť aj otázke pôvodu pápeža Pia XI. V pastierskom liste sa hovorilo, že lož o tom, že pápež je položid, pretože jeho matka bola holandská Židovka, je veľmi nebezpečná najmä v súčasnom Nemecku vzhľadom na zámer dehonestovať osobu pápeža.

Rasová náuka sa stala súčasťou nemeckého každodenného života. V novembri (4. 11. 1936) sa uskutočnilo stretnutie Hitlera s arcibiskupom Mníchova Faulhaberom, kde kancelár opakoval stanovisko, že cirkev odmieta rasové zákonodarstvo. Faulhaber dôvodil, že to nie je taktický postoj, ale dogmatické zásady, ktoré nedovoľujú ustúpiť z kritickej pozície. Po výčitkách Hitlera, že biskupi nezaujali kritickej postoj voči bolševizmu, sa 13. decembra 1936 zverejnil list bavorských biskupov a 24. decembra 1936 celonemecký pastiersky list proti komunizmu a bolševizmu, lenže obsahoval aj pasáže o proticirkevných zásadách štátnych orgánov v Nemecku. Preto bolo šírenie týchto biskupských obežníkov zakázané.

■ PROTESTY Vatikánu

V Mníchove došlo v roku 1939 k zrušeniu katolíckej teologickej fakulty. V zmysle konkordátu Vatikán protestoval formou diplomatických nót, ktoré boli formulované v ostrom tóne. Kardinál von Galea a kardinál von Praysing zastávali názor, že treba mobilizovať nemeckú verejnosť pri každom porušovaní ľudských práv. Väčšina biskupov bola proti takémuto kolízne mu kurzu, lebo sa obávala, že cirkev nebude môcť dlho odporovať

brutálnej moci, a najmä sa obávala o osud konkordátu, ktorý mohol byť kedykoľvek jednostranne vypovedaný. Vatikán pre sústavné porušovanie tejto medzištátnej zmluvy o vypovedaní konkordátu aj uvažoval. Neurobil tak na prosbu nemeckých biskupov. Aj nacisti uvažovali o podobnom kroku, Hitler však nesúhlasil, aj keď si uvedomoval, že realizácia jeho predstáv o usporiadaní spoločnosti naráža na konkordát. Pred vojnou z propagandistických dôvodov ne-

chcel otvorené nepriateľstvo s katolíckou cirkvou, o ktorej vedel, že napriek svojej oslabenej pozícii je diplomatickou veľmocou a počas vojny nechcel z strategických dôvodov otvárať túto otázku a formálne sa rozhodol konkordát rešpektovať.

■ PO KRIŠTÁLOVEJ NOCI

V súvislosti s tzv. Krištáľovou nocou 8. novembra 1938, počas ktorej sa uskutočnili v Nemecku pogromy na objekty vo vlastníctve Židov, sa zabúda, že 11. novembra 1938 minister Wagner na masovom zhromaždení v Zirkus Krone, zorganizovanom pod heslom Proti svetovému židovstvu a jeho čiernym a červeným spojencom!, zaútočil aj na kardinála Faulhabera. Následkom tohto slovného útoku asi sedemdesiat nacistov napadlo rezidenciu kardinála a rozbili na nej asi sto okien.

Anšlus Rakúska prekazil tamjší, nádejne sa rozvíjajúci pokus o realizáciu katolíckej sociálnej doktríny. Vatikán uvítal skutočnosť, že Slovensko nebude okupovaným územím a dúfal, že aj keď v stave obmedzenej samostatnosti sa ideológiou katolicizmu od danej reprezentácii Slovenskej republiky podarí realizovať deklarované zábery. Veľkonemecká ríša ako ochranná mocnosť Slovenskej republiky mala so Slovenskou republikou najmä strategické zábery. Čo sa týka typológie režimu, neželala si čo najväčšiu mieru prispôsobenia sa nemeckým reáliám. Nátlak nebol celkom zreteľný, bol však trvalý, a Slovensko, ktoré sa nemohlo oprieť o vlastnú právnú a štátnu tradíciu, ustupovalo pod dojmom vytvárania „nového poriadku“ akosi ľahšie ako ostatné satelitné štáty Nemecka. Je paradoxné, že v tejto dileme konať a rozhodovať sa medzi očakávaniami Svätej stolice a požiadavkami nemeckého národno-socialistického režimu stála aj miestna katolícka cirkev na Slovensku.

POZNÁMKA

Kalendár povstaleckých udalostí – október 1944

Riadky písané krvou II.

3. októbra
Nemecká armádna skupina Schill s podporou letectva po ťažkých bojoch v údolí Hrona dobyla Svätý Kríž nad Hronom (dnes Žiar nad Hronom) – v Martine na Bukovinách Nemci za asistencie príslušníkov Pohotovostných oddielov HG popravili štyridsaťosem účastníkov Slovenského národného povstania

4. októbra
Do tejto oblasti chcelo velenie povstania prisunúť vlak s tisíc mužmi bez zbrane (po druhej mobilizácii sa prejavil nedostatok zbraní), ktorí mali vymeniť vyčerpaných obrancov údolia Hrona a prevziať si od nich zbrane, vlak zostal stáť pri Starej Kremnicike pod mohutnou paľbou nemeckého delostrelectva, minometov a guľometov a muži sa na pozície nedostali

6. októbra
Zlepšené poveternostné podmienky umožnili ukončiť leteckú prepravu 2. česko-slovenskej paradesanternej brigády z územia Poľska – po frontálnom útoku na povstalecké pozície obsadili nemecké vojská Kremnicu – sovietske jednotky a 1. česko-slovenský armádny zbor vstúpili cez Duklianský priesmyk na slovenské územie, v čs. armádnom zbore bolo vtedy 4 601 slovenských vojakov

7. októbra
Na povstalecké územie priletel z Londýna gen. Rudolf Viest s poverením ministra obrany exilovej čs. vlády gen. Ingra, aby prevzal velenie vojenskej časti povstania, teda 1. československej armády – do Banskej Bystrice priletel aj minister exilovej vlády v Londýne Fratišek Němec, aby prevzal politickú moc na Slovensku – Slovenská národná rada dôrazne odmietla takéto Benešove zábery a vyslala do Londýna svojich zástupcov, aby s prezidentom Benešom tvrdo prerokovala postavenie Slovenska v povojnovom usporiadaní Č-SR, v delegácii boli Ján Ursíny za DS, Ladislav Novomeský za KSS a Mirko Vesel za armádu – šesť ťažkých amerických lietadiel Boeing B-17 priviezlo na Tri duby zásoby zdravotníckeho materiálu, späť vzali päť ranených francúzskych partizánov a dvadsaťpäť amerických a britských pilotov zostrelých nad Slovenskom

8. októbra
Nový veliteľ nemeckých vojsk, nasadených Hitlerom proti povstaniu, generál policie Hoefle získal ďalšie posily: 14. divíziu granátnikov SS a 18. tankovú divíziu SS Horst Wessel, tá zo svojho postavenia v Komárne ihneď prešla do generálneho útoku proti povstalcovi v oblasti Hrona – 3. taktická skupina slovenskej armády, podporená českými a slovenskými paradesanťami, ktorí práve prišli z východného frontu, letectvom, delostrelectvom a na krídlach partizánmi začala mohutný protiútok proti nemeckej divízii Tatra a na strednom Pohroní zatlačili Nemcov o šesť až desať kilometrov na západ, tu sa front stabilizoval až do 26. októbra

9. októbra
Po niekoľkotýždňových bojoch aj za pomoci spomínaných nemeckých posíl padla Banská Štiavnica

10. októbra
Hoefle získava ďalšie silné a skúsené vojenské zoskupenie proti povstalcovi – z Poľska mu prichádza na pomoc 2. brigáda SS Dirlwanger a ihneď nastupuje do bojov proti povstalcovi na Hornom Považí

15. októbra
Pri Čertovici Nemci nasadzujú ďalšiu posilu – bojovú skupinu Wittenmeyer – prvýkrát vystúpilo Frontové divadlo, ktoré viedol Andrej Bagar, za dva týždne, do konca SNP, mali

jeho herci päťdesiat divadelných a skupinových vystúpení v kinosálach, hostincoch i na bojiskách

18. októbra
Proti povstaleckej obrane v úseku Vernár – Hrabušice – Stratená – Dobšiná sa k nemeckým silám pripojila armádna skupina Heinrici, v údolí medzi Popradom a Liptovským Mikulášom ju podporil nemecký obrnený vlak – hlavný veliteľ nemeckých vojsk na Slovensku gen. Hermann Hoefle pripravuje najsilnejší úder proti SNP: do priestoru Ružomberok – Martin sústredil brigádu Dirlwanger, na líniu Jelšava – Rimavská Sobota – Lučenec divíziu Horst Wessel, do priestoru Poprad – Telgárt bojovú skupinu Heinrici a do oblasti Ružomberok – Kráľova Lehota jednotky Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy – generálny útok na povstanie sa začal masívnym bombardovaním Banskej Bystrice, Brezna a partizánskych pozícií v Liptovskej Osade – armádna skupina Schill dobyla Krupinu

19. októbra
Nemci po masívnom bombardovaní začali generálnu ofenzívu na porazenie povstania – desaťtisíc vojakov divízie Horst Wessel s ťažkou technikou vyrazilo z Jelšavy smerom na Muráň a Brezno – zo severu postupovali nemecké jednotky od Spišskej Novej Vsi a Popradu – zosilnil sa nemecký tlak od Maďarskom okupovaných slovenských území smerom na Zvolen

21. októbra
Jeden prúd divízie Horst Wessel dobyl Revúcu a Muráň, druhý povstalecké pozície na Červenej Skale

22. októbra
Bojová skupina Heinrici sa spojila v Telgarte s divíziou Horst Wessel a spolu dobyli Tisovec a Rimavskú Baňu

23. októbra
Spojené sily nemeckých vojsk, Pohotovostných oddielov HG a Domobrany obsadili Podkriváň, Kriváň a Detvu a postupovali dvoma smermi na Zvolen a letisko Tri duby cez Zvolenský Slatinu a cez Očovú, Zolnú a Sliac

26. októbra
Nemci dobyli Zvolen

27. októbra
Padla Banská Bystrica

28. októbra
Kompaktné povstalecké územie prestalo existovať – fašisti podpálili obec Smrečany, uhorelo desať ľudí, jedenásť bolo zranených, do tla zhorlo tridsaťdva domov, približne toľko bolo požitých

29. októbra
Nemci vypálili dedinu Mladoňovce pri Púchove a popravili šestnásť mužov, podpálili aj dedinu Miezgovec, ľudom však umožnili odniesť si z domov trochu poživiny a odísť

30. októbra
Generál Hermann Hoefle za účasti prezidenta SR Dr. Jozefa Tisa a vlády Slovenskej republiky usporiadal v Banskej Bystrici veľkú slávnosť na počesť svojho víťazstva – prezident SR J. Tiso slúžil omšu a významnou príslušníkov nemeckých ozbrojených síl – jednotky SS podpálili obec Vinné

31. októbra
Minister národnej práce Štefan Haššik vyhlásil všeobecnú pracovnú povinnosť občanov pri opevňovacích prácach, „aby sa zabránilo vstupu bolševickej armády na Slovensko“

...
(V Pohronskom Bukovci po udaní zajali Nemci 3. novembra generál R. Viesta J. Goliana – napriek tomu, že išlo o vojenských zajatcov, na území Ríše Nemci oboch popravili.)

(Z historických prameňov pripravil jč.)

Malý návrat k uverejneniu Uznesenia z VZ MS v októbri 2013

Novou silou sú miestne odbory

Andrej STRÝČEK – Foto: archív SNN

Niet azda jediného člena MS, ktorý by nevedel, že tým najhlavnejším a najdôležitejším dokumentom, ktorý vydáva vedenie MS, je uznesenie VZ. Je preto celkom logické, že absolútna väčšina členov MS, respektíve MO MS, s netrpelivosťou očakávala jeho uverejnenie. V tejto súvislosti nás však čakalo nejedno sklamanie.

šéf martinského sekretariátu pán Marek Hanuska ostal prekvapený, vzal na vedomie a prisľúbil, že sa „za tým pozrie...“. Vyzerá to tak, že sa pozeral prídliho, lebo odvtedy prešlo už 8 – slovom osem – mesiacov, kým sa ktosi kdesi zobudil a uvedomil si, že toto uznesenie naozaj treba uverejniť...

Predbežne to teda vyzerá tak, že ktosi kdesi uverejnenie tohto dokumentu zámerne zdržoval. Ale prečo? Pýtam sa ja a pýtajú sa mnohí. Možno si niekto vysokopostavený uvedomil, že uznesenie je dosť chudobné, málo adresné, nie veľmi konkrétne, a tak sa rozhodol, že dlhodobým neuverejnením odsunie toto uznesenie dostratená... Tu už treba povedať, že za tento neobvyklý „úkaz“ riadiacej činnosti v MS nesie niekto konkrétny osobnú zodpovednosť. Kto je však ten nešťastník? Kto je tým páchatelom? Tento poľutovaniahodný jav je v každom prípade jasným dôkazom, že v oblasti riadenia MS sú vážne kazy, vážne nedostatky. Je to dôkaz toho, že

vo viacerých prípadoch nie je jasne stanovená a vymedzená náplň práce a osobná zodpovednosť.

I touto cestou teda žiadam predsedu MS p. Tkáča: Nože buď taký láskavý (tykáme si) a urob si poriadok vo svojej veľkej domácnosti. Každý, kto berie plat v MS, musí mať svoju náplň práce, vymedzené povinnosti i právomoci. To ale nestačí. Plnenie úloh musí – mal by – niekto kontrolovať a v prípade nespĺnenia vyvodzovať dôsledky. (Napríklad i zrážkou zo mzdy...) Inak to nejde, disciplína musí byť....

No a teraz sa už pozrime na obsah uznesenia VZ. Čo ma zaráža, je v prvom rade skutočnosť, že uznesenie bolo uverejnené na predposlednej – devätnástej strane. Čo sú to za poriadky? Uznesenie z VZ je predsa dokumentom prvoradého významu, a preto je podľa mňa samozrejme, že bude uverejnené na prvej strane, a to aj s príslušným ospravedlnením za katastrofálne oneskorenie jeho zverejnenia.

Uznesenie ukladá predsedovi MS a výboru MS rozpracovať závery VZ na roky 2014 – 2017 a konkretizovať ich na jednotlivé oblasti činnosti MS a jej organizačné zložky. Malo to byť do konca januára 2014. Človek, člen MS, čitateľ SNN nevychádza z údivu. Uznesenie je uverejnené osem mesiacov po konaní VZ, teda v júli, a rozpracovanie záverov malo byť uskutočnené do konca januára... Ako sa má čitateľ SNN v tomto zmatku orientovať? Jednoznačne to poukazuje na chaos v riadiacej činnosti MS. To si nikto zodpovedný neuvedomuje tieto absurdity? Pozorne čítam každé číslo SNN, ale že by sa na ich stránkach objavili nejaké materiály o rozpracovaní záverov VZ....? Nič také... To však súčasne znamená, že uznesenie nebolo splnené!

Podľa uznesenia mal byť v máji 2014 zvolaný snem, ktorý mal konkretizovať výhľadový program MS do budúceho obdobia. No ako vieme, snem sa nekonal. Teda máme brať na vedomie ďalšie nespĺnené uznesenie VZ. Uznesenie VZ je až zarážajúco chudobné. Neobsahuje ani zmienku o tom, že treba napnúť všetky sily pri zakladaní nových MO MS. Uznesenie rovnako neobsahuje ani zmienku o riešení mnohých boľavých problémov života Slovákov na JZÚ JS. Uznesenie VZ je teda pre mňa skôr sklamaním ako významnou vzpruhou do ďalšej činnosti MS vo všetkých oblastiach jej života.

Miestny odbor MS Košúty

Dávať zdroje zbrojeniu – zvyšovať vojenskú silu

Miroslav S. ŠUŇAL

V politickom týždenníku Týždeň (25/2014) publikovali rozhovor Lukáša Krivošíka s americkým expertom na geopolitiku a zároveň šéfom súkromnej spravodajskej služby Stratfort, publicistom a autorom viacerých kníh Geomeom Friedmanom. Interview je síce rozsahom kratučké, navyše doplnené portrétom Georgea Friedmana, no aj na takom malom priestore je jasne vyjadrený odkaz pre Slovensko v otázke bezpečnosti a bezpečnostnej politiky.

V úvode odporúča zväčšiť vojenskú silu Slovenska a pridať sa tak ku krajinám, ako sú Poľsko, Maďarsko a Rumunsko. Teda tie krajiny, v ktorých majú USA svoje vojensko-politické záujmy. Jednou vetou však dodáva, že Slovensko na niečo také vôbec nie je pripravené. Pravda. Na celom svete sa po skúsenostiach z dvoch, pre milióny ľudí

strašných svetových vojen hovorí o mierovom spolunažívaní národov. Slovensko ako priamo zainteresovaná krajina v oboch svetových konfliktach je toho akýmisi príkladom, kde sa finančné zdroje používajú už nie na bezmyšlienkovité zbrojenie, v preklade rozumej na nákup amerických zbraní, ale na oveľa podstatnejšie a potrebnejšie mierové ciele. V tejto otázke pánovi expertovi však lokajsky sekunduje v inom článku Dalibor Roháč, ekonóm až z ďalekého Washingtonu, ktorý poučuje Slovensko a tvrdí – ako inak, tiež z USA – že má byť národným záujmom Slovenska, aby sa vo vojenskej oblasti stalo zodpovedným spojencom, ktoré je ochotné investovať do bezpečnosti. Podľa jeho slov Američania nie sú pripravení angažovať sa v krajinách, ktoré nie sú ochotné vynaložiť aj vlastné zdroje na svoju bezpeč-

nosť. Aj vlastné zdroje, to je zaujímavý postoj. Rozumiem tomu tak, že dajte nám (akože USA) vaše zdroje, my čo získame, to vám možno dáme späť v podobe našich zdrojov navyše, ktoré nám však nielen v podobe vašej poslušnosti vrátite.

Zvláštna matematika. Nečudo, že zo značnej časti negramotní Američania veria takto definovanej politike. Friedman má však pravdu, s ktorou budem polemizovať minimálne, že ak nie sme ochotní brániť sa sami, prečo by nás mali brániť USA. No asi preto, pretože sme možno nanešťastie tiež členmi spoločenstva, ktoré všetci poznajú pod skratkou NATO. A z členstva v tomto spolku vyplývajú aj také klauzuly, že v prípade, ak je vojensky napadnutý ktorýkoľvek z členov tohto spolku, ostatní sú povinní mu pomôcť. A to, že USA sú zaangažované v Poľsku, Maďar-

sku a Rumunsku, iba potvrdzuju moje slová z úvodu, že tieto štáty sú iba bábkou v ich mocenských hrách v Európe smerom k Ruskej federácii. Americká vojenská geopolitická stratégia celú východnú Európu, vrátane Slovenska, už pred mnohými desaťročiami označila za nárazníkovú zónu v prípade vojenského konfliktu medzi USA a Ruskom. Práve na ruskej hranici v Ukrajine sa už dlhý čas USA pokúšajú presadiť svojich bábkových politikov, čo sa im, priznajme, aj veľmi úspešne darí – a to už od čias rozpadu ZSSR, cez oranžovú revolúciu až po terajšie majdanové dni. Pán Friedman by o tom zaiste vedel rozprávať dlhé hodiny. Otvorene tvrdí, že tomuto regiónu môžu pomôcť výlučne Spojené štáty. Zbystrime pozornosť. Výlučne? Už nijaká Európa, nijaké Rusko, jedine SŠA? Ako to s pomocou myslí tento expert? Mali by sme azda mať na slovenskom území americké vojenské základne? Zrejme áno, lebo to naznačuje arogantným, typicky americkým nadradeným spôsobom? Vraj si Slovensko zvyklo na myšlienku, že nám pomôže Európska únia alebo NATO, ale v skutočnosti Slovensku nepomôže nikto! Ešteže úprimnosť pána Friedmana odpoveďami naberá na vycibrenosti a každý súdny človek z nich pochopí, čo je jednoznačný zámer angažovania sa USA vo východnej Európe – veľmi radi by ovládli ruské ropné, plynové, uhoľné, rudné, vodné a iné zdroje. Podstatnou a nosnou myšlienkou americkej vojnovej geopolitiky bolo vždy ovládnutie ruskej ríše.

Štúrova myšlienka všeslovenskej vzájomnosti je dodnes živá, žije v srdciach a myšliach nás, čo sme boli označení za rusofilov. Tohto sa USA boja vari najviac. Všetlovenskej sily, zjednotených slovanských štátov, ktoré by spoločne vytvorili pre mnohých nepredstaviteľnú silu.

Autor je politológ, národný aktivista.

POZNÁMKA

AD.: RTV: reklama, ale čo bude ďalej?

Som vďačný za článok Petra Malatinského RTV: reklama, ale čo bude ďalej?, uverejnený v SNN. Je to presne to, nad čím uvažujem a čo pociťujem, keď musím pozeráť našu verejnoprávnu televíziu, resp. počúvať rozhlasovú stanicu Slovenskóóó. Moje poďakovanie tľmočím preto, že už sme sa v zastúpení občianskych združení DH IVANKA (asi 120 členov) a Historickéj spoločnosti Ivanky (14 členov) obrátili niekoľkými listami na Radu RTVS, riaditeľa RTVS p. Miku, na ministra M. Madariča (hoci býva v našej obci), rovnako už aj na prezidenta Kisku (ktorý takisto býva v našej obci), v ktorých sme vyjadřili nespokojnosť s vysielanou náplňou, dramaturgiou programov, nezodpovedným zaznávaním pôvodnej slovenskej tvorby rôznych žánrov, nekvalitou spravodajstva zo sveta a z domova, nízkou (jednofarebnou) úrovňou komentárov a zahraničnopolitických rozborov... Odpovede sme, žiaľ, od žiadnej oslovej strany doteraz nedostali. Škoda našich koncesionárskych platieb za taký program!

Moje osobné poďakovanie patrí aj redaktorom SNN za hodnotné a informačne obsažné články vo vašich/našich novinách, ktoré sa stávajú významným mienkotvorným médiom na Slovensku.

Veľmi by som bol vďačný pánovi Jánovi Čomajovi za širšiu informáciu v súvislosti s hrdinstvom našich ľudí, ktorí 21. a 22. augusta 1968 vysielali aktuálne obrazové spravodajstvo o udalostiach v podmienkach prísneho utajenia a rizika zo suterénu Osvetovej besedy (kde bolo „štúdio“), prenosové vozidlo bolo vtedy pristavené v Ivanke pri Dunaji. O týchto skutočnostiach písal dávnejšie článok, ktorý, žiaľ, nemám. V Ivanke sa vtedy natáčali slávne „pondelkové inscenácie“ a v kritických dňoch takto technici a redaktori TV riskujú využitím dostupnej techniky a zabezpečili informovanosť o kritických udalostiach aj obrazom.

O tomto by sme chceli informovať aj pamätnú tabuľou na budove, ktorú by sme umiestnili k päťdesiatemu výročiu udalosti na budovu. Žiaľ, pri pokuse o získanie informácie z archívu TV sme nepochodili – pamätníci sa už pominuli a dokumenty/záznamy boli vraj zničené počas normalizácie.

Ing. František HÄSSLER

Ohlas na reportáž

J. Čomaja SNN 26/2014

S veľkým záujmom som si prečítal článok v Slovenských národných novinách, venovaný spomienke na jedného z najvýznamnejších detských lekárov na Slovensku – univerzitného profesora MUDr. Alojza J. Churu. Chcel by som vás ubezpečiť, že Detská fakultná nemocnica s poliklinikou Bratislava si spomenula a pripomína najväčšie osobnosti medicíny na Slovensku – univerzitného profesora MUDr. Alojza J. Churu pred posluchárňami DFNSP Bratislava je dôstojným miestom, kde si jeho pamiatku pripomenú nielen študenti medicíny, ale aj mnohí návštevníci najväčšej detskej nemocnice na Slovensku. Ďalšia busta doc. MUDr. Jozefa Žuchu pripomína všetkým zakladateľa detskej chirurgie a neurochirurgie na Slovensku. Rovnako sú po osobnostiach slovenskej medicíny pomenované aj posluchárne – Poslucháreň prof. MUDr. Alojza J. Churu, Poslucháreň prof. MUDr. J. Brdlíka a Poslucháreň doc. MUDr. Jozefa Žuchu. Po doc. Žuchovi je pomenovaná aj knižnica Kliniky detskej chirurgie LF UK DFNSP Bratislava. Želám vám ešte veľa takýchto vynikajúco spracovaných článkov o významných osobnostiach na Slovensku.

Doc. MUDr. Ladislav Kužela, CSc., riaditeľ DFNSP Bratislava

Legionári boli prvými bojovníkmi za oslobodenie spod maďarského jarma Aj cvičenie bolo panslávska propaganda

Vojtech KÁRPÁTY – Foto: archív autora

Storočnica začiatku prvej svetovej vojny, ktorú si tento rok pripomínáme, nám umožňuje nazerať na účasť Slovákov na jej bojiskách z rôznych uhlov pohľadu. Pohľad na Slováka v sivej rakúsko-uhorskej uniforme, bojujúceho za cudzie záujmy na ruskom fronte, nás musí naplniť pocitom zbytočných obetí a súcitom s premárnenými slovenskými životmi. Pohľad na Slováka v ruskej, talianskej či vo francúzskej legionárskej uniforme nás zas naplnia skutočnou hrdosťou. Jeho obeť nezdá sa už zbytočná a jeho smrť márna.

Dr. Vladimír DAXNER z Tisovca

Slováci v česko-slovenských légiách pomohli so zbraňou v ruke svojej domovine oslobodiť sa spod maďarského jarma, a aj keď nová republika nebola ani zďaleka bezchybná, umožnila slovenskému národu po tisícročí útlaku slobodný národný rozvoj. Slovenský národ má aj v čs. legionároch svojich veľikánov a skutočné osobnosti. Jednou z nich je Dr. Vladimír Daxner – vojak, právnik a príslušník prvého i druhého odboja.

■ PRIEKOPNÍK SOKOLA

Vladimír Daxner sa narodil 10. augusta 1888 v Tisovci a tam vychodil i ľudovú školu. V roku 1898 absolvoval prípravnú triedu na ruskom gymnáziu v Kyjeve a v nasledujúcich piatich rokoch študoval na rumunskom gymnáziu v Brašove. V rokoch 1903 – 1907 pokračoval v stredoškolských štúdiách na srbskom gymnáziu v Novom Sade. Okrem klasického vzdelania prišli tieto roky mladému Vladimírovi i solidný základ v znalosti cudzích jazykov. A to nielen slovenských. Po zložení maturitných skúšok sa zapísal na právnickú fakultu budapeštianskej univerzity a 28. júna 1913 tu získal titul doktora práv.

V tomto období zostane meno Vladimíra Daxnera navždy späté s priekopníckou činnosťou pri organizovaní národnej telovýchovy na Slovensku. Stal sa priekopníkom a spoluzakladateľom prvej miestnej jednoty telocvičnej organizácie Sokol na našom území. Bolo to ešte v predprevratových časoch, v časoch posledných rokov agonie Rakúsko-Uhorska, za-

lára národov. Práve Tisovec, toto malé gemerské mestečko, stalo sa miestom prvého pokusu o založenie sokolskej jednoty na našom území.

Slováci sa zoznamovali so Sokolom a s jeho vlasteneckým a národným poslaním pri národnom obrodzovaní českého národa počas svojich štúdií na univerzitách v Čechách a na Morave. Aj v Budapešti vznikla česká sokolská jednota ešte v roku 1896 a jej členom sa stal aj poslucháč tamjšej právnickej fakulty Vladimír Daxner, ktorý začal organizovať počas prázdnin skupinu mladých nadšencov z rodného kraja. Tí sa mali stať personálnou základňou perspektívne plánovanej sokolskej jednoty. V roku 1911 sa z nich pri miestnom Hasičskom spolku v Tisovci sformovala tzv. Telocvičná družina, ktorá sa verejnosti predstavila ešte v ten istý rok na majálese organizovanom v tomto mestečku. Jej sedemnásti cvičenci predviedli zostavu prostých cvičení z posledného IV. pražského všesokolského zletu, ktorý sa uskutočnil ešte na prelome júna a júla 1901. Zo sedemnástich nadšencov z Tisovca, Krompáča a Rimavskej Soboty sa za necelé dva roky stala štyridsaťčlenná skupina, ktorá sa v roku 1914 pokúsilo o nemožné – založiť prvú slovenskú sokolskú jednotu.

■ MAĎARÓNSKY PODRAZ

Stanovy, ktoré predkladali uhorským úradom, boli v tom čase povinne v maďarskom jazyku. Sokol mal niesť oficiálny názov Tiszolci Torna Egylet, tóltul Jednota Sokol v Tisovci, teda v prekla-

de Tisovecký telocvičný spolok, po slovensky Jednota Sokol v Tisovci. Udania miestnych Maďarov a maďarónov však vykonali svoju hrobársku prácu ešte predtým, ako mohol nový spolok rozvinúť svoju činnosť. Stanovy uhorské ministerstvo vnútra neschválilo a úsilie sokolských nadšencov z Gemera otvorene označilo za rozkladnú panslávska propagandu.

Keďže podstatná a významná časť života Vladimíra Daxnera bola spojená s brannou mocou, treba spomenúť prvé kroky jeho „vojenskej“ kariéry, ktoré sa začali už rok pred jeho promóciou. Ešte začiatkom októbra 1912 sa prihlásil do školy jednorokých dôstojníkov v mestečku Hall in Tirol pri Innsbrucku. Ukončil ju však už po necelých dvoch mesiacoch, keď bol 24. decembra 1912 superarbitrován a prepustený z činnosti vo vojenskej službe. Dôvody však zjavne nemali trvalejší charakter, pretože po vypuknutí prvej svetovej vojny bol už v polovici januára 1915 povolaný do radov 25. pešieho pluku v Lučenci. Vzhľadom na dosiahnuté akademické vzdelanie a čiastočnú dvojmesačnú skúsenosť so školou jednorokých dobrovoľníkov absolvoval dvojmesačný dôstojnícky kurz. Prvého júla 1915 ho povýšili na kadeta a vo funkcii veliteľa čaty odkomandovali na ruský front.

■ ZAJATEC VO VORONEŽI

Slovenské cítenie a povedomie ho viedli 13. októbra 1915 pri ukrajinskom Počajeve prebehnúť na ruskú stranu a dobrovoľne prijať osud vojnového zajatca. A to ešte v čase, keď rakúsko-uhorskí vojaci českého a slovenského pôvodu ani zďaleka nemali garantované výsadnejšie postavenie a povolenú možnosť organizovať sa v osobitných národných oddieloch – v česko-slovenských légiách. Ako zajatec bol Vladimír Daxner umiestnený v tábore Bobrov vo voronežskej gubernii. Utrpenie slovenských a českých zajatcov duchovne zmiernila možnosť zúčastniť sa na budovaní vlastného národného vojska, aj keď v tejto fáze ešte pod priamym velením a dohľadom ruských dôstojníkov. Zmena nastala po definitívnom súhlase s organizovaním česko-slovenského vojska v Rusku, ktorého rady počas celého roku 1917 posilňovali noví dobrovoľníci. Ich počet dosiahol koncom toho istého roku takmer tridsaťdva tisíc mužov. Vladimír Daxner sa do čs. légii prihlásil už 8. mája 1917. Uznali mu hodnosť praporčíka a zadeli ho do tvoriaceho sa II. záložného práporu čs. streleckej brigády, ktorú od 27. júla 1917 premenovali na 6. čs. strelecký pluk Hanácky.

Jeho intelekt a prirodzené rečnícke a vodcovské schopnosti ho predurčili k zadeleniu do náborovej skupiny, ktorá mala ziskávať z radov zajatcov nových legionárov. V tejto súvislosti ostáva mimoriadne zaujímavou kapitolou v slovenských vojenských dejinách prvej polovice minulého storočia účasť Slovákov na formovaní a účinkovaní vojenskej zložky prvého zahraničného odboja v cárskom a neskôr v sovietskom Rusku. Podľa neskorších štatistík, vypracovaných v prvej polovici tridsiatych rokov minulého storočia, bolo v česko-slovenských légiách

v Rusku organizovaných do roku 1919 (teda do začiatku ich transportu z východnej Sibíri) 5 104 Slovákov, čo predstavovalo 7,2 percenta z celkového počtu čs. legionárov v Rusku. Kým v roku 1914 ich bolo iba päť, najviac ich medzi česko-slovenských dobrovoľníkov vstúpilo v roku 1919 (3 393). V poslednej fáze kreovania česko-slovenského zahraničného vojska bol 28. júna 1919 povolený vstup do jeho radov nemeckým a maďarským vojenským zberom a zajatcom. Jedinou podmienkou bol trvalý pobyt na území Česko-Slovenska. Do 1. decembra 1919 sa prihlásilo 1 139 Nemcov, 129 Maďarov a 257 Židov, ktorí boli väčšinou sústredení v tzv. cudzom prápore.

■ VÝCVIK V IRKUTSKU

Samostatnou kapitolou je projekt výcvikového tábora v Irkutsku. Jeho hlavným cieľom bolo vychovať pre slovenských dobrovoľníkov inštruktorov, vychovávateľov a náborových a osvetových pracovníkov. Z dvadsiatich dvoch inštruktorov česko-slovenského tábora pre Slovákov v Irkutsku bolo dvadsať evanjelikov a v. Bolo medzi nimi viacero neskorších osobností politického, spoločenského a kultúrneho života prvej Česko-Slovenskej republiky i prvej Slovenskej republiky. Za všetkých treba spomenúť Mikuláša Gaceka, Ferdinanda Čatloša, Ladislava Bodického či Štefana Kodaja.

Veliteľom tábora bol podporučík 4. streleckého pluku Emil Geryk a jeho zástupcom práve Dr. Vladimír Daxner, vtedy ešte praporčík 7. streleckého pluku Tatranského. Druhým nemenej podstatným cieľom bolo vytvoriť jadro pre etnicky slovenské pluky, čo bolo v súlade s osobným práním ministra vojny generála Milana Rastislava Štefánika. Tento projekt sa však už pre obštrukcie a priamy odpor zo strany českého politického a vojenského vedenia ne realizoval a väčšina slovenských dobrovoľníkov z irkutského tábora bola zadelená do radov 12. pluku gen. M. R. Štefánika.

■ DÔSTOJNÍCKE MEMORANDUM

Dlhodobé ignorovanie slovenských žiadostí pri zavádzaní vojenských povelov v slovenčine a vytváraní slovenských vojenských (legionárskych) formácií viedlo začiatkom júna 1919 slovenských dôstojníkov k spisaniu Memoranda slovenských dôstojníkov 12. pluku, ktoré bolo adresované plnomocníkovi vlády Česko-Slovenskej republiky pre Rusko, ktorým bol v tom čase Bohdan Pavlů.

Od augusta 1918 prestal byť Vladimír Daxner členom Odbočky ČSNR. Na základne rozhodnutia správy vojenského odboru Odbočky ČSNR z 1. decembra 1918 bol povýšený do hodnosti kapitána a od 19. decembra 1918 prevzal vedenie táborevej dôstojníckej školy. V tejto funkcii zotrval do polovice apríla 1919, keď ho 19. januára 1919 vystriedal na veliteľskom poste kpt. Rudolf Viest.

Koncom júna 1919 je Vladimír Daxner v Čeljabinsku subordinovaný pod priamu právomoc štábu Čs. vojska na Rusi (pomenované legionárske jednotky na základe rozkazu gen. Štefánika zo 7. januára 1919) a po zapísaní do zoznamu jeho dôstojníckeho zboru vymenovaný 30. novembra 1919 aj za člena X. hlavnej lekárskej komisie. V druhej polovici januára nasledujúceho roku na Vladimíra Daxnera čakali ďalšie výzvy a úlohy, tentoraz vojensko-diplomatického charakteru. V Sjudjanke pri Bajkalskom jazere bol 20. januára 1920 vymenovaný za čs. vojenského ataše pri štábe japonských vojsk vo Vladivostoku. V tejto funkcii zotrval do polovice marca 1920, keď bol prevelený do štábu čs. vojenskej časti Ďalekého východu, ktorá

mala na starosti prípravu a realizáciu odsunu posledných vojenských oddielov do Česko-Slovenskej republiky. Sám z územia východnej Sibíri odcestoval v prvej polovici marca 1920 v rámci 20. lodného transportu a do vlasti sa vrátil až 13. augusta 1920.

■ V ĎALŠEJ SLUŽBE

Po vyše dvojmesačnej repatriáčnej dovolenke sa 21. októbra 1920 rozhodol pre ďalšiu službu v čs. brannej moci a ako konceptný dôstojník bol pridelený k disciplinárnemu referátu Zemského vojenského veliteľstva v Bratislave, kde pôsobil do konca januára 1923. Od 1. februára 1923 bol na vlastnú žiadosť preložený do výslužby s predurčením k dispozícii bratislavskému Zemskému vojenskému veliteľstvu.

Po návrate do civilu sa usídlil v rodnom Tisovci a stal sa známou osobnosťou miestneho a regionálneho spoločenského, kultúrneho a spolkoého života. Bol členom výboru Združenia slovenských legionárov, ktoré malo zohrať slovenskú národnú ideovo-organizačnú protiváhu monopolizovanej Československej obce legionárskej. Ideologicky sa Vladimír Daxner priklonil k myšlienke česko-slovenskej národnej jednoty, politicky k agrárnej strane. Od roku 1926 pôsobil ako verejný a štátny notár v Rimavskej Sobotě, po Viedenskej arbitráži začiatkom novembra 1938 v rodnom Tisovci. V čase ohrozenia republiky a všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci bol od 25. septembra do 4. novembra 1938 pridelený k štábu VI. zboru „Rázus“ so sídlom veliteľstva v Soběslavi.

Aj po vzniku Slovenského štátu bolo V. Daxnerovi umožnené vykonávať i naďalej prax verejného a štátneho notára v Tisovci. A to aj napriek tomu, že patril k výrazným a angažovaným exponentom bývalého česko-slovenského režimu. Ústredňa štátnej bezpečnosti vedela o jeho politickom presvedčení a najmä o jeho aktivitách v prospech čs. domáceho občianskeho odboja. Po vypuknutí povstania v auguste 1944 nastúpil v hodnosti majora na Veliteľstvo 1. čs. armádneho zboru, ktoré sídlilo v Banskej Bystrici. Na základe rozkazu veliteľstva povstaleckej armády z 21. septembra 1944 bol Vladimír Daxner vymenovaný do funkcie druhého zástupcu veliteľa a vedúceho osobného oddelenia Hlavného štábu partizánskych oddielov na Slovensku.

Po obnovení česko-slovenského režimu a republiky na východe Slovenska na prelome rokov 1944 – 1945 je znovu v centre politicko-vojenského diania. V marci 1945 sa zúčastnil na moskovských rokovaniach o zložení novej česko-slovenskej vlády. V apríli 1945 je už v Košiciach, v dočasnom sídle česko-slovenskej vlády a prezidenta E. Beneša. Bol povýšený do hodnosti podplukovníka a od 1. mája 1945 pracoval na oddelení MNO – Hlavného štábu pre styk so sprievodnými armádami v Košiciach, ktoré čoskoro presídli do hlavného mesta republiky – do Prahy. Vladimír Daxner sa opäť dostáva do vojensko-diplomatického diania, vďaka svojmu služobnému zariadeniu bol vymenovaný za zástupcu čs. delegáta a veliteľa vojenskej časti čs. delegácie Spojeneckej kontrolnej komisie, sídliacej v Budapešti. Jeho poslednou armádnou „štáciou“ bol post člena štábu IV. vojenskej oblasti v Bratislave a v roku 1945 odišiel definitívne z armády do výslužby. Ďalších desať rokov ešte pracoval ako štátny notár v Rimavskej Sobotě. Zomrel 27. marca 1971 v Ziline. Bol nositeľom viacerých rádov a štátnych vyznamenaní – Rád Sokola (1920), Československá revolučná medaila, Spojenecká medaila víťazstva, Československý vojenský kríž 1918 (1922), Za zásluhy v 2. odboji a Rád SNP II. triedy.

Gratulácie a ceny Matičného večera v Žarnovici Predseda Tkáč vyzval na novú aktivitu

Text a foto Jozef PIECKA

Miestny odbor Matice slovenskej v Žarnovici, ktorý si na budúci rok pripomenie deväťdesiate piate výročie vzniku a štvrtstoročie od obnovenia činnosti, zorganizoval prvú septembrovú nedeľu Matičný večer. Ten sa mohol uskutočniť po mnohých rokoch aj vďaka dotácii z rozpočtu mesta.

Podujatie za prítomnosti predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča, poslankyne NR SR a MsZ v Žarnovici Mgr. Viery Šedivcovej, poslanca Zastupiteľstva BBSK a primátora mesta Kamila Danka a ďalších hostí otvorila hymna Matice slovenskej, ktorú zaspievala spevácka skupina Prameň pod vedením Irmy Dankovej, a báseň Veroniky Koleničovej Moje Slovensko! Predsedníčka odboru Anna Benčatová stručne uviedla históriu MO MS, ktorý má v súčasnosti osemdesiatpäť členov, informovala o uskutočnených akciách aj o tých, ktoré do konca roka ešte plánujú urobiť. Novoprijatí členovia Matice si potom prevzali priamo od M. Tkáča nové členské legitímácie, ďalší prijali gratulácie k životným jubileám a diplomy za aktívnu činnosť v MO. Predseda

Matice M. Tkáč, ktorý na podujatie prišiel aj so sedemnáročným synom Andrejom, v krátkom príhovore hovoril o význame národnej ustanovizne a uviedol aj jej niektoré súčasné problémy. Prítomným požiadala, aby svojim dielom prispeli k ich prekonaniu a aby na

podobné budúce akcie brali so sebou aj rodinných príslušníkov, najmä deti či vnúčatá. M. Tkáč potom odovzdal žarnovickým matičiarom významné ocenenia pri príležitosti 1120. výročia smrti kráľa Svätopluka a 150. výročia narodenia Andreja Hlinku a Pamätný list Irme Dankovej pri príležitosti životného jubilea a za dlhoročnú činnosť pri naplňaní programu Matice slovenskej. Za dlhoročné udržiavanie, rozvíjanie a propagovanie národnej kultúry Striebornú medailu MS odovzdal speváckej skupine Prameň a Marte Staňovej a za dlhoročnú činnosť pri naplňaní programu Matice slovenskej členke krajskej rady a podpredsedníčke MO Márii Balážovej. K prítomným a oceneným sa prihovorila aj poslankyňa NR SR V. Šedivcová. Prácu MO ocenil primátor mesta K. Danko.

V neoficiálnej časti sa hodinovým programom predstavil súbor Mrchane spoločne s malou dychovou kapelou Kesanka. Potvrdili výbornú atmosféru a svojimi piesňami rozveselili všetkých prítomných. Na záver spoločne s Prameňáčkami a vlastne i podstatnou časťou publika zaspievali slovenskú ľudovú pieseň Na Kráľovej holi.

Film je prierezom života umelcov, ktorí sa od roku 1933 dostali do nemilosti pre svoj židovský pôvod. Nesmeli vykonávať svoje povolanie a boli perzekvovaní. Snímka otvára päť osudov židovských hudobníkov a interpretov, ktorým klavír a hudba pomohli uľahčiť utrpenie v koncentračných táborech, prípadne zmierniť strach pred neodvratným príchodom bližšej sa smrti. Karol Elbert, Alíca Flachová-Pastorová, Edith Kraus, Arthur Chitz a Jozef Weiss – to sú mená, ktoré mali ostať v zabudnutí a ktorých talent mal byť navždy vymazaný z kultúrneho povedomia. Film štýlizovaný spôsobom s precíznou filmovou estetikou a so silnou hudobnou zložkou odkrýva šťastný a bezstarostný život hlavných protagonistov v kontraste s ponižujúcim, bolestným a najťažším úsekom ich života.

Premiérové premietanie filmu sa v Komárne uskutočnilo 19. septembra tohto roku.

V komárňanskom Dome MS premiérové premietli experimentálny film

V tichu – denník Agáty Schindlerovej

(se) – Foto: www.collavino.sk

Bezmála dvesto komparzistov z Komárna a okolia sa pred časom podieľalo na nakrúcaní experimentálneho filmu o prenasledovaní neárijských umelcov v hitlerovskom Nemecku, na čo jeho tvorcovia využili aj objekty známej komárňanskej pevnosti. Domácej agentúre, ktorá zabezpečovala nakrúcanie masových scén filmu V tichu (pracovný názov Denník Agáty Schindlerovej), sa podarilo získať exkluzívne práva na premiérové premietanie filmu priamo v Komárne – v Dome Matice slovenskej.

Aby bol odkaz aj našich hrdinov bližší, zrozumiteľnejší Vety, ktoré ozdobili našu históriu

Ján MIČOVSKÝ – Foto: archív SNN

V nehmotnom dedičstve jednotlivých krajín nachádzame pamätne vety, ktoré natrvalo vstúpili do ich histórie. Tú americkú obohatil Martin Luther King o svoj slávny sen, Francúzi zase nedajú dopustiť na Cambromno: „Merde!“ od Waterloo, Poliakov posilňuje odkaz ich najslávnejšieho rodáka, svätorečného pápeža Jána Pavla II.: „Nebojte sa!“ ktorým sa obracal aj na Slovákov...

Z viet, ktoré zdobia slovenskú históriu, mám asi najradšej tú z horného konca Kremnice, z miesta, ktoré je rovnako pietne ako pôsobivé: „Teraz ma súdria nepriatelia, ale budú ma niekedy súdiť i Slováci, a u tých by som nechcel prepadnúť.“ Pri týchto slovách ma jemne zamrazil už od roku 1973, keď som miesto popravy i hrobu Ďurka Langsfelda objavil celkom náhodne ešte ako študent. Odvtedy som tam bol často. Naposledy 2. septembra tohto roku so svojimi parlamentnými kolegami Jozefom Viskupičom a Mikulášom Hubom, s ktorými sme hrob upravili, kovovú ohrádku vyčistili a natreli. Dohodli sme sa na tom ešte v januári, vtedy sme obnovili zhnitú lavičku, po ktorej sa dalo k hrobu prísť len s ne malým rizikom pádu.

■ LANGSFELDOV RAD

Aj keď v našom poslanceckom klube vládne pre slovenskú históriu celkom slušné porozumenie (napríklad vlani, v deň trojstého výročia popravy Juraja Jánošíka sme za účasti stoviek obyvateľov Malohontu prítlačným spôsobom označili lokalitu pokladu, tak ako ju slávny zbojník dokázateľne opísal pri útrpnom vypočúvaní;

išlo vôbec o historicky prvú identifikáciu tohto miesta, čo ocenila aj odborná obec), náš vzťah k Ďurkovi Langsfeldovi je predsa len výnimočný. Vďačíme za to jednému bratislavskému matičiarovi, ktorý v časoch, keď sme sa za-

mýšľali nad tým, aké meno si vypožičať zo slovenskej histórie pre pomenovanie radu, určeného statočným občanom bojujúcim proti korupcii, nám vtedy múdro pripomenul tohto vzácneho príkladného človeka. Od tých čias sa no-

siteľmi Radu Ďurka Langsfelda stali košícky učiteľ Oto Žarnay, zvolenská kontrolorka Lubica Lapinová, žilinská redaktorka Vanda Tuchaňová a nitrianska lekárka Zuzana Pechočiaková. Všetkých spája jedno – odmenou za občiansku odvahu pri boji proti korupcii im bolo prenasledovanie tými, na ktorých nečestné konanie poukázali. Prišli nielen o svoje miesta, čomu by sa groteskne dalo v kontexte chorej doby porozumieť, ale neraz aj o svojich „priateľov“, ktorí sa ich začali strániť. Pre istotu, aby ich s rebelom, nedajbože, nespájali.

■ MRÁKY TMAVNŮ...

Prácu si človek pobejde možno aj nájde, no to, že sa vám bývali kolegovia začnú vyhýbať, to už len tak ľahko neprebolí. A nemalo by prebolieť ani nás ostatných, pretože naša schopnosť podporiť tých, ktorí prehovorili, keď ostali mlčia, môže už zjatra rozhodovať aj o našom bytí. Možno „len“ o tom pracovnom, no keďže mraky nad Európou tmavnú, ktovie, či raz nie aj o rýdzo existenčnom... Voľba Ďurka Langsfelda pred desaťročím sa tak môže premeniť z čítankovej ukážky statočnosti na praktický návod na riešenie súčasných hraničných situácií. Situácií, kde sú len dve možnosti – zraďiť alebo zahynúť. Ťažká predstava. Nie však vylúčená. Aká by asi potom bola tá naša veta pre históriu, keď dnes, v situáciách, ktoré zďaleka nie sú fatálne, sme tak často habnebe ticho?

Je určite správne prichádzať k prameňom národnej hrdosti s trikolórou v ruke. Niekedy je však celkom užitočné na týchto miestach aj trochu pobrigádovať. Stávajú sa nám tak bližšími, zrozumiteľnejšími.

vyhlásenie

Nemôžeme mlčať

Už niekoľko týždňov vedú slovenské tlačové médiá zahraničných vlastníkov surovú kampaň proti historikovi Martinovi Lackovi. Začiatkom júla bez overenia si pravej skutočnosti šírili nepravdivé informácie, že pomáhal zosťaviť údajne extrémistické a ľudácke internetové stránky. V článkoch sa mu pripisovali tvrdenia, ktoré nikdy nevyslovil ani nenapísal. Útoky na jeho osobu sa vystupňovali koncom augusta predovšetkým v súvislosti s prípravou a vysielaním dokumentárneho filmu Povstanie, Slovensko 1939 – 1945 na druhom programe, na ktorého tvorbe Martin Lacko spolupracoval. Scenár dokumentu vychádzal najmä z jeho knihy venovanej povstaniu. Dobro organizovanej a špinavej žurnalistickej kampani tentoraz podali pomocnú ruku traja historici – Dušan Kováč, Katarína Zavacká a Stanislav Mičev. Film jednohlasne odsúdili a dokonca ostro kritizovali RTVS za ochotu ho odvyselať. Dosiaľ sme od menovaných nezaznamenali nijaké výhrady či už vo forme recenzie alebo odbornej polemiky s dielami Martina Lacka. To neprekážalo Dušanovi Kováčovi konštatovať, že vo filme je neuveriteľné množstvo faktografických chýb a dezinterpretácií, ba aj vyslovené hlúposti. Zabudol však uviesť aspoň jednu, aby svoje tvrdenie niečím podporil. Zásadný postoj zaujal aj riaditeľ Múzea SNP Stanislav Mičev a pre „množstvo prekrútených faktov“ odporučil film nevyselať a dištancoval sa od jeho tvorby. Katarína Zavacká dokonca nášho kolegu spochybnila ako historika a navyše aj ako človeka, keď si ho verejne dovolila nazvať hochštaplerom. Jej nehorázný výrok, že vďaka takýmto filmom, a teda aj ich tvorcom, u nás rastie počet „náckov“, bezpochyby zaujme čelné miesto v rebríčku verejne vyslovených hlúposti storočia. Je charakteristické, že všetci traja cenzori sa nepozastavili nad množstvom lživých dokumentárnych i hraných filmov z obdobia SNP, dokonale prekrútených komunistickým výkladom dejín, odvysielaných v RTVS v posledných týždňoch. Doktorke Zavackej nenapadlo, že by mohli spôsobiť renesanciu bolševizmu? Musíme konštatovať, že kritizovaný dokument režiséra Štrica a scenáristu Lacka bol oživením monotónnych osláv okrúhleho výročia SNP a sprievodných televíznych programov, v ktorých dominovali jednostranné informácie a zavádzajúce hodnotenia. Priniesol vyvážený a ideologickým nánosmi nezatažený pohľad na slovenské dejiny v období druhej svetovej vojny. Nepostrehli sme v ňom množstvo chýb, hlúposti a dezinterpretácií, ako konštatoval vo svojom vyhlásení Dušan Kováč. Odmietame diskreditačnú kampaň s cieľom mladého a plodného historika verejne zhanobiť, pripraviť o pracovné miesto, a tak v konečnom dôsledku existenčne zruinovať. Hlavným cieľom je zastrašenie tých, ktorí sa snažia o iný a dodajme že objektívnejší pohľad na neuralgické body slovenských dejín 20. storočia, aký sa snažia petrifikovať spomínaní traja veteráni slovenskej historiografie. Na tomto mieste vyzývame riaditeľov Historického ústavu SAV, Vojenského historického ústavu a Múzea SNP, aby slová, ktoré začiatkom júla uviedli v spoločnom stanovisku, že sa nebránia otvorenej diskusii, naplnili skutkami. Žiadame tiež, aby RTVS usporiadala cyklus skutočne diskusných relácií, kde by sa odbornou a polemickou formou vyjasnili názory na neuralgické body slovenských národných dejín, predovšetkým obdobia rokov 1939 – 1945.

Ivan MRVA
Autor je historik

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Referendum

Škóti nám takí podobní napríklad počtom obyvateľov, ale aj mentalitou minulý štvrtok väčšinou hlasovali proti vlastnej samostatnosti. Ťažko z diaľky odpovedať na otázku prečo. Určitú úlohu v tom však zaiste zohrali i médiá, ktoré ich možno zastrašili z hľadiska slobody nepodstatnými otázkami: Čím budete platiť? Nebojíte sa krachu? (Dobre si na také otázky pamätám spred 1. januára 1993!) Faktom však je, že nadpolovičná väčšina bola proti, menšina s tým nič neurobí.

Deň pred škótskym referendum ma oslovil redaktor denníka Sme s otázkou: „Škótsko bude v referende rozhodovať o nezávislosti. Ako by ste hlasovali vy?“ Odpovedal som takto: „Keby bolo referendum v roku 1992, tak by som hlasoval za samostatnosť Slovenska. Pokiaľ ide o Škótsko, som zástancom, aby každý národ, ktorý chce a dokáže mať svoj štát, nech ho má. Pravdaže, len jeden.“ Moju odpoveď ako jednu z jedenástich (popri ôsmich poslancoch nášho i európskeho parlamentu) v deň referenda uverejnili – ale bez poslednej vety. Z môjho pohľadu to však bola významná veta. Myslel som ňou napríklad na prípad Kosova popri Albánsku.

Nemohol som sa vyjadriť inak, lebo by som poprel svoje nemenné životné presvedčenie, že na svete by odpadla jedna z príčin nepokojov, keby platilo „čo národ, to štát“. Podobne jednoznačne „za“ sa vyjadril už iba pán poslanec Podmanický.

Pokiaľ ide o porazených Škótov, teda tých, ktorí hlasovali za samostatnosť, hneď na druhý deň sa dali počuť, že ich úsilie neochabne. Ale zisk nadpolovičnej väčšiny tých druhých nespochybňujú, rešpektujú ich a budú musieť s nimi žiť.

Demokracia má totiž svoje pravidlá a jedným z nich je aj rešpektovanie právoplatných výsledkov referenda, ale aj hlasovania vôbec.

Napokon, aj naša matičná demokracia sa opiera o tento princíp.

Odkaz Jozefa Čigera HRONSKÉHO

55. výročie založenia
Zahraničnej
Matice slovenskej

9. októbra 2014,
DK Ružinov, 10.00 h

Jubilejný dvadsiaty ročník seminára slovenských a českých knižníc

CASTLIN 2014 v Oponiciach

(se) – Foto: archív SNK

Slovenská národná knižnica v Martine spoločne s partnermi v Česku a USA pripravila 16. – 20. septembra v Oponiciach jubilejný dvadsiaty ročník medzinárodného seminára knižníc CASTLIN 2014, čo je významné odborné podujatie zamerané na problematiku knižničnej a informačnej vedy. Každý rok sa na ňom zúčastňujú renomovaní odborníci zo Slovenska, z Česka a zo zahraničia. Netreba pripomínať, že Slovenská národná knižnica vznikla pri Matici slovenskej a do roku 2000 pod ňou aj fungovala. Odvtedy je samostatnou inštitúciou.

Počas uplynulých dvoch desaťročí prešlo knihovníctvo radikálnymi zmenami. Nová generácia seminárov CASTLIN si kladie za cieľ otvárať diskusie o súčasných kľúčových problematikách, ktorými sú manažment ľudských zdrojov v knižniciach, kooperatívna katalogizácia – užitočný súborný katalóg,

knižnice pre digital natives a e-knihy. Práve na tieto aktuálne svetové trendy vo svojej úvodnej prednáške upriamila pozornosť prezidentka International Federation Library Associations (IFLA) pani Sinikka Sipilä z Fínska. IFLA združuje vyše tisícšesťsto zástupcov z vyše sto päťdesiatich krajín a medzi jej členmi je aj SNK, ktorej súčasťou sú dve literárne múzeá v Martine a Brodzanoch a vo svojom fonde má päť miliónov dokumentov, z toho v archíve je 1,7 milióna jednotiek.

„Neustály rozvoj informačných technológií a ich stúpajúci podiel na živote spoločnosti je pre knižnicu veľkou výzvou, ako charakterizovať svoje úlohy nielen teraz, ale aj v budúcnosti. Verím, že CASTLIN 2014

prinesie mnoho podnetných nápadov a konštruktívnych riešení pre knižničnú prax,“ povedala o podujatí generálna riaditeľka SNK Katarína Krištofová.

Iniciátorom a garantom projektu medzinárodného seminára knižníc sa pred dvadsiatimi rokmi stal profesor Andrew Lass z USA. Najväčšiu premenu knižníc dnes vidí v ich nových, nasýtených knižničných informačných systémoch. „Táto myšlienka sa nám zdala pred dvoma desaťročiami fantastická, dnes je úplne bežnou realitou. Preto v súčasnosti vidíme potrebu riešiť iné otázky, ktorými sú vnútorné fungovanie knižníc a nastavenie efektívnych procesov riadenia,“ doplnil.

Druhý ročník sladkého festivalu v Komárne mal prítiažlivú dramaturgiu

V hlavnej úlohe včely a med

Jana PIPÍŠKOVÁ – Foto: xxxxxxxXXXXXXXXXXXXEExxxxxxxx

Aj v Slovenských národných novinách sme pozývali do Komárna na druhý ročník Medového festivalu do areálu tamojšieho Domu Matice slovenskej. Záštitu nad podujatím mal primátor mesta Anton Marek. Aj keď bol trinásty septembrový deň na väčšine územia Slovenska daždivý, komárňanským organizátorom vyšlo počasie i všetko, čo si na tento deň predsavzali.

O stovky detí z miestnych predškolských zariadení, ktoré sa zapojili do maliarskej súťaže sto päťdesiatimi tematicky zameranými výkresmi, sa starali animátori z komárňanskej katolíckej fary. Pohostenie – chutný guláš z diviny, ktorý bol sponzorským darom – „servírovala“ Základná škola na Pohraničnej ulici. Už od deviatej ráno sa mohli návštevníci zoznámiť s prácou včelárov, ochutnať med či iné včelie produkty. To všetko v príjemnej atmosfére, ktorú vytvárala Veselá kapela či Spevácky zbor Klubu dôchodcov. Program ozvláštnila aj prednáška predsedu komárňanských včelárov Ing. Pavla Petruša a priestor dostal aj jeden z najväčších odborníkov na apiterapiu Ing. Štefan Demeter, ktorý priblížil mimoriadne liečivé účinky propolisu aj samotného medu. Opäť zaujal najmä program Dramaťáku, ktorý pri tejto príležitosti pripravil dvojhodinový spomienkový koncert zo všetkých muzikálov, ktoré gymnazisti nacvičili od roku 2004. Medový festival uzatvorilo predstavenie Slovenských rebelov reprí-

zou predstavenia Od pytačiek po čepčenie. Zverenci vedúcej súboru Roberty Krmáškovej a ľudová hudba pod vedením Julky Bundovej spievajú a tancujú nielen doma, ale aj v zahraničí. Súbor sa nedávno vrátil zo Slovinska či z medzinárodného festivalu v Rumunsku. Svetová organizácia CIOFF, zastrešujúca kultúrne dedičstvo, udelila folklórom inšpirovanému telesu z Komárna cenu za zvukovú harmóniu.

Prítiažlivo dramaturgicky vystavaný program nielenže prilákal stovky návštevníkov, ale opäť sa v Komárne spojili viaceré organizácie, a tak sa potvrdzuje, že pre kvalitnú kultúru a spokojného diváka je spolupráca nevyhnutná.

Prítiažlivo dramaturgicky vystavaný program nielenže prilákal stovky návštevníkov, ale opäť sa v Komárne spojili viaceré organizácie, a tak sa potvrdzuje, že pre kvalitnú kultúru a spokojného diváka je spolupráca nevyhnutná.

Prítiažlivo dramaturgicky vystavaný program nielenže prilákal stovky návštevníkov, ale opäť sa v Komárne spojili viaceré organizácie, a tak sa potvrdzuje, že pre kvalitnú kultúru a spokojného diváka je spolupráca nevyhnutná.

Hystéria z pravdivej histórie

Ivan PIŠŮT

Ešte pred vysielaním filmu režiséra Vladimíra Štrica Povstanie, Slovensko 1938 – 1945 sa v denníku Pravda 27. augusta ozvali kritické hlasy historikov Stanislava Mičeva a Dušana Kováča, poplatných marxistickej historiografii, ktorí žiadali zakázať jeho vysielanie. Známa rozsievачka odsudkov Katarína Zavacká sa zase zaskvela výrokom, že autora scenára dokumentu Martina Lacka nepovažuje za relevantného historika, ale ani za irrelevantného, a označila ho za hochštaplera. Stojí za zmienku, že PhDr. Martin Lacko, PhD., sa dlhodobo zaoberá výskumom obdobia prvej Slovenskej republiky. Je auto-

rom viacerých monografií a početných článkov. Napríklad jeho dizertačná práca Dezercie a zajatia príslušníkov Zaisťovacej divízie v ZSSR v rokoch 1942 – 1943, publikovaná v roku 2007, má 339 strán. Za to, že sa dotýka desiatky rokov tabuizovaných tém, prischol mu prídomek kontroverzný!

Aj po odvysielaní filmu kampaň proti nemu pokračuje. Opäť v Pravde 4. septembra sa objavil článok Juraja Marušiaka. O filme tvrdí: „Jednoznačne ide o paškvil.“ Marián Repa v glose Pokrivený obraz rámcuje: „Čo iné by sme mohli čakať od mladého človeka, podľa ktorého rozhodujúca časť národa Slovenský štát ne-

vnímal ako vazalský?“ Predseda Zväzu protifašistických bojovníkov Pavol Sečkář adresuje Ústavu pamäti národa výčitku, prečo Lacka zamestnáva? Piateho septembra v spomínanom denníku uverejnili aj útoky čitateľov na ministra kultúry!

Na kritiku reagoval režisér Vladimír Štríc. Napísal: „Jedným z cieľov môjho dokumentárneho filmu je otvoriť diskusiu. Predpokladom je, aby bola vecná, a nie ideologická.“

Zdá sa však, že sa vecnej a triezvej diskusie tak skoro nedočkáme. Ešte šťastie, že už nežijeme v stredoveku, keď sa za odlišné názory upaľovalo...

PRIPOMÍNAME SI

27. septembra

– stopäťdesiat rokov od narodenia vedúcej osobnosti slovenského národného hnutia v prvých desaťročiach 20. storočia Andreja Hlinku (1864 – 1938), rímskokatolíckeho kňaza, pltnického syna z Čerňovej

– pred sto štyridsiatimi rokmi sa v banskoštiavnickom Mestskom divadle hralo po slovensky posledný raz za čias Uhorska (1874); miestni maďaróni vtrhli do sály, vyvolali chaos a úrady preto slovenské predstavenia zakázali

28. septembra

– pred sto päťdesiatimi rokmi (1864) v Tureji pri Leviciach predviedla tovareň na poľnohospodárske stroje vo Vyhniach mláťačku na kónsky pohon; dovtedajšie získavanie zrna z klasov mlátením bolo veľmi namáhavé a zdĺhavé

– deväťdesiat rokov, čo sa narodil odvážny mladý protifašistický bojovník Mirko Nešpor (1924 – 1944)

– pred deväťdesiatimi rokmi sa v Čiernom Balogu narodil jeden z veľkých tenorov Opery SND Gustáv Papp (1919 – 1997), inak lekár, niekoľko sezón hosťoval aj v Štátnej opere v Lipsku

– prezident Českej republiky Miloš Zeman má sedemdesiat rokov

29. septembra

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodila spisovateľka pre deti Mária Ďuričková (1919 – 2004), dlhoročná šéfredaktorka časopisov Zornička a Slniečko, azda najznámejšie jej knihy sú Danká a Janka a O Guľkovi Bombuľkovi

– štyridsaťpäť rokov, čo sa skončilo rokovanie ÚV KSČ (1969), ktoré odštartovalo tzv. normalizáciu; zrušilo celý rad demokratizačných opatrení z obdobia snahy o socializmus s ľudskou tvárou a zbavilo funkciu hlavných predstaviteľov strany a štátu, vrátane Alexandra Dubčeka

30. septembra

– pred sto rokmi sa narodil náš vynikajúci virológ prof. Vojtech Bárdoš (1914 – 1982), expert Svetovej zdravotníckej organizácie v odbore epidémií, nositeľ francúzskeho vyznamenania – Pasteurovej medaily

– päťdesiatpäť rokov oslavuje exminister výstavby a regionálneho rozvoja László Gyurovsky, bývalý člen Maďarskej občianskej strany, potom SMK, neskôr Mosta – Híd, tú však pred štyrmi rokmi opustil pre nehody

1. októbra

– stodesať rokov, čo v Bratislave začal vychádzať mesačník sociálnej demokracie pod názvom Slovenské robotnícke noviny (1904), redaktorom bol Emanuel Lehotský, v roku 1909 sa časopis spojil s novším mesačníkom Napred, spoločne vychádzali ako týždenník Robotnícke noviny

2. októbra

– stopte výročie narodenia spisovateľky Margity Figuli (1909 – 1995), predstaviteľky slovenskej lyrizovanej prózy, autorky obľúbeného románu Tri gaštanové kone

3. októbra

– stoštyridsaťpäť rokov od založenia slovenského katolíckeho gymnázia v Kláštore pod Znievom (1869), keď národovci postavili v roku 1974 novú budovu gymnázia, uhorské úrady školu zrušili (jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GESPER, Peter CABADAJ Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Drahošlav MACHALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie i nevraciam. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.